

Smrt kneza Olega.

Po narodni ruski pravljici zložil **Angelar Zdénčan.**

Kaj li danes, Kijev ponositi,
Veličastno k nebu glavo dvigaš?
Zmage venec lavorov te kiti,
Ròdu ruskemu ponos užigaš!

Zmagovit na konju jezdi belem
Oleg močni po kijevski cesti.
»Oleg naj živi!« po mestu celem
Kliče zmagovalcu narod zvesti.

In nasproti knezu Igor Modri,
Siv vedeževalec, težko speje;
Vsipljejo se mu po ramah kodri,
Olegu s proroškim glasom deje:

»Kneza naj žive bogovi večni,
Naj varujejo ga vsake sile!
Kliče radostno ti narod srečni,
Ki ne zna prihodnosti nemile.

Jaz pa, ki usodi gledam lice,
Slušaj, knez, kar bodem ti govoril;
Ni mogoče kriti mi resnice:
Konj, ki jezdiš ga, te bode vmoril.

Predno tretjič bode zarja dneva
V sveti zemlji ruski zasvetila,
Rod ne bo več pel ti slavošpeva:
Dušo bo mu toga zagnila.

Duh tvoj silni pa se bo preselil
Mirno v božji nav, v deželo senec,
Kjer z bogovi večno se veselil,
Blaženstva ga krasil bode venec.»

Votlo dé besede te goreče
In kot čar izgine prorok urno.
Rod bi kneza rad otel nesreče,
K njemu vre ko val za valom burno.

Dični knez pa jim smehljuje pravi:
»Kaj pomeni vaše to vrvenje?
Vedežu se v sivi blodi glavi,
Moje ni v nevarnosti življenje.

Mnogo let že konj mi beli služi,
Nosil vedno me je v slavno zmago;
Radost in bolešt ga z mano družil.
Rešil često mi življenje drago.» —

Noč je temna v grobni mir objela
Olegovo mesto, Kijev sveti,
Toda narodu skrbi ni vzela,
Da bo moral dragi knez umreti.

Komaj drugi dan je zor zasinil,
Olegu služabnik je naznanil,
Da mu zvesti belec je poginil:
Ostro s tem srce je kuezje ranil.

Verne sluge zdaj mi knez pozove,
 Jadno jame jim besedovati:
 »Donesite vsaj kosti njegové,
 Zdaj mi pač ne more škodovati!«

Ko strežniki želji ugodili,
 Pa položil nogo na kosti je;
 Glej, obraz se žalni mu omili:
 »Prorok, še mi zor življenja sije!«

Toča groza! Komaj knez to vzklikne,
 Vzpne se kača kvišku, vrat svoj steza
 Iz okostja, jezno v njega sikne . . .
 Narod ruski je izgubil kneza.

Op. Nav je bil po veri starih Slovenov kraj zveličanih duhov.

Koroške pesmi.

VII.

Podravlje.

V dolu med gorami
 Šumna dere Drava,
 Solnce žarno lice
 V njej si ogledava.

Raz obrežje cvetno
 V bistro zrem vodovje,
 Zrem, kako peneče
 Vzpenja se valovje.

»To povedi, Drava,
 Brez miru šumeča,
 V dolu med gorami
 Jadrno drveča!

Kaj tako podiš mi
 Vale srebropene,
 Kaj srdita butaš
 V skalnate mi stene?

Tožeb mari jadnih
 Nečeš poslušati,
 Da pravice rodu
 Tujec lakom krati?

V lepše mari kraje
 Dalje ti mudi se,
 Koder pesem tožna
 Redkokdaj glasi se?

Kjer ponosen narod,
 Narod srečen biva,
 Po svobodi zlati
 Solz mi ne preliwa?

To povej mi, Drava,
 Jezno se peneča,
 Jadrno po strugi
 Skalnatu hiteča!«

Dere mimo mene
 Voda brez odmora,
 Na vprašanje moje
 Nima odgovora.

* * *

Groga in drugi.

Spisal Radoslav Murnik.

X.

(Konec.)

esno, dostojanstveno, trdoelegantno je sedela, vsa v naj-novejših čipkah, v praznični, črnosvileni, zdaj in zdaj rahlo šumeči obleki lahna prikazen, kakor »Esmeralda, kraljica zrakov«. Vender so se ji javljale na velem, strogem, oholem obrazu danes nekoliko živahnejše barve.

Mirno bivanje v krepkem planinskem zraku in pogoste vožnje po okolici ji očitvidno nikakor niso bile škodovale. Poleg tega pa ji je bilo prijetno, zabavno občevanje z vzornim kavalirjem bržkone na veliko korist.

Gospod Gundakar Bruno Frodobert baron Lahnberg tik nje se je svetil v nekaljeni samozavesti rafinirane dražesti, katera je prevevala vso njegovo nepremagljivo osebo.

Vstal je bil to jutro že ob devetih in si po dolgem in mučnem razmotrovanju nazadnje izvolil izmed svojih raznih »savons dulcifiés« duhteč komad »au lait de lys« in je bil skrajno zadovoljen, ko ni zapazil, oplaknivši se, na koži nikakeršne napetosti več, nobene sklizkosti in atlasno svetlikajoče se polzkosti, nikar pa pergamenaste hrpavosti in rode ostrosti, temveč na vseh krajih le mehko, porozno, brezsvitno kožico. Na lep način obeljen, ovonjan in omaziljen, si je obdelal s »poussechairjem« nežno rožaste nohtove, jih ogladil s posebnim praškom »brillant rubis« in jih namazal s »huile rosat«.

Dve debeli uri mu je bilo napornega opravka s svojo prijetno zunanostjo; s pomočjo moderne praktične kemije je presegel napo-

sled samega sebe. Teti Emiliji so se ob takem pogledu svetile oči, okolo strogo risanih ustnic ji je vztrepetavalo nekaj kakor tiha radost, in prosojni dolgi nos ji je fino vibriral. Baron je bil resnično idejalen mlad mož! Niti pisana guvernanta Netty se ni mogla meriti z njim, dasi je bila porabila tudi ona vsa sredstva v povzdigo svoje osebnosti in se po svojih močeh vedno ravnala po odličnem vzgledu znane nesmrtno lepote gospe Ninon de l'Enclos, ki je osemdeset let stara še vedno očarjala moška srca, in pa lascivne madame de Pompadour, ki je rada plačevala po 24.000 frankov na leto samo za nove frizure.

Tako komplicirano lep in velesijajen je bil torej baron Lahnberg. Major ga je kar gledal; doktor Stojan ga je pa potipal, če je res živ.

Charmant, délicieux, pénétrant!

Mileni se je bil približal s poklonom, katerega je pregrešil baje že prijazni Eliezer, Abrahamov faktotum, poslan, naj gre izbirat Izaku nevesto, in dvoranil ob tej kupčiji Rebeki, ker neki ni bila grda in tudi ne izmed koketnih gospodičen kananejskih. Potem je imenoval baron Milenine ustnice »eene jesprungene Granatblüte« in dodal duhovito vprašanje, namreč, »ali zna gospodična tudi v temi zardeti«? Takih in enakih salonskih sladic, izposojenih iz knjig ali od znancev, je dal Lahnberg polagoma še več na svetlo. Teti in gospej doktorici se s tem ni zameril.

Zobelja in Grizajka sta bili početkoma nekoliko slabe volje. Zakaj ko je bil Groga ob vratih salona naznanil gospodi s slovesnim glasom, da je »servirano«, takrat je dobila vsaka dama svojega kavalirja, ki naj bi jo spremljal skozi vse nevarnosti v obedno sobo. Tačas torej je pogledala Grizajka z milostivim očesom svojega soseda, gospoda Mastna; toda on se je je ustrašil, kakor mladi Tobija, slišavši, da mu Rafael ponuja za ženo Saro, kateri je bil pomoril hudi duh že sedem mož. Sam je stopal Masten k obedu, in dobro se mu je zdelo, ko je kričal major s svojim grmečim glasom: »Kar naprej! — Le po domače! — Kaj bi komedije uganjali!« — —

Polkovnik Greben je takoj začel in zabaval flegmatično doktorico na ves glas. Vmes se je obračal tudi do drugih sosedov, zlasti proti gospej pl. Jeličevi, kateri je burno govorjenje vidno presedalo — na veliko veselje majorja Stojana; on mu je odobral vse s svojim donečim basom navlaš mnogo glasneje, kakor je bilo treba, tako da je navdušeni »pardon« gospoda adjunkta Božidara Govedka vselej žalostno zamrl na južnem koncu omizja.

»Ljubosumnost, milostiva,« je citiral Greben — Bog ve, od kod — »Ljubosumnost je kakor krokodil! — Čim starejši, tem močnejši!«

Polkovnik se je pred vsakim svojih izrekov že naprej smejal, tako dovtipni so se mu zdeli. Potem je srepo pogledal naokolo, kakšen vtisk je napravil. Ako so se mu drugi smejali, je začel tudi on znova s hrupnim krohotom. Stari vojak je bil zdravih pljuč.

Gospod Masten se je ozrl šele po juhi okolo sebe in takoj videl, da sedi med suho Grizajko in debelo Zobeljo. Prijetna nada, da bo danes izvrstnih jedij in imenitnih vin na izbero, in kreпка zavest, da mu bo mogoče pokazati kmalu tek afrikanških kobilic, sta ga navdihnili s prijaznostjo do svojih bližnjih.

»Na Švedskem in . . . Španjskem prinašajo juho . . . najnazadnje na mizo,« je začel, kratko puhajoč.

»Torej ravno narobe, kakor pri nas,« je uvidela ostroumna Grizajka. Tačas je ravno dovršila natančno oceno toalet navzočnih dam in si pomembno namigovala z Zobeljo.

»Mghm . . . V čem se razlikuje človek . . . od živali, milostiva?« je nadaljeval zabavo in planil na največjo postrv, urno kakor babilonski kralj Nabuhodonozor nad Jeruzalem.

»Saj tega . . . tako ne uganete! Postrv . . . je izvrstna!« In, iztiskajoč citrono, je razlagal: »Torej razlika je . . . v tem, da si človek . . . hrano kuha! — Kuha, kuha, milostiva! Radi . . . tega cenim žensko . . . kot neko višje bitje.«

Grizajka in Zobelja sta ga hvaležno pogledali.

»Aspazija, najlepša grška gospa . . . je izvrstno umela kuhati . . . krasen golaž od mesa piščancev in . . . koštrunov. In zato . . . sta jo . . . Periklej in Praksitel oba —«

»O, kje si pa ti to pobral?« ga je vprašal vranovski sodnik Navič, čudeč se, da sliši klasična imena iz Mastnovih ust.

»Nič pobral, prosim! . . . Kar se tiče kuhinje . . . in kuhe, sem tako rekoč . . . izobražen strokovnjak . . .«

»To se pravi, tudi teoretično?«

»Tudi teoretično . . . Če hočeš, ti še marsikaj . . . lepega povem.«

»Le začni!«

»Po pečenki, mghm!« je obljubil čelati gospod in zaigral z močno razvitimi čeljustnimi mišicami.

In Masten je užival, kakor da je bil postni mesec Ramadan šele včeraj pri kraju. Jedel je himne, rapsodije, simfonije, slišal peti vse serafim in kerubim. Ves njegov obraz je oznanjal na glas: »No, kaj se mi ne godi izvrstno? — Ali ste že videli srečnega moža? Z njim

bi se jaz primerjal!« Vsako novo skledo je že od daleč spoštljivo pozdravil in jo odločno razbremenil največjih kosov, kakor hitro je prišla vrsta nanj.

V odmorih je nadaljeval svoje predavanje.

»Mghm . . . Jaz delim človeštvo . . . v dva velika oddelka . . . v site in v lačne . . . Samega sebe prištevam . . . večinoma . . . prvi skupini.«

»To si pa dobro zadel,« se mu je smejal sodnik. »Lepa modrost!«

»Meni se zde . . . ljudje, kakor tisti . . . veste, tisti Succu . . . monstra! Le pomislite . . . koliko je že ta človek zamudil!«

»To je pa stari Apicij . . . že ves drug ptiček . . . On je dal . . . za sestavo nove omake . . . poldrugi milijon! — Vidite? In ko je . . . nekoč pogledal svojo denarnico . . . mghm . . . in našel, da ima . . . le še 60.000 tolarjev . . . se je zastupil . . . ker se je bal . . . da ne bi lakote umrl . . .«

»To je bil pravi norec!« se je oglašil izza spodnjega konca gospod, sin nekega vranovskega veleposestnika. Imel je podolgast, vedno poten, konjski obraz, nizko čelo, goste, trde lase, monumentalne roke z zateklimi členki in blodne, poželjivo pričakujoče oči. Prstan z nevkusno velikim rdečim kamenom je vsaki čas razpostavljal na ogled. Trudil se je, da bi posnemal v vsem tisto blaziranost, katera diči nekatere prenežne mladeniče v večjih mestih. Trpel je ob rajnih dovtipih in ob nesrečni misli, da je popoln »salonski lev«. Nasmihalval se je neprestano. Talmud sicer pravi, da je smeh dobro znamenje na človeku; ali očitvidno se je kavalir z dežele preveč pačil. Gospod Masten se za njegov vzklík ni prav nič zmenil in zapihal mirno-dostojno:

»Tudi maršal Soubise . . . je plemenit značaj. K njemu . . . je zahajal sam kralj . . . ime sem mu pozabil . . . toda glavna stvar je ta . . . da sta jedla štruklje in cvrtje . . . iz samih fazanovih jajec! — Krasno, vidite! — Vsaka taka . . . recimo taka omeleta . . . mghm . . . je veljala 157 livres in pol! Kaj . . . takega človek nikdar . . . ne more pozabiti.«

»Pereat!« je planil vmes blaziranec, ki je vsled preobilo zaužitega vina popolnoma pozabil pravilno posnemati velikomestne vzorce.

Masten se mu je usmiljeno nasmehnil in ga poučil: »Mladi mož! . . . Značaj človeka se najbolj . . . po tem spozna . . . kar najrajši je . . . Hanibal —«

»O — pozor, gospoda!« je vzdihnil sodnik. »Gospod Masten predava! Torej: Hanibal —?«

»Hanibal je ljubil olive . . . Sula polže . . . Mohamed mleko . . . Friderik Veliki polento . . . Josip II. ocvrte piščance . . . Goethe kračo in šampanjec —«

»O, izborni! Šampanjec! — Pardon!« je zajokal sramežljivo navdušeni gospod Govedek.

»Lord Byron čaj . . . Tasso sladice . . . Klopstock grah . . . Lessing lečo . . .«

»Mladiči v ognjeni peči pa fižol!« je kričal »salonski lev« z Vranovega in se široko zarezal sam sebi.

»No . . . in tako dalje . . . Toda o Napoleonu še . . . največ vem . . . Navadno je imel za obed . . . juho, potem . . . mghm . . . pet jedij . . . dvojen desert, čašo kave . . . pol steklenice burgundca. Najrajši . . . je jedel piščance . . . pečene, ocvrte ali kot frikase . . . à l'italienne . . . à la tartare . . . à la Marengo . . . izmed rib pa . . . morske mreje . . . Poleg tega še . . . makarone s parmezancem . . . tudi datlje . . . zelenega fižola pa kar . . . videti ni mogel . . . ker ima nitke.«

»Prav je imel!« je viknil nemirni blaziranec. »Jaz ga tudi ne maram! Percat!«

»Kdo bi si vender mislil, ljubi Masten, da tiči v tebi tak zaklad vednosti! Moje spoštovanje do tebe raste in raste! — Ali še kaj veš o Napoleonu?«

»Kako je jedel? . . . Seveda še vem . . . Humghm . . . Rezal si je velike kose . . . žvečil hitro in slabo . . . segel včasih kar . . . s prsti v skleda in se . . . večkrat polil po . . . svoji uniformi . . . Sploh je jedel . . . jako genijalno! . . . Brez nobenega reda . . . Začel je, če se mu . . . je zdelo . . . kar z desertom.«

»Morebiti nam poveste še kaj zanimivega o njem?« je dejal polkovnik Greben. »Kar se mene tiče, mi je Bonaparte prvi vojskovodja, prvi ustrojitelj —«

»To ni moja . . . moja stroka! — Kar je najvažnejše, sem . . . že povedal.«

Gospod Masten je umolknil. Novo življenje ga je navdihnilo zopet, ko so jeli pokati zamaški šampanjskih steklenic. Običajne govore in neizogibne napitnice je v miru preživel.

Stanka je sedela med inženirjem in nekim mladim častnikom, ki se je na tihem vsako jutro znova razveselil, da je tudi on lajtenant. Ob državnih stroških neprestano zaljubljen, je bil vsaki čas pripravljen, izgubiti majhno pamet za veliko kavcijo. Stanki je mnogo govoril in

dvoranil, pač po svoje; v presledkih pa si je vihal revno število brčic in pel, napol mižeč, natihoma vedno jedno :

»Dónna Dora di Zamora
 War im Kloster eingeschlossen,
 Denn sie hatte statt Vermögen
 Rothes Haar und Sommersprossen.«

Pristav Govedek, sedeč kraj odgojiteljice, je postajal čim dalje bolj navdušen. Vrhunec blažene razigranosti pa je dosegla njegova duša, ko so ga zaprosili, naj kaj zaszvira in zapoje. Seveda se je branil na vse kriplje; saj na tem se »pravi« glasbeni umetnik najlože spozna, da je početkoma ves hripav, in da noče začeti, pozneje pa zlepa ne odjenja. Šele potem, ko sta nastopili Stojanovi hčerki in izvedli zahtevane točke na klavirju, se je udal zanimivi adjunkt prošnjam, ko so se mu zazdele zadosti burne . . . Sedel je torej za instrument, si popravljaj stol, se grozničavo odkašljaj, si uredil manšete in dal svoji neizrečeno dolgi postavi potrebno eleganco! Kadar se je približal klavirju, je postal kaj nevaren mož . . . Tačas mu je zablislila v glavi vselej črna nakana proti skladbi, katero je proizvajal s priznano strašnim uspehom že leta in leta! Ljudje, ki se pečajo z domačo glasbo marljiveje, so trdili, da utegne biti to bržkone znani »Mornar«. —

Božidar Govedek je torej krvoločno pogledal tipki c na levi in udaril oktave! Z desno si je ob tem opravilu zadnjikrat uravnal ovratnik, takoj zopet pa je izpustil vseh pet prstov v akord, pogledal na levo proti stropu, stresel z glavo in se razburjeno oglasil: »Nezvehé-zdo! bodi zdro-hô-vo-hô.« — Počasi mu je šel »op« po vodi, ker mu je nezvesto nekdo »bre-he-vzel!« V potu svojega obraza je igralec izgubil »ščipalnik« in je potem kar brez njega »allegro« zopet jadra napel. Govedek je pel in igral tako originalno, da ne bi bila niti Prešeren, niti skladatelj pripoznala svojega dela. Občinstvo je seveda »kar očaral«; saj naši diletantje imajo vsi to dražestno ljubeznivost. Kakor pa ris, okusivši jedenkrat gorko kri, ne odneha od žrtve, tako je čutil tudi »domači umetnik« neukrotni nagon, da bi znova vsaj še nekoliko »očaral« svoje poslušalce. V ta svojeglavni namen si je izbral Schubertov komad »Erlkönig« in zajahal tako hitro, kakor da bi hotel ustvariti na vsaki način nov svetovni rekord. Pokazal se je pristaša zlogu Spontinija, ki je rabil v jedni svojih oper trideset kovaških nakoval in nakel. »Deloval« je silno, zvest nazoru: »Čim več škandala, tem slajša godba!« Naposled ni umrl samo Goethejev »otrok«, ampak tudi pedal in spodnji g sta izpustila dušico, in gospod Masten, tiho prebavljajoč v nekem kotu, se je prestrašen vzbudil iz trdnega

sna, dočim so drugi »vsi presenečeni« ploskali. Rejeni mož pa si je pomencal zaspane oči in dejal skromno: »Saperment hinein! Črne kave . . . sem pa popolnoma . . . pozabil!«

Medtem sta tudi »mirni Rudek« in »pohlevni Mirko« gojila lepe umetnosti. Poiskala sta si varno zavetje; na stopnicah v klet sta našla kupček črnega oglja. — Pred nekaterimi dnevi se jima je bil vranovski učitelj bridko zameril, ker ju je bil radi neke »malenkosti« obsodil na celo uro zapora v šolski sobi. Zaljubljeni mamici sta takoj uganili, da je dotični gospod brutalen mož, ki ne zna občevati z nežno mladino, se šli prepirat k njemu na dom in obrekovali kjer si bodi njega, njegovo ženo, njeno gospodinjstvo, hišno opravo, »samo be-
raštvo«, in druge važnosti. Toda tudi kaznovana mučenika sta se hotela dostojno maščevati nad njim, ki ima tako »piko« na njiju.

In združili sta se dve jednaki, umetniško čuteči duši za zidom. Najprvi je vzel »pohlevni« Mirko kos oglja in vlekel z njim po beli steni črte in lise. Njegova tehnika ni imela nobenih strogih pravil, nobenih mej; in to je povzdigalo šele pravzaprav izvirnostni slikarski čar njegove labirintske domišljivosti. Nekaj nervoznega se je kazalo v njegovem umotvoru, v teh čudnih, dramatično živih arabeskah in ornamentalnih pikah . . . Te podobe, dejal bi moderni ocenjevalec, se ne moreš zlepa nagledati, ker iz zajetih pojmov raste vedno nov zmisel, vedno nova oblika; in vse to govori s skrajno dovršenostjo in spretnostjo v celem orkestru izraževalnih sredstev. Da bi pa vsakdor lahko precej vedel, kaj predstavlja izgotovljena podoba, je zapisal mladi umetnik spodaj z velikimi, že od daleč vidnimi znamenji: »To je naš učitelj.«

»Mirni« Rudek, samostalen in nikakor ne posnemovalen, skozi in skozi novodoben duh, poln narave in prosvete, je dodal možu cilinder in kadečo se smodko in obesil vse skupaj na vislice. Posiljenega in prisiljenega tu ni bilo nič; zadostovale so polovične besede, migljaji; vse, kar v zraku ujeto, hoče tako rekoč zopet odpluti v zrak nazaj . . . Lahen pritisk na pravem mestu, nežna poteza, vrsta kratkih, gostih črtic, rahlo zabrisan ton . . . to je vse! Vsa stvar je prese-
netilno preprosta! In vender, kako fine nijanse, kakšen, skoro Rembrandtov čar sence v najrahljših zasledkih! Vzpričo vseh teh in in drugih vrlin bi primerjal mojstra najlože z umetnikom po imenu Burne Jones ali z drugim, ki se piše Dante Gabriel Rossetti. Nekaj tragično-mističnega preveva vse delo in daje neizrečenim in neizrečnim čustvom, mogočni sili temnih slutenj brez imena alegoričen, pomemben izraz. To je dokaz, da je Rudek kot modern rejalist poln preproste

odkritosrčnosti, brez nobene pikantnosti in ob vsem tem neki »jaz«, ki se je že našel, neki »jaz«, ki bo pa navzlic temu iskal — večno samega sebe!

— Zgoraj so se gospoda živahno razgovarjali in smejali. Grizajka in Zobelja sta srečno našli neko somišljenico iz Ljubljane. Vse tri so se zasidrale v zavetnem kraju; in tu sta slišali vranovski dami na svojo veliko zabavo razna podrobna izvestja, oziroma stavke, kakor: »Ona ima tri hčere, Bog se usmili! Vlači jih na vse zabave, na vse plese, na vse koncerte, jih kaže moškim po vseh gledaliških predstavah, pa nikogar ne ujamejo. Najmlajša ima 17 let in že nosi vstavljene zobe. — Sploh ne vem, od kod jemljo ti ljudje denar.« — »Lepo vas prosim, on hodi po Zvezdi in Lattermannovem drevoredu, kakor . . . kakor — no v občinskem svetu je, ven in ven domišljav človek; misli, da je Ljubljana brez njega izgubljena. Pa kaj, on je že še, ali njegova žena, ta! Z njo ne moreš izhajati! Pa, veste, doma pri njej je vedno vse narobe. Še ob najstih je vse razvlečeno po sobah.« — »Ti ljudje? Vi jih poznate? Kava pri njih je voda, zgolj voda! Prav nobenega povoda nima, da je tako prevzetna. Revišče suho. Vsaki klobuk si trikrat prenovi, predno ji mož kupi drugega.« — »On je uradnik, rad igra in pije . . . ne vem, kaj bo. Toda lahko je vesela, da je še takega dobila! Njeni otroci . . . â . . . kaj bi govorila! To so pa moji vse kaj drugega.« — »Tudi te poznate? Pred jednim letom je bila poroka. Kaj sem jima vse govorila . . . njemu odgovarjala, njo svarila . . . ali mislite, da je kaj izdalo? Nič . . . Vzela sta se!«

»In zdaj sta nesrečna, kaj pa,« je sklepala Grizajka.

»Ne, še ne . . . Ampak — vsaki čas, — bode te videli!«

»In vi ste ju brezuspešno pregovarjali?« je vprašala Zobelja.

»Nobena beseda ni nič pomagala. Kar poročila sta se, pa je bilo!«

»Impertinentno!« se je ujezila Zobelja in pogledala drugarico.

»Res, kaj takega! Nesramno!« je vzkliknila Grizajka. »To sva pa medve v enakem slučaju, ne zamerite, bolj izvedli. Ali poznate doktorja Padiča? Saj je služboval dalj časa v Ljubljani.«

»Seveda ga poznam.«

»Ta nesrečni človek se je zaljubil blizu tukaj, v Žerovju, v mlado guvernanto. Pri sodnikovih so jo imeli, in Flora ji je ime.«

»Flora, Flora! Kakšno ošabno ime!«

»To sem precej rekla —«

»Jaz tudi!« je hitela Zobelja kimajoč.

»No, in vidite . . . Navidezno sta bila oba nebeško srečna . . . Saj veste, he, he. — Toda medve z gospo Zobeljo tukaj —«

»Da, da, medve! Res je —«

»Medve sva takoj videli, da je ta sreča prazna in da . . . da . . . kratko malo, da morata ta dva narazen! — Pa, saj to ostane med nami.«

»In ste ju res spravili na dvoje?«

»Le čakajte. Ko sva torej spoznali, da nista nikakor drug za drugega . . . da bi bila le nesrečna v zakonu . . . veste, sva storili svojo dolžnost.« —

»Svojo dolžnost!« je priznala Zobelja.

»Poučila sem na tihem Florico, da se on samo igra z njo, da je imel že druge, da je, da je — ptiček, veste, tak ptiček, no — že veste.«

»Ali je bil res tak ptiček?«

»Kaj še! — Vender to sem pač tako morala reči, ne?«

»Jaz pa nadenj!« se je pohvalila Grizajkina zaveznica. »Ne vem več, kaj sem mu že vse pravila o njej . . . Saj mu je bilo kmalu dosti . . . Početkoma ni nič verjel in ji je seveda hotel takoj pisati. Toda to mi poznamo —«

»Namreč«, je razlagala Zobeljina prijateljica, »Flora mi je morala obljubiti, da mu vrne vsaki list neodprt, predno ne prosi ustno odpuščanja. Drugič, da je njegova ljubezen kaj hladna, in tako dalje —«

»Razumem, razumem. In tako —«

»Tako, tako! — Vse se je zopet lepo razdrlo. Ubožica, kako se mi je smilila! Obiskala me je in me vprašala, ali naj bi mu morali ona zopet pisala, ker — povem vam, dekle je bilo brezumno zaljubljeno vanj! Kar ni se dala potolažiti, in mnogo sem ji morala govoriti, da se je vsaj nekoliko zopet izpametovala . . . Zdaj ne pogledata več drug drugega. In prej sta bila tako zaverovana! Vsa stvar pa tudi ni bila lahka!«

»A . . . bravo! To ste pa res dobro naredili! Prihodnjič bom tudi jaz bolje pazila. Človek je vender za to na svetu, da stori vsaj včasih kaj dobrega.«

— Ostali gostje, od Govedkovih čarobnih glasov še vedno omamljeni, so se medtem ločili v dve skupini. Nekateri gospodje so odšli kadi in tarokirat, drugi pa so hiteli na izprehod skozi gozd proti mlinu. Baron je vodil Mileno, Stanko je spremljeval Vojnik. Drugi so sledili.

Pri obedu morda ni bilo veselejšega gosta, kakor je bil inženir. Ves čas se je živahno razgovarjal s svojo sosedinjo, neko lepoto tret-

jega razreda, preobračajočo oči z velikim pridom, kakor se je priučila doma pred zrcalom. Namenil se je bil, da bo zatiral vse kakeršnekoli spomine z Javoric in obvaroval v vsakem slučaju hladno ravnodušnost. Toda vselej, kadar so se mu ozrle oči — »nehote«, se je opravičeval sam pri sebi — tja, kjer je sedela Milena, ga je prevzela nepremagljiva razburjenost. Brezuspješno si jo je trudil tajiti. Videl je Mileno mirno se smejočo. Zakaj mu to ni ugajalo, temveč le vzbujalo neprijetna čustva? Saj ni imel pravice, da bi pričakoval kaj nasprotnega! Čim dalje bolj je čutil, da se on sam vede prisiljeno, da tu ni nobenega pravega mesta zanj, da je odveč, da igra smešno ulogo. Uvidel je, da mu bo daroval ta dan k drugim neljubim nov neprijeten spomin. Trdil si je sam sebi, da se kesa, ker se tudi danes ni ognil Javoric. In vendar ga je vlekla neznana sila k lepi devojki, in kadar so se njiju pogledi srečali, ga je mučilo sramotilno priznanje, da vsi njegovi trdni sklepi in vsa krasna filozofija ne opravijo nič proti lepim očem. Ali ob vsem tem se je delal veselega in se smejal in šalil s svojo damo in pozneje, na izprehodu, tudi s Stanko.

Žive barve je naslikala jesen listom dreves: rumeno, rjavo, rdečo v vseh prehodih. S tiho jezo so zrl temnozeleni bori in smreke na to razkošno zapravljenost pri svojih sosedah. Tu in tam je stalo tudi drevo golo in je nevoljno streslo z vejo, če je sedel ptič na njo in povprašal, kaj da vendar bo, ako bo gospodinjala narava tako žalostno dan za dnevom? Med onemoglo praprotjo, skromnim borovničevjem, nežnimi erikami jo je ubrala črnorjava veverica urno po mahovitih tleh, nastlanih s starimi smrekovimi iglami, in šinila na drevo.

Kmalu so bili oni štirje drugim daleč naprej. Na polu pota si je Stanka izmislila in zahtevala — zameno spremljevalcev. Kaj je hotel baron? Dejal je samo »E-e?« in se udal Stanki, kateri se je to pot čudno mudilo naprej.

Ivan in Milena sta bila sama.

Tiho je bilo v gozdu. Ugoden, bajen mir je vladal povsodi naokrog po umirajoči, snivajoči prirodi; nikjer se ni ganil list . . . Nepremično so stale rdečerjavkaste bukve, jasnorumene breze z belimi poluščenimi debli, nepremično hrasti in smreke. Od češminovih grmov so visele krvave kaplje, rdeči plodovi . . . Podleski, ki so genialno prespali najlepše poletne dneve, so stali tako podjetno in predrzno pokonci s svojimi svežimi stebli, kakor bi jim res ne bilo nič žal, da so krivi pregrešnega anahronizma.

Na tisti poti, katera je bila obema tako dobro v spominu, sta stopala nema in se silila zakrivati svojo mučno zadrego in razburjenost . . . Na zadnjih cvetkah so se igrali zadnji metulji . . .

Prišla sta mimo hrasta na kraj, kjer sta se prvokrat poljubila. Milena je sklonila glavico; lesket solze ji je zablislil na trepalnicah.

Inženir jo je pogledal. Kri mu je zavrela v obrazu; spomini tega kraja, vsi živi spomini nekdanje jasne sreče so se mu vzbudili, in videl je pred seboj Mileno tako, kakeršno tiste krasne čase. Pozabil je ono pismo, pozabil žaljive besede; udal se je čaru lepote in odslovil navidezno mrzlost in ponos. In že je stopil bliže, da bi ji rekel . . . da bi jo vprašal, zakaj —

» — E — Natur macht sich!« je zaječal tačas baron v bližini zadaj in si nastavljal monokelj. »Stimmung janz quabbelich!«

Ugodni trenotki se niso vrnili. Lahnberg se ni več hotel makniti od Milenine strani.

— Kmalu po mraku so gostje odhajali. Doktor Stojan se je želel vrniti zvečer v Ljubljano.

»Pereat trišticija!« je kričal v vozu krepki blaziranec, ves rdeč v obrazu.

»Tristí, tristí se reče, pardon!« je jokal z visokim glasom gospod Božidar Govedek, ki se je vozil z njim, z inženirjem in polkovnikom. Ta se je obrnil nazaj, kjer je v drugem vozu hvalil gospod Masten baronu »plemenito večerjo«, in zaklical: »Jutri je zadnji čas, razumete? Plotanova Anička vem da komaj že čaka!«

»Saj ne pojde! Boji se; fantov ga je strah,« je dejal adjunkt.

Vojnik jih ni slišal. Pred seboj je videl še vedno Mileno, obrito od lestenčevega svita, podajajočo mu roko. »Za slovo«, si je dejal; »zadnjikrat.«

XI.

»Duša ljubeznjiva,
Zdaj-le se radujva,
Zdaj-le se ljubiva!«

Jenko.

»Izborno — pardon! Torej, vi hočete res, gospod baron?«

»E — res, res,« gospod adjunkt.

»Vasovati, na kmetih vasovati, po vasi peti in na okno trkati. Izvrstno!«

»Nič peti. Rajši na tihem. Nimam posluha, — e —!«

»O krasno! — Toda: na vašem mestu jaz ne bi šel.«

»Zakaj ne?«

»Nevarnost, nevarnost! — Vi ne veste, kako previdno se ogibljem jaz vsake nevarnosti!«

»Obljuba — e — obljuba!«

»Kar se mene tiče, — jaz bi rajši doma ostal.«

»Ali, gospod Govedek — moja kavalirska častna beseda —«

»Smešno! — Stoj, pardon!«

»Moja kavalirska — e — čast je v zadregi! — E — v hudi zadregi!«

»Fantje vas bodo topli, vas bodo s poleni in gorjačami! Morebiti prinese kdo tudi kako sekiro! Le glejte me: neusmiljeno bodo divjali, vas bodo ubili, vas bodo na meh odrli, vas bodo —

»Prosim vas, gospod adjunkt!«

»Zdaj mi pa recite, kaj naj vam koristi potem vaša — pardon — kavalirska čast?«

»Major in polkovnik — e — me že ves čas preganjata. Moram — e — moram!«

»Ako morate — pa izvolite!«

»Še danes pojdeva — e —?«

»Pojdeva, pojdeva? Kdo pojde? Pojdite sami, jaz kot adjunkt, slišite, — sploh: nevarnosti niso za-me!«

»Ali pričo — e — moram imeti! Vi ste mi obljubili — e --?«

Pristav je premišljeval.

»Dobro!« je dejal naposled. Ako pridobite še gospoda Vojnika, potem grem tudi jaz.

Baron tudi inženirju ni dal prej miru, da ga je preprosil.

Napotili so se torej vsi trije proti javoriški vasi.

— Izza črnih oblakov so se razlivali blede mesečni žarki in svetili gospodu baronu Lahnbergu to noč na čudnem potu. Lezel je namreč po omahljivi lestvi navzgor proti oknu izbe Plotanove Aničke, vaše krasotice. Trese! se je po vseh udih, dasi je bil prav gorko oblečen.

»Gospod baron, le nobenega hrupa nikar!« mu je svetoval Govedek. »Če ne moram takoj domov! Previdnost ni nobena sramota.«

Drhtajoč je dospel nočni gost do okna. Pogledal je v »budoar«, toda videl ni nič. Pogledal je doli, če sta Govedek in Vojnik še tu, zbral ves svoj pogum in rahlo potrkal.

Toda dekle je imelo zdravo, trdno spanje in se šele prebudilo, ko je močneje zaropotal. Urna roka je odprla okno.

»Janez, ali si ti?« je vprašal nekoliko zaspan glas. »Kaj hočeš?«

Lahnberg je podal duhteč šopek in prisil poljuba.

Ali še predno je vedel, kaj in kako, je zagledal nad seboj velik lonček. In iz tega lonca se je usula mrzla ploha baronu po glavi, za vrat in po hrbtu. Okno se je hitro zaprlo.

Ta hip je nekdo potresel lestvo zdolaj. Ves prestrašen je videl baron Lahnberg kmetiškega fanta pod seboj!

»Doli!« mu je velel neznan glas.

Počasi je plezal vasovalec navzdol.

»Kaj si hotel tukaj?«

»— E — zmotil —«

»Zmotil? Le čakaj!«

V tem so prišli izza ogla še trije fantje.

»Ti, Janez, ta-le škric je vasoval pri tvojem dekletu!«

»Saj ne bo nikdar več!« je zakričal oni, zaklel in odprl svoj nož.

Ta hip je priskočil Vojnik.

»Stojte, fantje!«

Toda že je zablislil nož v mesečini. Ali mesto barona je zadel Vojnika in se mu zabodel v prsi. Inženir je omahnil in se zgrudil. Na tleh se je prikazala krvava proga.

— »Ali že veste, ali že veste?« sta prisopihali gospe Grizajka in Zobelja drugo popoldne na Javorice nejavljene v guvernantino sobo. »Ali ste sami doma?«

»Gospe sta se odpeljali z gospodično Stanko v Žerovje,« je rekla odgojiteljica počasno. »Drugi teden zapustimo Javorice. Dame so na odslovnem posetu v Žerovju. Mene pa je popadla neznosna migrena; gospodična Milena je bila tako dobra in je ostala pri meni. Nemogoče mi je, da bi se genila iz svoje sobe. Silno trpim. Ah!«

»Torej — ali niste še nič slišali o tem, kaj se je pripetilo inženirju? — Strašno! strašno!« Navzlic guvernantini boleznini se kar nista hoteli odpraviti.

Milena je obledela. Guvernanta je zmajala z glavo.

»Skoro umorili so ga!« je sprožila nagla Grizajka. »Pa vas vender ne motiva?«

»Včeraj, na Javoricah!« je hitela natančna Zobelja. Zdaj sta se obe nekoliko oddahnili, sedli in zadovoljno opazovali vtisk svojega izvestja . . .

»Z velikanskim nožem,« je trdila suha Grizajka.

»Javoriški fantje so ga,« je pomagala debela Zobelja.

»Zato, ker je vasoval pri nekem dekletu,« je pojasnila njena urnejša prijateljica.

»Neverjetno! Gospodična Milena, kaj pravite o tem?« Made-moiselle Netty je navzlic migreni hitro in živahno govorila.

»Tudi jaz tega ne morem verjeti!« je dejala tiho vznemirjena devojka in gledala v knjigo, iz katere je prej guvernanti čitala. Vse črke

so ji gomzele pred očmi . . . Ali strani ni smela; morala je tukaj vztrajati in poslušati kolikor mogoče ravnodušno in mirno, da se ne bi izdala.

Kmalu nato je vstopil še lični in dični baron Lahnberg in donesel previdno skovanih novih zanimivih podatkov. Vranovski dami sta se mu poželjivo vsesali v oči in lačno pogoltnili vsako njegovo besedo.

»Branil gospodu inženirju ves čas, — e — prosil in prosil; brez uspeha!«

»Silil je sam v pogubo!« je vzdihnila sočutno suhoroka Grizajka.

»Ubogi mladi mož! Kako ga pomilujem!« To rekši, je pogledala Zobelja zamaknjena proti stropu, od koder sta zbežali zadnji dve muhi vsi prestrašeni.

»Sam — e — sam! Radi velike nevarnosti — e — ga spremljal.«

»To je lepo, to je plemenito! Pomagati pa mu niste mogli?«

»Prepozno — e — prepozno. Nesreča pride hitro!«

»Vam pa se ni zgodilo prav nič?«

»Niso imeli poguma — e — ! Pokazal revolver!«

Zdaj sta gospe svoj važni posel opravili in se odpeljali nemudoma — v Žerovje. Baron pa je ostal. Prinesel je s seboj finih »bon-bonov« in jih ponudil Mileni; nadlegoval jo je toliko časa, da si je vzela in pokusila »vsaj tri najlepše«.

Tedaj se je z odgojiteljico pomembno spogledal. Milena ni opazila ničesar. In čudno! Mademoiselle Netty je bila svojih bolečin hipoma rešena in je začela vesel razgovor. Potem je vstala, šla iz sobe in vrnivši se dejala:

»Ta Grogga! — Že zopet je pijan! In mi smo sami doma! Kuharica je šla na Vranovo k trgovcu. Nobenega človeka ni pri hiši.«

»Hišna je vendar doma?« je vprašala Milena, kateri je začelo prihajati nekako tesno okolo srca. Rahel strah se je je polastil.

»Tudi nje ni doma. Poslala sem jo po popir in zalepke na Vranovo; pozabila sem, da bi naročila to kuharici. — Slišite?«

Od hodnika sem so prihajali neprijetni glasovi.

»Grogga je popolnoma ob zavest,« je rekla odgojiteljica. »Pospravljaj je po sobi, kjer ima gospod major svoj herbarij, in tam ga je izpil tri steklenice najmočnejšega. Na divanu leži, se smeje in popeva. Da le sem ne bi prišel!«

In mademoiselle Netty je zaklenila vrata na hodnik. Ključ je shranila, namignila baronu in dejala: »Tudi druga vrata pred Grogovo sobo moram zapreti. Takoj zopet pridem.« —

»Gospodična Milena!« Zdaj sva — e — sama, zdaj je prišel trenotek, katerega sem si želel že toliko časa, da vam — e — povem, kako vas — e — ljubim, kako vas obožavam! Tukaj klečim pred vami — e — in vas prosim — prvega poljuba!«

»Gospod baron! — Vi zlorabite — «

»Vi me ne ljubite?«

»Ne. Prosim vas, vstanite!«

»Poljuba mi torej nečete dovoliti? Ali ste res neizprosni? Nočete?«

»Nikakor ne.«

Baron je vstal. Zloben smeh se mu je pojavil okolo debelih ustnic . . .

»Vzamem si ga potem sam! — O — ne s silo, ne s silo! Vaš krik bi me izdal!«

Vsa tresoč se, ga je Milena pogledala . . .

»Ne s silo! Saj lahko — počakam, golobček moj!«

»Sram vas bodi, gospod baron! Niti trenotka več ne ostanem v vaši družini.«

Hitela je k vratom za guvernanto. Toda ta so bila zaprta . . .

»Mademoiselle naju je obsodila v ječo,« se je smejal baron. »Gospoda se zabava v Žerovju, kuharica in hišna sta na Vranovem, Gropa pa pijan — mi pa porečemo: »Schach — — — matt!«

»Ne dotaknite se me!«

»Ali — saj se ne ganem! — Ali ne vidite, da tukaj mirno sedim in — čakam!«

»Česa čakate?« je vprašala Milena, dasi ji je bilo gnusno govoriti s tem človekom.

Baron je zavzdignil ramena. »Ali ne čutite še ničesar v svoji glavici?«

»Govorite različneje — gospod baron!«

»No, v bonbonih je bil — «

»Kaj je bilo — za Boga!«

»— je bila omama.«

V resnici je čutila Milena nepremagljivo trudnost in zaspanost... Na kolenih, s povzdignjenimi rokami je prosilo dekle milosti . . .

»Prej ste bili vi neizprosni — zdaj jaz« je mrmral Lahnberg, še vedno sedeč na svojem nizkem stolu.

V največji sili je zablislila Mileni obupna misel. Z zadnjo močjo se je dvignila, da bi odprla okno in skočila tja dol . . . Ali že po prvih korakih jo je premagala omotica. Z glasnim krikom se je zgrudila ob divanu na tla.

Ta hip se je uprla neznana sila ob vrata zunaj na hodniku. Ječe je odjenjalo jeklo in les. Skozi ulomljene duri pred prestrašenega barona je planil — Gropa.

XII.

„Zdaj béli pekla, zdaj veselje nebá,
Pogósto vse vnués!
Glej, to ti je res
Usóda svetá!“

Gregorčič.

Ribe, kolikor jih je naložil Gašperček, včasih zanemarjajoč kolarstvo, je nesla „divja Mina“ vselej najprvo v javoriško grajščino prodajat. Ta posel je opravila tudi nekega dne pred doktorjevim godom. Vračajoč se domov, je šla ob zidu parkovem. Kar je slišala, da se za ograjo dva, moški in ženska, tiho pogovarjata. Govorila sta nemški; radi tega ni mogla vsega razumeti. Ali to, kar si je zapomnila, je takoj povedala doma svojemu bratu. Zlasti da je slišala pogostoma ime „Milena“ in „Gropa“; o tem pa še posebej, da bodo Gropo opojili torej ali sredo . . . Potem da sta drug drugemu nekaj očitala zaradi nekega denarja; bil je to glas ženske. Drugi, moški, pa da se je branil. Naposled da sta se pobotala, in ona da je rekla nekoliko glasneje: „Gropo, vino in priložnost preskrbim jaz; vse drugo je vaše delo.“ Gašperček se je še tisti dan posvetoval z Gropo. Mnogo sta ugibala, toda prave ni zadel nobeden.

Ko so se bili danes gospoda odpeljali, je skril Gropa Gašperčka za zagrinjalom pri oknu sobice, kjer je imel major svoje otisnene rastline redoma shranjene, in se delal, kakor da bi imel tukaj po zapovedi svojega gospoda res kaj opravila.

„To pa rečem,“ je na tihem dejal Gašperčku, „če bo kaj, bo še to popoldne! Doma ni nobenega. Majuzel in večje dekle sta sami; ono pa neki strašno glava boli! Kaj se pa toliko mazili! — Pa te-le tri zelene steklenice mi je dala še dopoldne in rekla, da jih je dobila v dar, in da naj jih izpijem na njeno zdravje.“

„Vidiš, Gropa, torej res: opijaniti te hoče, korpo di bako!“

„Pa me ne bo! To troje sem že vse odmašil in vino pretil drugam za poznejše čase; potem sem posode izplaknil in jih nalil z — vodo. Dosedaj sem izpraznil jedno.“

„Torej pa malo zapoj in zaropotaj, malora!“

Gropa je nekoliko zarjovel . . . V presledkih sta oba pazno vlekla na ušesa.

„Oni dve pustni šemi z Vranovega sta že odšli, Gašper; zdaj-le je treba pa pameti! Baron je sam notri.“

— Ko je prišla guvernanta pogledat, je ležal Gropa na divanu in se ji je široko smejal in jo jecljaje pozdravil:

»Gos-gospo dična maju-juzel, da-danes ga ga ga pa i-mamo! Ali ste že že zdrava-vi? Se-sedite malo sem k me-meni.«

Komaj pa je bila odšla, se je pritožil Gropa: »Tri steklenice vode! Tako trezen še nisem bil žive dni! Kaj praviš, Gašper, ali mi to morebiti ne utegne škodovati?«

»Tiho! Nekaj je zaropotalo! — Ključ ali kaj? — Zaklenila je za seboj! — Gropa, kar ven pred vrata, pa poslušaj!« — — —

Nekaj trenutkov pozneje je stal Gropa, od silnega napora ves rdeč v obraz, pred bledim baronom. Videčega Mileno na tleh, ga je popadla grozovita jeza. Zgrabil je poparjenega gospodka, ga dvignil in stresel dvakrat trikrat v zraku, da so baronu zaklopotali vsi zobje in mu je pohajala sapa. Potem je zamahnil, in kavalir je padel v bližnji kot kakor snop.

Nezavestno Mileno je odnesel sluga v sobo svojega gospoda v drugo nadstropje in jo stražil, dokler se ni vrnila Katrica z Vranovega.

Baron Lahnberg je hotel seveda ugodno priliko porabiti in varno uiti. Toda na hodniku ga je vzprejel Gašperček z odprtimi rokami in ga vedel s seboj sredi skozi gozd do praznega hleva samotne, skoro razrušene kočice blizu nad javoriško vasjo. Tam mu je potegnil močno, dolgo vejo skozi oba rokava, da se baron z razprostrtimi rokami ni mogel niti najmanje ganiti, in ga varno privezal k bikovim jaslim. Trepetajoč je čepel baron na tem malo elegantnem kraju. Gašperček je odšel.

Ko je polnočni zvon oznanil dvanajsto uro, so se zopet odprla vrata; nekdo ga je odvezal in vodil daleč v gozd. Pod staro smreko so čakali štirje možje, med njimi Gašperček. Pravda, katero so takoj začeli proti ujetniku, je jasno pokazala, da je on kriv prvič prepovedanega vasovanja, drugič pa rane inženirjeve. Sodili in obsodili so ga hitro. Jeden fantov je imel s seboj kratko sekuro, ki se je čudno svetila v mesečini, prodirajoči skozi temno smrečje in borovje. Po obsodbi se mu je približal in mu velel, naj poklekne pred štor odsekanega hrasta. Brezuspšno je prosil obupani revež za življenje. Dva sta ga prijela in mu pritisnila z železno silo desnico na parobek drevesa. Visoko je zavzdignil neizprosni rabelj svojo sekuro in dejal z jednim samim zamahljajem barona ob dolgi noht na mazincu.

Nato so si narezali sodniki prožnih brezovih šibic in položili zatoženca tako, kakor se jim je zdelo najbolj pripravno.

Vsaki se je ustopil po vrsti petkrat kraj barona, ki je, tiho ječeč, v kratkem moral pretrpeti petindvajset bolečin. In srce ni bilo tisto, kar ga je najbolj bolelo.

— Drugo dopoldne so sedeli gospod major, obe javoriški gospe in gospodični v verandi spodaj.

Kar so zaslišali glasni „Ju-hu-hu-hú-u!“ in hreščeči glas harmonike. Kmalu potem je moško vstopil Gašperček, pet javoriških fantov in „divja Mina“ s košem oprtiv. In v tem košu se je zibal v čudni opravi pleno titulo gospod Gundakar Bruno Frodobert baron Lahnberg, se zibal svečano počasno bliže in bliže, kakor je z njim stopala krepka mlada ženska.

„Dobro jutro vsem skupaj!“ je pozdravila in naglo iztresla iz koša svoje breme. Gospa Emilija pl. Jeličeva je naglo omedlela.

Tu je stal pred gospodo nesrečnež. Fantje so ga bili opravili po svoje. V ozki kamižoli in tesnih irhastih hlačicah, popolnoma oropan svoje moderno prikrivajoče ga obleke, podoba slabosti, je izgubljal ves umetno prirojeni, vele „chic“ vtisk svoje doslej brezprimerne zunanosti. Na klobučku in na prsni so se šepirili svatovski šopki. Bolj smešne prikazni ni Stanka videla dosihdob še v nobeni opereti; ni si mogla kaj, izpustila se je v prisrčen, glasen smeh.

„Tukaj smo vam prinesli zlahtnega ženina;“ ga je hvalil Gašperček; on se hodi ženit v našo vas, pa ga ne mara nobeno kmetiško dekle. Morebiti mu priskrbite tukaj katero nevesto.“

Po teh besedah si je gospa Emilija opomogla iz druge omedlevice in si pomagala s tretjo. Major pa je čudne goste pošteno nagradil, jih prijazno odslovil in poklical Grogga, naj vede gospoda barona v njegovo sobo. Dočim so se ostali pečali z onesveščeno gospo, je sledil Stojan onima dvema v drugo nadstropje.

„Gospod baron,“ mu je dejal, „znano mi je, kaj ste včeraj tukaj počenjali; kot star vojak vam javim, da bova uredila stvar kar tukaj v miru. — Grogga, prinesi kaseto. Tukaj je ključ od omare. — Prosim, sedite!“

„Pech jehabt — e —!“ Baron je hotel pričeti priljuden pogovor. Toda major mu je hladno zabranil z roko. Sluga je prinesel zahtevano.

„Tako, hm! Vzemite in nabij; vse potrebno je notri.“

Grogga je izvlekel iz skrinjice dva samokresa.

„Gospod major, midva se vender ne bodeva streljala, e — e?“

„Seveda se bova!“

„— E? —“

„Takoaj zdaj-le! — Izvolite! Vzemite katerega hočete.“

»Saj — saj nimava niti — e — sekundantov!«

»Zato se ne bodeva prav nič ženirala! Groga je najina priča.«
Baronu je prihajal mrzel pot na čelo.

»Ali — e — kaj pa, ako vas ustrelim! Potem sem morilec —«

»Ali ste gotovi? — Ostanite, kjer ste in dobro merite! Med nama ni nobenega pardona. Ako pa nočete, vas ubijem kakor steklega psa! — Pozor! Groga, štej do tri!«

»Zdravnika tudi nimamo — e — nobenega!« je ječal Lahnberg.

»Jedna! — Dve!« je izrekaval Kozol počasi.

Baron je vzdignil samokres; ali takoj mu je zopet omahnila roka.

»Tri!«

Major je sprožil. Lahnberg je padel napol mrtev v naslanjač. Vender nobeden strel ni počil. Groga je bil oddal samokresa nenabita.

»Zakaj ju nisi nabil?« je planil gospod nadenj.

»Gospod major, pokorno javim — kaj bomo na mrliče streljali?«

»V petih minutah se poberi odtod! — Za zmeraj!«

Groga je zmajal z rameni in si ogledoval svoje velike roke . . .
Po kratkem molku je velel Stojan:

»Janez naj takoj napreže!«

V kratkem je izvršil sluga povelje.

»Groga! — Reci gospodu baronu, da je voz pripravljen!«

Tedaj se je postavil Kozol široko pred Lahnberga, ga poteptal po rami, pokazal vrata in mu šepnil v uho:

»Vaša milost! Tako bi vam rekli, da je naša pesem pri kraju!«

»Gospod major —«

»Groga! — Reci gospodu baronu glasneje, da je voz na dvorišču že pripravljen.«

»Vaša milost! Na glas vam povemo, da bi vas tukaj prav nič ne pogrešali!«

»Ali — e —!«

»Milijon svetlozelenih strrel, Groga! Ali boš?«

»Vaša milost! Tretjič in zadnjič se glasi naše povelje brez prijaznosti: »Ven, vaša milost!« — Nemo se poklonivši, je baron odšel.

»Janez!« je klical major drugemu slugi na dvorišče doli, ko je sedel Lahnberg v kočijo; »Janez, kadar se vrneš, moraš takoj ves voz prekaditi.«

Počasi je korakal potem Groga in stopil pred Stojana:

»Gospod major, pokorno —«

»Nič pokorno! Zdaj si odpuščen, zdaj nisi več moj sluga. Pojdi za baronom, s katerim si v zvezi.«

»Torej moram res —«

»Že zdavnaj sem videl, da nisi za nobeno rabo. Poiskal si bom drugega slugo. Zdaj mi je dosti! Poberi svoje reči; kar sem ti naprej plačal, lahko obdržiš. Izgubi se!«

»Z Bogom, gospod major . . .«

Nekoliko pozneje je sedel Gropa žalostnega obraza v svoji sobici, zibal svoj lahni kovčeg na kolenih, bobnal s prsti po njem in zvižgal »Radeckega koračnico«. Tako nesrečnega se že dolgo ni čutil. Preudarjajočemu, da mora z ljubih Javoric, in da pride na njegovo mesto kdo drug, katerega si je major gotovo že izbral, premišljajočemu tako in tako, se mu je storilo inako. Posloviti se ni hotel; bilo bi mu pretežko. Mirno in tiho bo šel, kakor da bi nesel skrinjico komu drugemu. Vzdignil je torej svoj kovčeg, pogledal še jedenkrat po sobi in pritisnil kljuko.

Tu mu je prihitel Major nasproti.

»Gropa, ti poštena duša! Gospodična Milena mi je ravnokar povedala, da si jo ti včeraj rešil! Gropa, človek, zakaj mi nisi tega sam dejal, ko si mi vse drugo pripovedoval? Hm?«

Kozol je bil v zadregi.

»Kovčeg v stran! Ti ostaneš! — Seveda, ako hočeš! Na roko! Ne vem, kako bi ti povrnil, kar si storil mojim in meni. Reci, govori! Dovolim ti vse!«

Gropa je premišljeval in si dolgo izbiral. Ta ponudba mu je bila prehitra. Naposled je rekel: »Gospod major, pokorno prosim najprvo, dovolite mi, da stvar do jutri nekoliko preudarim . . .«

In po mnogem modrem pretehtovanju je združil sluga svoje pozemske želje in prosil gospoda: prvič, naj mu obljubi, da ga ne bo nikdar več podil iz službe; drugič pa, naj mu kupi nov in zadosti velik cilinder, ker je stari že ves zamazan. Smejoč se mu je major vse zagotovil in mu obljubil poleg tega vso novo črno obleko in povrh neprestano naklonjenost.

— Lepo vreme toplih jesenskih dnij je stanovitno vztrajalo. Stojanovi so odpotovanje z Javoric vedno znova odlašali.

Nekega gorkega popoldne sta sedeli Milena in Stanka v parku pod kostanjem. Bili sta sami; odgojiteljica je bila izginila še tisti usodni dan brez sledu.

»Kakšno knjigo imaš tam, pokaži mi, Stanka!«

»O nič posebnega . . . Vzela sem si zopet nekaj iz stričeve knjižnice. Rajša naj bi bila dobila kaj drugega! Na . . . slovensko je! Čudne slike, neroden tisk.«

»Pokaži mi, prosim te.«

Stanka ji je podala skromne zelene bukvice z zlatim otiskom: »Josi Pagliaruzzi. Poezije«. Dolgo je listala Milena površno v knjižici in že jo je hotela zopet zapreti, kar ji je obstalo oko na preprostem naslovu: »Ljubica«. Brala je in čim dalje je došla, tem bolj ji je raslo zanimanje, dokler se ji niso porosile oči.

»Milena, kaj ti je?«

»Vzemi, beri sama.«

Stanka je čitala. Ko je bila pri koncu, je morala znova začeti:

»Ležal na mrtvaškem odru
V sobi temnej mlad je mož
Sredi belih sveč brlečih,
Sredi lepih svežih rož.«

»To je lepo! Tako lepo!« je dejala Stanka, prebravši vso pesem drugič do konca. »Ah, tako žalostno in tako lepo!«

Od Save je zapihala mrzla planinska sapa. V starem široko-vejnem kostanju so zatrepotali otrdeli premrli listi in se dotikali drug drugega z rezkim šumom. Nekateri se je odtrgal in padel tiho na tla k drugim tovarišem.

In tedaj so pripluli po tresočem se zraku žalobni glasovi in polagoma naraščali v valovih mehkega vetreca trudni, tožni akordi vranovskih zvonov.

Milena je zadrhtala.

»Stanka, Stanka!« je kriknila. »Veš, komu zvoni?«

»Nekdo je umrl.«

»Umr! . . . Vojnik!«

Milena je zakrila obraz, naslonivši se na mlajšo sestro. Stanka jo je hotela tolažiti, ali jok ji je zaprl vsako besedo. — Obe sta molčali. Zvečer je Milena še jedenkrat prebrala krasno pesem . . . Dolgo ni mogla zaspati. »Ležal na mrtvaškem odru, ležal na mrtvaškem odru,« te besede in trudno petje vranovskih zvonov ji je šumelo neprenehoma po ušesih.

*

Drugi dan se je šele pozno v jutro vzbudila; tudi Stanka je še trdno spala. Tihó je potegnila Milena žaluzije kvišku. Bil je lep, solnčen dan. Doli na dvorišču je korakal stric Pavel jezen gori in doli in, držeč roke na hrbtu, grizel cigaro v ustih.

»Zdaj ga že jedno uro ni« se je jezil na glas in zaceptal z ного; čakal je Groge, katerega je bil poslal k jutranjemu vlaku po pošto. Naposled je sluga vendar prišel.

»O, gospod major!« je klical že od daleč.

»Kaj je? Kaj se tako neumno držiš?«

»Gospod major —«

»No!«

»Gospod inženir so umrli!«

Major je povzdignil glavo; oči so se mu razširile. Smodko je vrgel daleč strani.

»Kaj praviš? . . . Ni mogoče . . . Saj se mu je rana že skoro popolnoma zopet zacelila; še predvčeranjim sem ga obiskal. — Kdaj je umrl?«

»Včeraj popoldne ob petih.«

»Naprezi!«

Z grozničavo hitrostjo skoči Milena k svoji obleki, se opravi in že stoji pri vozu doli.

»Stric, ali se pelješ na Vranovo? — Vojnika kropit?«

»Da.«

»Lepo prosim, vzemi tudi mene s seboj!«

Kmalu se ustavijo konji ob mali hiši v jedno nadstropje, z leseno streho.

»Tako pridem za teboj, Milena. Najprvo grem venec naročit.«

Po ozkih, nerodnih lesenih stopnicah je hitela gori. Jokala je neprestano; vedno zopet si je morala brisati oči, da ne bi se izpodtaknila na potu. Tu . . . tu je že črno zagrinjalo . . .

Milena vstopi v mračno, nizko sobico, črez in črez zagrnjeno s črnimi preprogami, pred mrtvaški oder.

Da mora biti to resnica! Tam v rakvi leži Vojnik tih, pokojen, miren . . . Duša ji vzkipi od neznosne boli; jednega svetlih svečnikov z gorečo svečo pomakne v stran, stopi k mrtvecu, kateremu je zarisala smrt trpke poteze na obraz. Dolgo ga gleda. Vzpne se k njemu in ga poljubi na čelo. Zgane se; to čelo je ledeno mrzlo . . . Gladi mu blede, trdo lice. Srce ji hoče zastati od silne žalosti.

»Ivan, Ivan!« ga kliče.

Toda mlademu možu ostanejo oči zaprte, zasinjale, tesno stisnjene ustnice se ne ganejo, ne maknejo se sklenjene roke, mrzle, kakor je mrzel križec s Kristusom, katerega drži pokojnik tako čvrsto v otrplih rokah . . .

Mrtev!

Da mora biti to resnica . . .

— Nekdo prihaja po stopnicah. Milena se siloma upokoji, poljubi Vojnika na ustnice, poljubi ga zadnjikrat, postavi svečnik na prejšnje mesto in poklekne v mračen kot.

V temni prostor prikorakata dve gospe. Zobelja in Grizajka sta prišli mrliča kropit.

Kratko pomolita . . . Potem začneta poluglasni pogovor. Objokane devojke zadaj menda ni nobena opazila.

»Prav lepo leži . . .«

»Res, lepo. Samo glavo so mu postlali nekoliko prenizko. Ne?«

»In oder ne stoji čisto v sredi. Morda radi okna?«

»Glej, glej, vence ima tudi že!«

»Ali mu dava tudi medve katerega?«

»To se razume! Saj ga mu je še pisarjeva žena naročila. Medve ne smeva nikakor zaostati!«

Utihnili sta za nekaj časa.

Svečano tiho je v skromnem temotnem prostoru. Nič ne moti svetega miru . . . Vender zunaj ne zastaja dneva nepokoja. Skozi odprta vrata prihajajo iz sosedstva zvenčeči glasovi kovačevih udarcev, ropot voza, zamolkel vik, klic, razgovor . . .

»Škoda ga,« zašepeče zopet jedna izmed gospej.

»Ej, kakeršno življenje, taka smrt!«

»Vsejedno; on je bil dobrega srca.«

»Da, da! In lahko bi bil osrečil svoje dekle.«

»Toda . . . čudno! — Saj je bil skoro že zdrav! Zdravnik ga je—«

»Kaj pomaga? Obupal je, življenje se mu je ostudilo; odtrgal si je sam obvezo z nevarne rane.«

»Moj Bog! Samomorilec . . .«

»Pogreba ni vreden nobenega —«

»Pozneje je poprosil duhovnika. Spravil se je z Bogom. Bodi mu on milostiv!«

»Ali mislite, da je res, kar govore vsi ljudje?«

»Zakaj da se je? — Iz nesrečne ljubezni, pravijo.«

»Da . . . Kaj bo neki zdaj ona?«

»Njegov nesrečni konec, menim, ji bo grenil marsikateri trenotek . . . Spomin, da je kriva njegovi smrti, prosim te, kriva smrti tistega, ki jo je ljubil —«

»Žalosten spomin za vse življenje!«

»Ali bo pa celo ponosna radi tega; pohajala bo oholo in se zdela sama sebi grozno interesantna.«

»Ne verjamem. Moliva še jeden očenaš . . .«

Tiho je zopet . . . Lahno se ziblje svit gorečih sveč po zaduhlem, razgretem zraku. Redkoma pade kosček odtajane in odcedivše se voščenice na svečnik, vzplamti mirna luč jasneje in živeje, lije svetle žarke po srebrnih obšitkih in zaslekih na črnih brezgubnih oponah, zasije po kropilniku, zablisne po kovinskem okrasu črne krste, zatrepeče po obledelem obrazu mladega pokojnika . . . Dušeči vzduh je poln mehke dišave topečega se voska, nasičen z rezno, grenko vojavo redoma ob odru nastavljenih okrasnih rastlin, napojen s hudim, omamljivim dihom iz svežega cvetja darovanih mrtvaških vencev . . .

Zobelja vzdihne, si naredi križ in se obrne, majoč z glavo, k prijateljici:

»Tako mlad, tako čvrst . . . kaj ne?«

»Kako vesel je prišel sem na Vranovo, kako zabaven je bil svoj čas v družini! Le zadnje tedne se mi je zdel nekako zamišljen, tako nekako potrt in nesrečen!«

»Da, da . . . In zdaj leži tukaj na mrtvaškem odru. Kdo bi si bil kaj takega mislil? Res je, prihodnjost zakriva strašne zagonetke!«

»Skoro nič ni izpremenjen . . .«

»Le nekoliko bledejši je.«

»In shujšan. — Reči moram, lep mlad mož je bil.«

»In zelo prijazen. Moj Rudek ga je imel zelo rad.«

»Tudi z mojim Mirkom sta si bila vedno velika prijatelja.«

»Ubogi revež! Koliko je trpel, predno se je odločil za smrt!«

»Sam Bog ve! Kar tako ne sili nihče v grob.«

»Zdaj je rešen vsega trpljenja.«

»Nas pa vse to še čaka!«

»Pogreb bo jutri ob štirih. Oblekla bom svoj novi plašč.«

»Jaz pa si vzamem svojo staro promenadno obleko. Temna je zadosti. In za Vranovo je še tako predobra.«

»Popoldne ga pridem zopet kropit.«

»Tudi jaz. Seveda . . . Tako sem že radovedna, koliko bo dobil vencev.«

»Bog mu odpusti!«

»Njemu in — njej . . .«

Gospe sta odšli. Za njima so prihajali in zopet odhajali drugi ljudje. Še je klečala Milena v kotu in si zakrivala obraz z rokami. Zmetene misli so se ji porajale v glavi, vznemirjajoče podobe so vstajale in ginile, vse samo po sebi, nebrzdane, nobeni volji poslušne

... V tem se ji je zdelo, da sliši jasni glas sestre Stanke, beroče kakor včeraj v parku:

»Vsi so prišli, vsi so prišli,
Ga kropit in zanj molit.
Samo ona, samo ona
Ni prišla se poslovit.«

Hotela je vstati, zbežati iz sobe. Kar se je zmajal mrtvaški oder z velikim ropotom, sveče so padale sem in tja, preproge so se vnele, in v kratkem je bila vsa soba v rdečem plamenu...

*

»Milena, vzbudi se, Milena! — Kaj ti je vender, da tako vzdihuješ?« je vzkliknila Stanka, dvignivši zaoknice.

Vzbudivši se iz sna, je zagledala Milena svojo sestro ob postelji. Povedala ji je, kaj je vse videla in slišala v živih sanjah. —

»O ti ubogi, ljubi, zlati moj Milenček!« je vzkipela Stanka, se ji ovila okolo vratu in jo poljubovala. »Hvala Bogu, da vse to ni res! Tvoj Vojnik ni umrl! Ko si tako lepo spala, sem bila že zdolaj v pritličju, in Groga mi je povedal, da ima neko pismo za-te od njega. — Na, tukaj je imaš!«

V kuverti ni bilo drugega, kakor oni list, katerega je namenila Stanka takrat baronu, in katerega si je bil Groga po daljšem premišljevanju izprosil zopet od Vojnika.

»Stanka, tu poglej! — Ali si res ti to pisala Vojniku?«

Presenečena je spoznala mlajša svoje pisanje.

»Ali — ali tega nisem pisala njemu, ampak — Pipifaksu!« je hitro rekla Stanka in, burno objemajoč svojo sestro, prosila: »Odpusti mi vender, zdaj vidim, da sem jaz vsega kriva! — Da, samo jaz! — Toda, hotela sem ti le pomagati! — Groga je pismo zamenil! — Zdaj je zopet vse dobro! — Piši takoj Vojniku, piši mu, piši! — Ali boš? — Nočeš? Vidiš, radi tega mojega pisma je bil hud, seveda, in razžaljen! — Piši mu vender takoj, no! In zdaj mi daj hitro še jeden poljub, da si mi oprostila moj greh, prav lep poljub in zamiži mi z očmi, ljubica, in misli si, da te poljublja on... tako... še jednega... prav dobro... in zdaj še tretjič in zadnjič, ljuba, ljuba Milenica!«

— Nekaj dnij pozneje trčita gospe Grizajka in Zobelja na voglu vranovskega trga trdo druga ob drugo. Obe sta bili nenavadno razburjeni in sta od jeze in gneva kar pihali. V rokah je imela vsaka elegantno karto iz finega popirja in jo ljuto dvigala v zrak...

»Gospa, vi že veste?«

»Vi tudi?«

- »Strašno! Kaj?»
- »Vsa sem bolna!«
- »Inženir!«
- »Da, inženir!«
- »Oh!«
- »Ah!«
- »Kaj?»
- »Kako mislite?»
- »Škandal!«
- »Kar brez nas!«

»In stara teta je neki privolila! Baron je kar izginil! In tako trdno sem se nadejala njega kot ženina.«

- »Ali mari mislite, da bo ta zakon srečen?»
- »Nikakor. Tu morava kaj storiti!«

— Tisti popoldan je stal Groga zopet jedenkrat med vežnimi vrati, mogočno razkoračen, roke na prsih križajoč, z zadovoljnim nasmehom okolo ustnic. Dokončal je bil ravno jednega svojih imenitnih samogovorov, katerega konec je mimogrede slišal major, namreč: »To so občutki, to pa rečem; občutki, ki niso za vsakega, in za katere tudi mi nismo rojeni! Početskoma smo jo res zavozili, vendar na vse zadnje se je vse lepo izcimilo, pet sto veder veselja —«

»Kaj tukaj godrnjaš, hm?» ga je vprašal major.

»Pokorno javim, da se veselim!« se je odrezal Groga odkritosrčno.

Tačas sta prihiteli vranovski zaveznici.

- »Ali so gospoda doma?» je vprašala Grizajka.
- »So!« je dejal Groga in se prespoštljivo priklonil.
- »Torej pustite naju vendar skozi!«
- »Tega pa ne!«

»Kaj? Nesramnost! Zakaj ne?» sta kričali obe v jedno sapo.

Groga pa je zavzdignil pete in se samozavestno tako malo pogugal na prstih. Potem je prijazno začel:

»Gospod major so nam rekli pred kratkim in tako-le so govorili: »Groga! Ti, ki si tukaj pri meni v majorski službi na Javoricah, poslušaj me, kaj ti moram povedati!« »Namreč,« so dejali, »na Vranovem žive dve babuzi« — tako so dejali — in potem so se malo odkašljali. »Jedna od njih je debela kakor greh, druga pa suha kakor pokora. In obe, pokora in greh, hodita skupaj po svetu okolo, opravljata ljudi in sejeta prepir. Ti pa, Groga, ti boš stražil, da ne prestopita javoriškega praga.« — In mi stražimo.«

»To je razžaljenje!« —

»Tožim, tožim!« —

»To pa rečem: Ako bo katera vaju morebiti tudi moja nedolžnost vlekla črez zobe, potem pa mi povemo, kar smo skrivaj slišali na gospodovega godu dan o tistem ženinu in njegovi nevesti v Žerovju.« —

In bili sta obe zelo nesrečni, da nista mogli opraviti ničesar.

— Zopet se je vrnilo poletje, in zopet so se jela polniti gorenjska letovišča z gosti. Na Javoricah je stopal Gropa tako svečano okolo, kakor da bi veljale svatbene priprave ravno le njemu. Naposled je prišel dan, katerega sta Ivan in Milena tako težko pričakovala, trenotek, ko sta si zamenila pred oltarjem prstana.

V cerkvi je bilo tačas poleg povabljenih svatov vse polno gledalcev in zlasti radovednih babnic, ki so prišle sem zijala prodajat.

Tam zadaj v kotu pa je klečala »divja Mina«. Danes ni imela s seboj ne rož, ne Marijinih podobic . . .

Tu sem, v to cerkev, tjakaj, pred oni oltar da bo stopil z njo . . . tako je bil obljubil tudi njej nekoč nekdo. Zlat solnčni svit in blesk se je usipal skozi visoko cerkveno okno tam spredaj. Tukaj pa, za izpovednico, je bilo mračno in temotno . . .

In zabučale so orglje, in s kora so zadoneli zdaj mogočni, zdaj milobni akordi po širnem hramu in zazibali dušo proti višavam; pevski zbor je zapel mladima poročencema prvi pozdrav.

Tačas je »divja Mina« vztrepetala, počasi ji je omahnila glava v stran; skrila je obraz v laketnih gubah ob linici izpovednice. Krčevito ji je drhtalo po vratu in prsih . . . Tajnopolna sila ubranih glasov ji je pretresala s čarobno močjo vso dušo . . . »Divja Mina« je milo zajokala, jokala gorko, neutolažno, obupno, kakor zapuščeno bitje, spominjajoče se nekdanje blage sreče, katero so privedli rajski trenotki in jo pokazali tako jasno že in tako blizu, nedolžno izgubljene mlade sreče, ki se ne vrne nikdar več.

Raz pručico pri kolenih pa je visel ob traku štirivoglat zamazan kosček platna nizdolu . . . Podobica vanj vtisnjena je bila omadeževana s temnorjavkastimi lisami strjene krvi . . . Brat je jedenkrat pozabil, da bi varno zaklenil omaro, v kateri je hranil zadnji spomin Francljna iz Bosne.

— Mademoiselle Etiennette ni videl nihče več na Javoricah. Izgubivši svoje prihranjene denarje, katere je oddala baronu, da je poplačal najbolj silne dolgove, je našla naposled izven Kranjske začasno zavetje v nekem nemškem zavodu za višje hčerke, kjer je moderna

izobrazba prvega razreda po petdeset goldinarjev na mesec, v dekliškem institutu z znano blestečim programom in znano ponižno-površnim poukom, s programom, v katerem plačujočim starišem in jerobom najbolj imponira vzveličalni kománouporťevú in k'sk'vúzave, »Kloster-glocken« in »Gebet einer »Jungfrau«, slikarsko diletantkanje in risarsko poskušanje in druge take igráče višjega dekleta, mladenkam samim pa — plesne vaje . . . Tukaj je mademoiselle doma, tukaj, kjer se sveti moderna ženska vzgoja v najsijajnejšem pokostu in v vsej svoji sterilni krasoti. Polagoma ostarela odgojiteljica pa tudi piše. »Ona piše!« si šeptajo njeni znanci in se ji na tihem smejaajo. Ako bi vedela, kaj da govore vsi vprek o njenih jetičnih spisih, bi se bržkone zastrupila s samim črnílo. Sili se med prvoboriteljice ženske emancipacije, dasi pozna med njimi mnogo bistrejših somišljenic. In kolosalna devica poleg tega trdi, da je ne bo preslepil nikdar nobeden mladenič . . . V prid vseh razumnih moških vrstnikov veselo upajmo, da se ne bo nikdar izneverila temu svojemu jedíno koristnemu principu.

Čipkata teta Emilija prebiva še vedno visokostno v svojih plemenitih petljah in zanjčicah, izza katerih ji moli samo mala glavica in ročice. Njena svakinja Ana nadaljuje svoje flegmatično življenje. Nekdanja lepota ji je otolstela za dvojni podbradek. Premišljevanje ji je še vedno nesrečna iznajdba. Z vsem zadovoljna, se na tihem veseli, da je sploh na svetu. Srečna, normalna duša!

Stanka ni več tako otročje vesela. Negotovo hrepenenje, radovedno pričakovanje, tiho koprnenje ji polni dušo. Nekaj pogreša — sama ne ve, kaj. Samo to slutí, nekaj novega se bo zgodilo z njo. Ah, s kratkimi krili je zbežala tudi sladka brezskrbnost . . . Preboleti ji je prehodno dobo iz detinstva. Stanka je dospela do let, v katerih bo čutila prve in največje tajnosti svojega življenja, čutila tisto večno zagonetko nežne zveze ženske s narodo, uganko skritih, negotovih čustev, ki so rahlo ali nevzdržno priplula kakor na mehkih krilih pomladnega vetreca, igrat se z budílnimi in oživljajočimi solnčnimi žarki, z živimi barvami . . . čustev, ki se izgubljaajo kakor daljnjé harmonije v poluprozornem, vonjavem, toplem mraku duhtečega majnikovega večera.

»Divje Mine« ni več. — Nekega dne so našli na njeni »pruki« nekoliko podobíc in gorjačo. Bržkone jo je ljuto napadla bolezen, in tedaj je zdrsníla raz pečino in se padajoč po skalovju zgreznila v prepad. Truplo je shraníla Sava. Od tega časa se je Gašperček popolnoma udal žganju.

Tudi gospa kontrolorka Grizajka je umrla. Prehladila se je nekoč spomladi, raznašajoč velevažno novico po vranovski okolici. — Sveti

Peter, pravijo, je ni pustil v božji raj, ker se je bal, da ne bi mu opravljala in obrekovala svetnikov in svetnic ter ne delala intrig in kabal v samih svetih nebesih. Tudi v pekel da je niso spustili, in da so hudiči zadelali vse luknje in luknjice. V vicah da je tudi niso marali. Vrnila da se je torej reva pod nebeški prag, kjer da prodaja vipavske hruške in marelice in sumniči mimogredočim vzveličanim dušam vsakega Vranovčana, svetega Petra in portirja vic in vse peklenške vrage. Tako si pripoveduje vranovski narod.

Trgovka Zobelja pa še živi in je že tako okrogla, kakor dve »pikapolonici« skupaj. Hodi in vozi se pridno na posete in razlaga najskrivnejše tajnosti iz življenja svoje prijateljice Grizajke, povsodi zatrjujoč, da tako potuhnjenega in zlobnega značaja ni najti na vsem božjem svetu nikjer in nikdar več.

»Mirni« Rudek hoče študirati za inženirja in si vzeti natanko tako milostivo, kakor je gospa Milena Vojnikova. »Pohlevni Rudek« pa želi postati trgovec, jedel bo same fige in rožiče in se oženil s črevljarjevo Anico, ki mu je omamila mlado srce z dvema debelima hruškama.

Katrica in Janez sta si odpovedala ljubezen. On si je izbral za ženo debelo kmetiško Jero s petnajstimi osepnicami v rumenkastem obrazu in s petnajstimi stotaki v doti.

Polkovnik Greben si išče petdeseto ljubico, da bi postal popoln »Jubelgreis«. Storil je trden sklep, da bo dal v kratkem svojih devet-inštirideset ženskih spominov na svetlo. — Gospod Masten je še vedno . . . na veselje vsakemu krčmarju . . . in na strah vsaki domači gospodinji . . . Od njega ni treba pričakovati . . . da bi zasejal med narod ljuljko razpora . . . in provzročil na Gorenjskem kje kakšno krvavo revolucijo . . . Humghm . . . V narodnogospodarskem oziru pa ima znamenit pomen . . . Povsodi, kjer se prikaže, poskoči tržna cena govejega mesa, piščancev, rac, gosij, kopunov in drugih ptičev nenadno visoko . . . Prosit!

Adjunkt Božidar je še vedno adjunkt in neoženjen interesanten mož. Od vranovske krasotice, najmlajše in najbolj petične, je dobil lično spleteno košarico, s katero se je pozneje preselil z Vranovega v drug okraj nekam na Dolenjsko. Ali so tam tudi vse mlade dame tako neusmiljeno zaljubljene vanj, kakor na Vranovem, o tem naj molči »pevčeva vljudnost«.

Benjamin Iskra je dal že v drugem semestru vsem idejalom slovo in si zazdel sam sebi najmanj trikrat pametnejši kakor prej, predno

je inskribiral svojo zimsko suktnjo za ves poletni tečaj pri židu v zastavnico. Poleg tega je že v tretjič nesrečno zaljubljen; torej o njem sploh dalje ne morem' govoriti.

Groga mora z majorjem večkrat na gore; kakor gospod, tako je ostal tudi sluga tak, kakeršen je bil, z vsemi slabostmi in vsemi krepostmi. Kdor občuje z njim in ga do dobra spozna, vsakomur se prikupi in mu ostane v prijetnem spominu. Mati so Kozolu umrli; major Stojan jim je kupil križ in kamen črne barve z rdečimi lisami.

Ljubeznivi Marcijan je opeval redkev, Skriban pa oslavljaj velekrepostno muho; dovezetni Skaliger je segel više in se vnel za pikantno gos . . . Koliko več je torej vreden svojih Skaligerjev, Skribanov in Marcijanov korenjak v dvakrat podčrtani majorski službi, modri sluga, imenovan »gosposka žalost«, nesrečni častitelj Katričinih dražestij, odlike vredni pismonoša, odkritosrčni sovražnik visokih vrhov in pravi prijatelj gospodovega vina in gospodovih smodek, častni član Jurjevčeve krčme in podporni ud vseh drugih gostilnic, »prva oseba« na Javoricah in zato v prostih urah glavni junak teh-le raztresenih poglavij, on — Groga!

KONEC.

Poleti, ko so lepi dnevi.

Poleti, ko so lepi dnevi
Predolgo zapored vrste,
Pojemajo pozemski viri
In včasih se celo zgube.

A kadar jih oblaki temni
Raz visočine napoje,
Spet okrepečajo vsi se viri
In tem močnejše ožive.

Tako i v pevcu srčne pesmi
V premirni sreči tilo mro,
A po viharju tem močnejše
Iz burnih prsij zopet vro.

L. Habetov.

Potresi na Kranjskem in Primorskem.

Spisal Ferd. Seidl.

(Konec.)

Vender ne smemo skleniti razmotrovanja, ne da bi pojasnili, kako stališče zavzema veda nasproti oni teoriji, katero je znani R. Falb z gorečnostjo in vztrajnostjo hrupno razširil, in s katero si je pridobil med občinstvom ne malo privržencev, zlasti ker je začel bodoče potrese »prorokovati«. Njegove izpeljave izvirajo iz prav resnega vprašanja: Ali ima velikanska privlačnost solnca, pa tudi zemlji bližnjih planetov in zlasti meseca, nje zvestega spremljevalca, kaj vpliva, da nastanejo potresi? Znameniti francoski učenjak Perrey se je sredi tega stoletja lotil te preiskave, a Falb jo je pred 25 leti zopet poprijel, pa prav po diletantovsko izvedel.

Dognana stvar je, da oseko in plimo morja provzročujeta solnce in mesec, ker proti sebi vlečeta sicer vso zemeljsko oblo, toda vidno se udaje njiju moči le gibljiva vodena odeja zemeljska. Kedar stoje solnce, mesec in zemlja skoro v isti ravni črti, to je ob mlaju in ob ščipu, tedaj delujeta obe nebesni telesi z združeno močjo, tedaj je morska plima posebno visoka, še bolj pa, kedar naravni zakon napelje vse tri oble res v isti pravec, to je ob polnem mesečnem in solnčnem mraku.

Po Perrey-Falbovih nazorih solnce in mesec prav tako vplivata na raztaljeno zemeljsko jedro; kedar pa butne plimni val žarečega morja v notrini zemlje ob nje kameneno skorjo, tedaj začutimo — potres. Potemtakem je vselej ob ščipu in ob mlaju nam zemljanom odmenjen »kritiški dan«.

Doslednost je čednost; zato je Falb našel, da se zračna odeja zemeljska prav tako udaje vnani privlačnosti, kakor vodena, saj ni manj gibljiva. Atmosferna plima pa rodi — to kažejo Falbu »mno-goletna opazovanja« — te-le pojave: 1. Češče se zniža zračni tlak po bolj ali manj širnih prostorih; znižani zračni tlak pa provzročuje vrtinčaste viharje in pomnoženo padavino. 2. Nastanejo nevihte po zimi ali po noči in zjutraj, torej ob nenavadnem času. 3. Pade sneg poleti v gorovju ali po pokrajinah, koder sicer poredkoma pade (po južni Italiji in Franciji, severni Afriki, po obali Male Azije. 4. Nevihte s snegom po tistih krajih. 5. Prve nevihte spomladi in prvi sneg jeseni.

6. Naval z vodenim soparom nasičenega južnega toka v velikih visočinah; zatorej naglo nastane južno vreme ali pa temnomodro nebo ob čudovito prozornem zraku. 7. Boj proti nastopajočemu severnemu toku, tako da nastanejo drobni beli pernat ali vlaknati oblaki, ki se radi postavijo v vzporedne proge; tedaj dobimo dež z vetrom, prehodni dež, solnce in dež se menjata, da imamo pravo aprilsko vreme.

Ako prebere potrpljivi čitatelj to Falbovo označevanje atmosferne plime, tedaj pač pravi, da se »znameniti« mož norčuje. Saj sicer sploh ni več vremena, ko ni tega ali onega imenovanih pojavov, in vsaj jeden izmed njih nastopi »kritiški dan« brez dvojbe. Vender — bomo resni in mislimo si, da morebiti vsaki izmed naštetih pojavov zlasti pogostoma nastopa prav ob »kritiških dneh«, ali pa se jih ravno takrat več družijo.

Tako si ohranimo dobro voljo, da brez predsodka ogledamo temelj Falbovi teoriji, in potem še poskusimo, koliko se istiniti dogodki ujemajo z njo. To bi bilo dvoje presojevanje, in ker tretjega ni, tedaj je vsestransko.

Astronomi (Hopkins l. 1842.) in soglasno z njimi geologi so prišli do zaključka, da je zemeljska skorja zelo debela in sega morebiti najmanj kakih 200 milj v globočino. Pod toliko težo pa jedro ne more biti tekoče, nego ima sicer silno visoko toplino, a je trdno; vender je takoj plastiško, kjer odneha pritisk, to je po odprtih vulkanskih zeveh. V takih odnošajih si ne moremo misliti, da bi bile med jedrom in njega oklepom votline. Torej v zemeljskem drobu ni niti žarečega morja, niti prostora za njega domišljane plimovne valove, in kamenena skorja je tako debela, da bi je valovi ne mogli pretresati. Izračunili so tudi, da znaša privlačna sila solnca in meseca na štirjaški meter zemeljske skorje ob najugodnejši konstelaciji le petino navadnega atmosfernega tlaka. Jasno je potemtakem, da Falbovo umovanje nima teoretiške podlage. Sicer pa strokovnjaki odkrito priznavajo, da je vprašanje o bistvu zemeljskega jedra jedna izmed zagonetk, katere človeški duh doslej še ni brezdvojno rešil. Vsekakor stoji vsaj to, da je neverjetna Falbova teorija, katero sta bila postavila že Descartes in Leibnitz; na njenem mestu imamo sedaj dosta bolje premišljeno.

Vzemimo sedaj drugo sodilo, ki se ne naslanja na nobeno teorijo, temveč le na gola dejstva. Kako so se doslej obnesle Falbove napovedi kritiških dnij? Njih prorok se zadovoljno in oblastno ponaša, češ, da je že tolikrat zadel resnico. Kako lahkomišelnost in neznanstvenost pa je iz pojedinih ugodnih slučajev izvajati splošno pravilo, to je po-

kazal vrlo dobro in na jedini pravi način J. M. Pernter, profesor na vseučilišču v Innsbrucku, in sicer tako-le: Falbu je vse jedno, nastopili kritiški pojav na tem ali onem kraju širne zemlje; ako se le pripeti ob kakem kritiškem dnevi, pa je zanj dokaz. Ker pa nas vendar v prvi vrsti zanima to, kar se v Evropi godi, zato je Pernter preiskavo najprvo izpeljal za Evropo, potem pa tudi za vso zemljo in sicer za tri leta: za l. 1888., 1889. in 1890. Ker je vsaki ščip in vsaki mlaj »kritiški«, tedaj je bilo v teh letih 74 takih usodnih dnij napovedanih.

Pernter je imel le sešteti iz vseh treh let, kolikrat je nastopil kritiški dogodek res na napovedani dan, kolikrat pozneje, drugi, tretji, četrti dan itd. Mislil si je namreč: Ako ima Falb prav, tedaj pride na kritiški dan v večletni dobi največja vsota onih izrednih dogodkov, ali vsaj na ta dan in na prejšnja dva ter naslednja dva ali tri; kajti Falb pravi, da se atmosferska plima, »kedar je prav močna, uveljavi že dva dni pred kritiškimi dnevi«, »kedar pa je slabotna, se zakasni za dva ali tri dni«. Falb potemtakem ni tesnosrčen in vzame kar pet do šest dnij izmed petnajstih za jedno atmosfersko plimo, nam ubozim zemljanom pa je tretjina potovanja skozi »solzno dolino« »kritiška«.

In kaj so Pernterju števila neovržno pokazala? To, da se kritiški pojavi ob napovedanih kritiških dneh ravno tolikrat pripete, kakor ob drugih dneh, celo ob onih, ki so prav sredi med dvema kritiškima dnevi, ko bi jih torej najmanj pričakovali.

Ako se Falb ponaša in hrupno sklicuje na napovedi, ki so se v resnici spornile, tedaj je v tistem položaju, kakor če bi napovedal, ta in ta dan bo kritiški, kajti umrlo bo 12.000 ljudi! Zadel bi, ali smel bi to napoved pripisati kateremukoli dnevu, kajti vsakih 24 ur na vsem svetu ugasne toliko življenj! Falb šteje le napovedi, katere je pogodil, a ne pomisli, da bi bil vpliv meseca šele tedaj dokazan, ako bi se kritiški dogodki res primerjali ob kritiških dneh, oziroma ob petdnevjih češčče, nego sicer. Proti Falbovemu neznanstvenemu umovanju je Pernter brezdomno dokazal, da mesec na vremenske pojave »kritiških« dnij ne vpliva kar nič ali kvečjemu prav neznatno.

Ta sklep velja seveda le za Evropo, ker se naslanja le na dogodke, ki so se iz tega dela sveta vzeli v poštev. Pernter pa je še posebej preiskal, je-li kaj bolj utemeljen vpliv Falbovih kritiških dnij, ako se preiskava raztegne na površje vse zemlje, a pokazal se je isti neuspeh. V tem delu svoje preiskave je vzel Pernter tudi potrese in vulkansko bruhanje v poštev in vrhu njih še eksplozije po rudnikih, katere je napisal Falb tudi mesecu na rovaš — a zopet se je poka-

zalo, da kritiški dan in tudi kritiško petdnevje nikakor nima one prednosti, katero Falb trdi, ne da bi bil sam kdaj napravil jednako statistiško, odločilno preiskavo. Glede potresov je Pernter v triletni dobi pač imel malo gradiva. Perrey pa, čigar nauke je Falb pretirano uporabil, je primerjal 5388 potresov. Našel je, da se je 2761 izmed njih pripetilo ob ščipu in mlaju, 2627 pa ob prvem in zadnjem kraju. Razlika (134 potresov izmed 5388, to je $2\frac{1}{2}$ odstotka) je tako majhna, da nam je Falbovo početje neumljivo¹⁾. V najnovjšem času (l. 1888.) pa je Montessus primerjal celo 45.000 potresov in spoznal, da je vpliv meseca na-nje vsaj dvojljiv. Perrey je nadalje menil, da so potresi na vsej zemlji pogostejši po zimi, ko je naš planet bližji solncu, kot poleti. Ali Montessus se na podlagi svoje obsežne statistike ustavlja tudi temu sklepu. Knott pa, ki je preiskaval japonske potrese, pripisuje privlačni sili solнца in meseca le zelo podrejeno ulogo glede potresov. Ako je res kaj takega vpliva, tedaj si ga tudi lahko tolmačimo in sicer tako-le: če je v zemlji že skoro vse pripravljeno za potres, ga utegne sprožiti mala vzpodbuda, ki prihaja iz konstelacije solнца in meseca.

Na enak način so potresi pod vplivom zračnega tlaka.²⁾ Toda nikakor ne odločuje nizko ali visoko barometrovo stanje samo na sebi, pač pa razlika v znesku zračnega tlaka med sosednjimi kraji. To razliko, merjeno na poseben način, imenujejo meteorologi »gradijent«. Veljave je iste, kakor padec v strugi tekoče vode. Če ni nič razlike, tedaj je zrak med dotičnima krajema v enakotežju, torej miren. Čim večja pa je razlika ali gradijent, tem hitreje se zrak odteka kot veter ali vihar od kraja, kjer je tlak višji proti onemu, kjer je nižji, kakor tudi voda v reki teče tem hitreje, čim večji je njen padec. Brž ko gradijent ob obeh straneh potresne črte izdatno naraste, pomnoži napone, ki ob njej potres pripravljajo, in jih utegne ojačiti ter sprožiti. To ni nikakor neverjetno; kajti če se barometer le za 1 *mm* dvigne, naraste zračni tlak za 13,6 kilogramov na vsaki štirjaški meter. Ob dnevih z burjo pa je gradijent med kranjskim in jadranskim vznožjem Kraškega gorovja včasih večji kot 8 *mm*, tedaj pritisk na štirjaški

¹⁾ Letos je bil 9. dan aprila kritiški dan; gonobni sunki pa so se dogodili v noči od 14. do 15. dne aprila, to je pet dnuj in pol po kritiških urah, in že v območju prvega krajca (ki je bil 17. dne aprila), torej ob času najslabejše atmosferske plime. Ljubljanski spada torej kakor mnogi drugi med one potrese, ki ne kažejo nikakršne zavisnosti od piškavih »kritiških dnuj«, in priča jasno zoper Falba.

²⁾ Posebno studijo o tem vplivu prijavi jo letošnje »Mittheilungen des Musealvereines in Laibach.«

meter nad 109 kilogramov, ob posebno močnih sunkih burje pa se namnoži skoro na dvojni znesek, t. j. 206 kilogramov. Potemtakem umejemo, zakaj se po naših krajih potresi češče sprožijo po zimi, kakor poleti. Saj si je nadležna burja zimo izbrala za čas svojega gospodarstva; takrat ji je dana prilika, ko je razlika v zračnem tlaku med to in ono stranjo Krasa veliko večja, kakor v drugih letnih dobah. Na Angleškem je povprečni gradijent meseca januarja 1'24 *mm*, a navajajo ga kot jednega največjih mesečnih gradijentov, kar jih je na svetu. Med Ljubljano in Trstom pa znaša po zimi povprek celo 20 *mm*, ob burji pa, kakor smo že omenili, še mnogo več; spomladi je gradijent 0'2, poleti 0'3, jeseni 1'2 *mm*. Primerno temu je v Ljubljani v 28 letih (1856.—60. in 1864.—86.) zabeleženih 23 potresnih dni po zimi, 12 spomladi, 11 poleti in 14 jeseni. Knott pa je našel, da pride v Evropi sploh 423 potresov na zimski čas, 319 potresov na spomlad, 298 na poletje in 345 na jesen. Barometerski gradijent je jednako po zimi največji, poleti najmanjši, in je torej jedini činitelj, ki izven zemeljske skorje vpliva nekoliko na sprožitve potresov; sicer ne pride v poštev niti toplina, niti padavina, morebiti le še teža snežne odeje. Prej omenjene preiskave pa so dognale, da je vpliv nebesnih teles — meseca in solca — tako majhen, da še do dandanes ni dokazano, ali je sploh, ali ne.

Potemtakem se doslej ni posrečilo najti zanesljivega znamenja, ki bi človeka opominjalo, da se mu pod nogami bolj ali manj globoko v zemeljski skorji pripravlja dogodek, ki mu utegne v grozovitem trenutku uničiti imetje in celo življenje, ali mu vsaj zadati blede strah.

Le neuka množica se gnete okoli vsakega, ki ji natveza, da je odgrnil zaveso, katera prikriva bodočnost, in zlasti če pravi, da se naslanja na vedo, kakor Falb, a v istini stoji povsem izven znanstvenih krogov, ker se izogiblje znanstvenemu načinu preiskavanja. Mi pa odkrito priznamo, da je človeku toliko dano napovedati, kje, kdaj in s koliko silo se namerava neprijazni demon v kamenenem ogroddu zemlje ganiti, kakor, kdaj mu je odmenjena zadnja ura.

Zato pa ne zremo nič manj zaupno v bodočnost.

Sama svoja.

Novela. Spisal Fr. G. Kosec.

(Konec.)

X.

d tete v mestu pa je prejela Milka to-le pismo:

Draga Milka!

Žal mi je, da Te ne morem sprejeti pod svojo streho. Osmega otroka smo dobili ravno danes tri tedne; za jednajstorico je pa vender-le naše stanovanje premajhno! — Sicer pa Te itak ne bi smela sprejeti, ker je moj soprog radi Tvoje sramote silno razkačen. Vse naše sorodstvo je bilo pošteno do sedaj; Tvoja mati je bila prečastita ženska, župnik Valentin je prava luč kranjskemu duhovništvu, in tudi meni se ne more niti kot dekletu, niti kot materi prav nič očitati; takisto je vzgleden uradnik moj soprog. Ti si pa onečastila in osramotila vse! Z gnevom in studom se mora obrniti vsakdor od Tebe radi Tvojega neodpustno lahkomišelnega pregreška. Mislila sem — in tudi moj soprog — da si vredna hčerka moje nepozabne sestre Ane, rada sem Te imela — a sedaj šele spoznavam, da si vredna le svojega očeta in njegove gospe-natakarice! —

Bog Ti odpusti Tvoj greh! —

Tereza F.

Ko je prebrala Milka to pismo, se ni mogla že več jokati; celo noč je že bila preplakala, in sedaj so ji solze usahnile . . . Nepopisna bolečina ji je stiskala srce; prsi so jo bolele, in vsaki hip je omedlela. Uničena, zdvojena je trmila skozi okno na sneženo planjavo. Niti jasno misliti ni mogla; po glavi ji je bučalo — sama ni vedela, je-li vse to istina, ali krut sen —.

V sobo je stopila Neža ter ji položila nemo krožnik in skledo z jedili na mizo; potem je odšla. — Milka je pila nekaj juhe, drugega ni mogla zaužiti.

Ko se je dekla vrnila po posodo, je rekla Milki: »Francka so rekli, da je voz naprežen; pripravite se, ob šestih morate biti z Martinom že na kolodvoru!«

»Da, da,« je odgovorila Milka kot v spanju. Hlapec je prišel v njeno sobico ter odnesel kovčeg na voz. Potem je šla še sama ven

ter sedla poleg hlapca, ki jo je že čakal. — Nihče se ni poslovil od nje; celo Francka se ni prikazala od nikoder. A Milka tega niti zapazila ni; nje duša je bila odsotna . . .

Molčala sta vso pot. Mraz je bilo, in sneg je naletaval. Ko sta došla na kolodvor, ji je preskrbel Martin celo vozni listek. —

V kupeju pa jo je obšla tolika slabost in duševna utrujenost, da je zadremala; saj je bila prečula dve noči.

Šele klic izprevodnikov jo je prebudil. Zeblo jo je, in tresla se je po vseh udih. Tesno se je zavila v široki plašč in si zastrla obraz s temnim pajčolanom.

Potem je šla. Kam? — Tega ni vedela. — Kako je vender prišla v rodno mesto? — Saj ni hlapcu povedala nobenega imena! — A sedaj je tu; zakaj, čemu? — Naj-li gre k očetu? — K očetu — on te jedini resnično in neomejeno ljubi — k očetu, ki ti odpusti, ki bo plakal s teboj! —

Tema je bila že, ko je prišla na ulico — okoli desetih je bilo. Le malo ljudij je srečevala. A sever je bril in ji zanašal v lice zledenele snežne kosme, ki so se raztajali na pajčolanu, pa zopet polagoma zmrznili v tenko ledeno skorjo.

Hodila je po ulicah, po trgih, zašla v veliki drevored ter se zopet vrnila . . .

Prišla je tudi pred hišo, v kateri je stanoval njen oče. Postala je in, trepetajoč od mraza, zrla gori v prvo nadstropje. Luč se je videla skozi zastrto okno. — Doma sta. — Kaj neki počneta? — Morda sedi papa pri klavirju, a poleg njega Pavla, pa poje vesela — srečna! —

Tudi ona je pela včasih tako poleg očeta — a tega je že dolgo . . .

Naj-li gre gori? — Odprla bi vrata, osupla bi se ozrla papa in Pavla k vratom — »odpustita, usmilita se me!« — Ha, ha, kako bi se ji rogala in smejala . . . tako ponižana in kaznovana . . .

Ne, ne, rajša v smrt — rajša v smrt! —

In zopet je dirjala po mestu iz ulice v ulico, s trga na trg — boljše umreti, umreti! —

Oh, srečna, blažena je bila nekdanj v gorkem svojem budoarju, v družbi rahločutnega očeta, ki jo je ljubil kot svojo dušo, ki je plakal, ko mu je odrekla svojo ljubav! — Kako čista, kako mirna je bila tedaj! — Kako sladki so bili trenotki, ko se je zavedala svoje elementarno vzbujene ljubezni do Logarja — kako blažena v njegovih objemih, na njegovih ustnicah! — Minilo, vse minilo! —

Sama na vsem svetu; kdo ve, kje je Logar, in kdaj se vrne, da bi jo rešil! — Zapuščena, zasramovana od sorodnikov, izpojena iz službe na mraz — v smrt! —

In dirjala je dalje in dalje. — Sneg ji je škripal pod nogami, sever jo je rezal v obraz in ji pihal skozi obleko . . . Zobje so ji šklepetali, na nogah ni čutila nobenega prsta več; vsa je otrpnila . . .

Vedno počasneje se je premikala, bolj in bolj se je zaletavala onemogla, oslabela ter postajala hropeča. — Naposled ni mogla dalje. Silna utrujenost se je je polotila — počiti je morala. Ondi sredi trga je stala odprta kapelica; tjakaj se je vlekla ter se naslonila na zid.

Potem pa jo je objel spanec. V spanju se je videla, kako je stopila v očetovo pisarnico . . . sam je bil, kot včasih; sedel je za svojo pisalno mizo ter čital; . . . ona odgrne zastor, papa se ozre . . . plane pokonci vesel, srečen . . . »Milka, zopet moja Milka!« —

»Papa, papa!« vzdihne ona in omahne na tla.

V tistem hipu je prišel mimo mestni redar; čul je nekak padec v kapelici in brzo stopil vanjo. Temno oblečena ženska je ležala na tleh in v nezavesti na vse njegove klince le ječala.

Prižgal je torej vžigalico ter ji posvetil v obraz.

»Za Boga svetega, profesorja Resnika hči!« —

S krepkimi rokami jo dvigne, nasloni na ramo ter naglo nese k očetovi hiši. Prišedši tja, krepko pozvoni. Takoj se odpre v prvem nadstropju okno, in profesor vpraša: »Kdo je?«

»Nesrečno dekle vas prosi pribežališča,« se odzove redar.

Malo trenotkov pozneje se odpro vrata, in ko uzre profesor svojo smrtno blede hčer, tedaj zavpije prestrašen: »Milka, moja uboga Milka!« —

* * *

Med mehкими blazinami zakopana in zakrita, da ni mogla niti najtanjša sapica do nje, je gledala živahno izpod odeje mlada, še neporočena mamica — Milka; tik nje v krasni zibelki pa je molel kvišku svoje debele in okrogle ročice in nožice dobrovoljno se smehljajoči sinček — Pepček . . .

Štirinajst dnij je bil star in baš danes krščen.

Ondi poleg posteljnega vznožja pa je stala okrogla miza polna butelj, peciva in pečenk. Gostili so se boter in botrica, pa profesor Resnik in Pavla z dva meseca staro hčerko v naročju in pa — Josip Logar.

Kako se je to zgodilo? —

Spletka, katero so bili skovali poštar s Francko in stara Logarica, se je popolnoma ponesrečila. Pepe je, prišedši v Osek, kmalu spoznal, da je bilo vse skupaj zlobna intriga. Nato se je vrnil razjarjen domov, a prišel je prepozno. Videč, da so mu pregnali tudi bedno ljubimko, se je odpeljal naravnost za Milko. Našel jo je v hudi vročnici. Ostal je v mestu, saj mu je obupajoči profesor odpustil vse, videč ga tako skesanega in pripravnega za vsako žrtev Milki v korist.

Milka je mesec dnij trajajočo bolezen srečno prebila in nekaj časa zatem povila lepo in čvrsto dete . . .

Zala mamica in zali atej sta kar plavala v blaženstvu; deček je pa celo plakal. —

Žalibog ni trajala ta sreča niti celih pet dnij! — Peti dan po sinčkovem rojstvu namreč je bil Logar nenadoma brzojavno pozvan domov; ko je prihitel, je našel svojo mater v nezavesti. Zadelala jo je na levo stran života kap. Ko se je zopet zavedela, je izročila takoj vse posestvo svojemu sinu, se spravila z Bogom in udano pričakovala smrti. A smrt se ni hotela še oglasiti pri ohromeli starki. Naročila je torej sinu, naj v njenem imenu prosi Milko odpuščanja za vse bolesti, katere je zakrivila tudi ona, ter naj jo pozdravi kot — nevesto . . .

Tako je postal Logar samostojen gospodar, ki je komaj čakal, da popelje na svoj lepi dom lepo ženko in lepega sinčka. —

In baš sedaj se je sklonil črez svojo zaročenko, katere lepota je postala le še milejša, jo poljubil na malo rožnato ušesce, pa ji pošepetal: »Torej kdaj, Milka?»

Milka mu je ovila desnico okolo vratu, mu gledala z rosnimi očmi v obraz ter ljubko, blaženo se smehljaje, pošepetala: »Okrutnež okrutni, kaj ne vidiš, da sem še bolna! — In še dolgo bom morala tako-le ležati.« —

Pa menite-li, da je res še tako dolgo ležala? — Ej, že mesec dnij pozneje se je zvala mlada Logarica! —

V tisti znani vrtni lopi v T. pa, ki je bila skrita med grmovjem cvetočega španskega bezga in poraščena z bujno zelenečo divjo trto, sta se še čestokrat poljubljala in objemala dva mlada, zdrava človeka . . .

»Vse kot nekdanj . . . a vendar vse drugače!« —

O raznesilih.

Spisal Fr. Smolnikov.

XII. Brezdimni smodnik.

(Konec.)

V poglavju o smodniku smo naglašali njega pomanjkljivosti, da je jako težko izdelati zmesnino, ki bi gorela in učinkovala povsem enakomerno, ter da je obilni dim velika ovira njegovi uporabi. V drugem poglavju smo razpravljali o celi vrsti razpočnih snovij, katere ne povzročajo dima ali celo nič, ali le prav malo. Blagovoljni čitatelji so pa gotovo že slišali ali čitali tudi o brezdimnem smodniku; saj ga evropske vlade zaporedoma, med njimi tudi naša avstrijska, ravno sedaj uvajajo. Torej smemo pač sklepati, da naši čitatelji pričakujejo, da jim pisatelj tega članka razodene tudi skrivnosti brezdimnega smodnika. Ali v tem oziru mora prositi oprostila; kajti sestave brezdimnih smodnikov so vladne tajnosti, in o teh pisatelj sam nič ne ve.

Toda ako se spomnimo posameznostij prejšnjih vrst, si lahko vsaj površno sami ustvarimo pojem o sestavi brezdimnih smodnikov. Toliko je namreč gotovo, da organske snovi, ki dobivajo razpočnost po nitrovanju, vse bolj ali manj ugajajo sestavljanju brezdimnih smodnikov.

Glavne njih sestavine so torej: nitroceluloza, nitroglicerini, izmed dinamitov posebno žolčnati, bencoli, pikrati i. t. d. s primernimi primeski, n. pr. s solitri ali klorati, in v primernih oblikah, n. pr. v ploščah, cilindrih, prizmah, žicah, večjidel pa v zrnati obliki.

V istini brezdimni smodniki niso popolnoma vredni tega imena. Večina izmed njih dela nekaj dima, a ta je toli neznaten, da ne ovira niti najhitrejšega streljanja. Koliko to vpliva na preobrat vse vojne taktike, tega nam tukaj ni razmotrovati.

O brezdimnih, oziroma malodimnih smodnikih iz zgoraj omenjenega vzroka ne moremo navesti mnogo posebnih podatkov.

- a) Brezdimni lovski smodnik, v trgovino došel z Angleškega (1890), je baje sestavljen iz nitrolignoze (nitrovanega lesa) s 4% solitrnokislega barita. Oblike je zrnate, barve belkaste; gori skoro brez dima, njegov pok se sliši dosti manj, nego črnega lovskega smodnika.

- b) Noblov brezdimni smodnik »ballistit« ima polovico nitroglicerina, polovico pa dinitroceluloze, je torej soroden žolčnatim dinamitom. Prodajajo ga v obliki plošč, pogač, kock in nitij. Gori baje dosti bolj počasi, nego črni smodnik, a v pušknih ceveh ima izborno gonilno moč. — Temu sličen je
- c) Dewarjev brezdimni smodnik »cordit« iz nitroglicerina in navadnega strelnega bombaža ali nitroceluloznih zmesij. Izvrstno to strelivo je uvedla angleška vlada pri svojem vojaštvu na suhem in na morju (1890). — Med brezdimne smodnike se šteje tudi
- d) Turpinov »melinit«, francoska iznajdba, zadnja leta jako razvpita, negotove vrednosti in nam neznane sestave.
- e) Hengstov brezdimni in brezplamenski smodnik iz ovsene slame (1889). Ovsena slama se prav kakor v popirnicah pretvori v kašo. Izsušena kaša (slamovina) se nitruje s solitrno in žvepleno kislino. Izprana v vodi in prekuhana, se obdeluje s pepeliko, kalijevim solitrom, kalijevim kloratom, cinkovim vitrijolom in manganovoprekislim kalijem. Iz tvarine se odstrani voda v močnih stiskalnicah, potem pa se zmelje v prah ter se oblikuje, zrne in nazadnje posuši v vročem zraku.

Temu smodniku pripisujejo najodličnejša svojstva: 1) njega izdelovanje, shranjevanje in prevažanje je brez vse nevarnosti, bolj nego pri kateremkoli drugem strelivu; 2) po trenju in udarcih se ne vnema, temveč le ob ognju, tedaj ob plamenu, iskri, razžarjenem telesu; 3) pri razpoku ni videti niti po noči nikakeršnega plamena, po dne pa nikakeršnega dima; streljajoč s tem smodnikom, ne čuti strelec ob cevi nikakeršnega odboja (cevi ne »štokajo«), in 5) strelno orožje ostane popolnoma snažno.

Ako dejanska izkustva potrdijo vse te trditve, se mora to strelivo umestiti med prva svoje vrste.

Naposled naj omenimo, da imamo med pirotehniko tudi rojaka, in sicer g. Ant. Možka v Gradcu, ki je vzel s sodrugom Avg. Brunnerjem 1891. l. patent na malodimno raznesilo »dinamoit«, katero je porabno tudi kot strelivo. Predloženo je c. in kr. vojaškemu ministerstvu v presojo in eventualno uvedbo pri avstrijski vojski.

Ozrimo se še za trenotek po zgodovini raznesil. Skozi stoletja je teklo njih izdelovanje po jedni sami ozki dragi; v kratki dobi zadnjega polstoletja pa se je ta ozka draga po jedni jedini iznajdbi — dušikovanju organskih snovij — razvila v mogočno strugo, po kateri drvi — hudournik, na vse strani valeč svoje valove z elementarno silo. Kam? — To sam

Bog zna. Induktivna metoda, ki je zavlada po vseh strokah prirodzanstva, je pomaknila spoznavanje večnih prirodnih resnic v enem stoletju dalje, nego se je to prej kdaj dogodilo v tisočletjih.

Glede novih raznesil ima rešiti sedanji rod še jedno, namreč fiskalno vprašanje. Država si je vzela monopol na črni smodnik; zakaj ne bi tega storila tudi z dinamitom ali ga pa vsaj višje obdačila? Francoska je uvedla 1875. l. dinamitni davek, ki je znašal 1892. leta 1.001.995 frankov. Zloraba dinamita po jedni in gmotni dobiček po drugi strani veleva državnikom, da uvedo monopol na dinamit.¹⁾

¹⁾ Onim, ki se utegnejo dalje zanimati za to stroko, podajemo nekaj slovstva: J. Upmann, das Schiesspulver 1874. — E. v. Meyer, die Explosivkörper 1874. — J. Trauzl, die Dynamite 1876. — J. Trauzl, die Explosivstoffe der Gegenwart 1877. — Fischer-Wagner, Handbuch der chemischen Technologie. 12. Aufl. 1886. — Dingler, polytechnisches Journal Ogromnega gradiva o tehniških napredkih vseh strok in vse Evrope pa je nakopičenega v 38ih letnikih Fischer-Wagnerjevega zbornika: Jahresbericht über die Leistungen der chemischen Technologie.

Vodiški samotar.

Spisal Dobravec.

I.

(Konec.)

Isto zimo je zapadel sneg kmalu po vseh svetih. Dolgi večeri so se bližali, z njimi veliko zabav in nedelavnim ljudem tudi veliko dolgega časa.

Blagovoljni čitatelj se je menda že uveril, da so naši znanci v tej povesti izmed one deželske gospode, ki glede zabav, kakor tudi glede salonskih pravil ni tako vajena in razvajena, kakor gospoda v mestu.

Pri Poljancu so uživali dobroto in slaboto zimskih večerov tako, kakor je nanesa usoda. Čaj, karte, družinske igre i. t. d., vse to se je vrstilo, toda vsem je že bilo preveč jednolično. Komaj so čakali, da je minil božič in so začeli po večjih krajih v okolici prirejati društvene zabavne večere, ki so obetali vsaj spočetka nekoliko več razvedrila.

Zorka je povabila k sebi za nekaj tednov svojo součenko Evelino, lepo črnolasko, hčer necega uradnika. Tej je bila dobro znana zveza

med Pavlom in Zorko; zato ju je včasih podražila ter po strani šegavo pogledovala zdaj Pavla, zdaj Zorko. Rade so se ustavljale na Pavlovi čedni postavi njene temno-modre oči. Pavel ni videl v tem ničesar sumljivega, in ko mu je nekoč pošepnila Zorka, da je njena prijateljica srečna le tedaj, če se čuti oboževano z vseh strani, se ji je smejal, in ni mislil, da bi mu Evelinine temnomodre oči mogle kdaj škodovati...

Prišel je predpust tistega leta, ki je bilo Poljančeve Zorke zadnje v svobodnem samskem stanu.

Neko nedeljo popoldne je rožljalo par poljanskih vrancev po škri-pajočem snegu s sankami v bližnji trg k veselici; na njih se je vozil Ivan s sestro in Evelino, nekaj streljajev za njimi pa je drčal Bokaletov hlapec, neprestano povprašujoč Pavla, ali so mu dovolj zavite noge.

Zmenili so se, da v vasi na polu pota počakajo, ker pojde Pavel obiskat na smrt bolnega tovariša; po kratkem odmoru se bodo vozili skupno dalje.

Medpotoma je pripovedovala Evelina, kako ljubezniv je novi sodnik, kako prijazna je njegova soproga. Ne bilo bi napačno — tako je modrovala krasna črnolaska — da bi pred nočjo stopili k njima. Veselica se začne šele pozno zvečer.

»Pri nas se bomo tudi nekoliko zamudili, ali kaj to? Ti moraš med svet, Zorka, ti moraš med olikano družbo; doslej jo poznaš še premalo.«

Zorka je sramežljivo povabila oči, ker je morala sama pripoznati resnico Evelininih besed. Spomnila se je tudi Pavla ter se ozrla, ni-li zaostal predaleč. Ne opazivši njegovega voza, vzklikne:

»Ivan, Pavla smo pustili daleč zadaj.« Namesto Ivana je odgovorila Evelina:

»Kako skrbiš zanj? Ti, draga moja golobica, ne veš-li, da se moško srce toliko raje obrača za teboj, čim bolj mu navidezno kažež, da ti ni do njega. Poskusi!«

Ivan je sedel spredaj ter se pogovarjal s hlapcem o konjih in dobrem sanencu. Krabuljci so rožljali, da bi bil moral zelo vleči na ušesa, če bi bil hotel umeti ženski pogovor.

Dobrosrčni Zorki se je sprva zdelo nespodobno in tudi grešno, s takimi poskusi mučiti dobrega Pavla; toda Evelina je delovala danes neumorno in prav kakor po določenem načrtu tako dolgo, da jo je vsaj za nekaj časa ujela v svoje mreže.

»Ali ne bi mogel zaradi tebe nocoj opustiti poseta v oni-le vasi? Bili bi gotovo jedno uro prej v trgu. To žrtev ti pač dovoli;

včasih praviš, da te tako silno ljubi.« Evelinine lepe ustnice so se pri zadnjih besedah zavile v ironski posmeh, česar Zorka ni opazila.

Dospeli so v vas in ustavili pred znano gostilnico.

»Pavel,« reče Zorka, ko je pristopil Pavel, da bi jima pomagal s sank, »kaj ko bi šel kar naravnost v trg? Poset lahko odložiš za jutri ali pa za pozneje. Nama se mudi. Mnogo imam še pred večerom opraviti; in pa tudi to treba pomisliti, da bo toliko mrzleje, kolikor kasneje pojdemo od tukaj, in dobro menda veš, da smo ženske jako občutljive —.« Tu je pogledala Evelino, ki je zadovoljno namignila svoji poslušni učenki.

»Obljubil sem, Zorka. Ne morem. Tudi mislim, da bom moral še marsikaj urediti, če res ni upanja, da ozdravi naš tovariš. Vsekakor moram k njemu. Mogoče, da se vrnem v nekoliko minutah.«

»Lepo te prosim, pojdi vendar z nami! Saj od mrtvaške postelje na veseli ples, to ni posebna zabava.« Zadnje besede je govorila Zorka zelo nesigurno. Pavel je spoznal, da je tu posegla vmes neka tretja moč, ki je sicer tako dobri dekllici skušala zmešati pojme.

»Oprosti, Zorka! Moram in moram.« Potem je še nekaj govoril o stanovskih dolžnostih; toda govor mu je pa naglo presekala Evelina z besedami:

»Kaj pa kavalirske dolžnosti, gospod?« Pogledala je Pavlovo dično postavo od vrha do tal in si mislila: »Škoda, da nisi kaj več; zelo bi mi ugajal.«

Srčno vesela Pavlovega ukrepa, je pogledala Zorko s hvaležnim očesom, ko je ta očitala Pavlu, da zanemarja s tem svojo dolžnost kot kavalir-spremljevalec. Tedaj se je Pavel obrnil k Ivanu in ga poprosil, da bi ga nadomeščal »v tej častni službi«, ker mora k bolniku. Ivan je prikimal — mnogo besed ni bilo nikoli od njega. Pavel je spoštljivo pozdravil in odšel. Evelina pa mu je zapretila s prstom:

»Samo če bo še prostora za vas, ko pridete prepozno za nami k veselici?«

»Zaslужil si črno piko, pomni!« je dejala Zorka, hoteč napraviti silno užaljen obraz, kar se ji pa ni posrečilo.

»Da le ni hujšega,« reče on, zamahne z roko ter izgine med hišami.

Njegovo opravilo pri tovarišu pa se je zavleklo jako na dolgo. Spisal je zanj oporoko, dal nekaj navodil soprogi zastran daljnjih korakov ob smrti, ji zagotovil še svojo pomoč ter odšel. Storil se je bil že mrak.

V vasi so mu povedali, da je bil Poljanec odšel takoj dalje; niso ga čakali niti trenotek.

Kako krasen večer!

Na nebu nebroj zvezdic, ki migljajo zemljanom; po zemlji beli plašč, ki dobrotno pokriva vso naravo. Tam na zahodu se še žari nebo po zašlem solncu, na obzorju se pa bližči večernica. Toda Pavel ni razmišljal o teh krasotah. Srce mu je bilo otožno radi umirajočega tovariša, a zopet mu je koprnelo za onimi, ki so ga čakali v trgu. Čudno se mu je zdelo, da ga niso počakali. Dolžil je zato žensko trmoglavost in pa Ivanovo neodločnost. On bi jima bil lahko rekel: »Tu ostanimo in počakajmo ga!« Gotovo se je ženskima udal brez ugovora.

S takimi mislimi je došel v trg. Stopil je v gostilnico, kjer so se ustavljali Poljančevi, ter si naročil večerjo. Okolo miz je bilo sicer več znancev in prijateljev, a nikakor ni mogel najti Poljančevih. Zopet čudno!

Ali se ga nocoj navlašč ogibljejo? Vpraša natakario, kdaj so odšli, in zve, da je od tedaj že dobro uro. To se mu ni zdelo več pošteno.

»Mudilo se jim je na ples,« pravi brhka točajka ter se obrne na peti desne noge v drugo stran, kjer so jo čakali drugi ljudje in drugo delo. Pavla pa se je polastila neka sitna misel in ga je vedno nadlegovala. »Tukaj ni nekaj prav,« mu je govorila notranja zla slutnja.

V naglici in brez posebnega zanimanja za ostalo družbo je nekaj povečerjal in takoj potem odšel za njimi. Po njegovih mislih se je bil začel ples pred dobre pol ure. Prehajali so ga taki čuti, da se najrajši ne bi bil udeležil zabave. Tacega preziranja vender ni zaslužil.

V sobi za garderobo je vprašal služabnico, ali so prišli tudi Poljančevi. Ženska ni prav vedela, kako bi rekla, ali pa ni bila razumela vprašanja. Tedaj se dotakne od zadaj njegove rame mehka ročica. Bila je Evelina.

»Po Poljančevih vprašujete, gospod?« In pri teh besedah je obrnila obraz, ki je bil od plesa silno razžarjen, tako da je mogel Pavel opaziti na njem vso krasoto; okolo prsij pa je stiskala pisan šal, ki je bil sicer popolnoma neskladen z ostalo plesno toaleta, a je provzročal, da so se nežne poteze lepega lica videle še očitneje, črni lasje še temnejši, in oči — to so bila nebesa!

»Jako mi je žal, gospod, da za vas nocoj ni Poljančevih tukaj. Zorka vas je čakala, da bi prvič zaplesala z vami, pa vas ni bilo. Zaradi te sramote se je lotilo glavobolje; sedaj je v stranski sobi ter komaj čaka trenotka, da ji odleže. Tedaj se vrne domov. Meni je naročila, naj vam povem, dragi gospod, da je pač za-njo stokrat bolje, če vas spozna prej, kot — prepozno.

»Prosim, gospica,« reče hlastno Pavel, »je-li mogoče govoriti z njo?«

»Ni mogoče; prepovedala je odločno. Žal mi je, da se vam je tako pokazila namenjena zabava. Toda me ženske smo šibke stvarce. Vsaka malenkost nam škoduje.« Tako je odgovorila Evelina nedolžno in pogledala Pavla ognjevitno, kakor da bi rada videla, kaj se godi sedaj v njegovem srcu. Njen obrazek je kazal najglobokejše sočutje, oči pa niso mogle popolnoma skrivati strasti.

»Ne vem,« je dejala odhajaje, »kako je to, da je nocoj Zorka tako huda na vas.«

»Jaz tudi ne,« je odgovoril Pavel, pozdravil Evelino in odšel — proti domu.

Med potjo se je zopet ustavil pri bolniku, ostal tam do jutra in mu zatisnil oči. Srce mu je reklo, da je storil s tem boljše delo, kakor če bi bil preplesal vso noč. In vendar mu je bilo žal, da se je stvar zvršila tako nesrečno. Človek v naglici različnih čutov ne more razporediti, pozneje se razvrste sami v njegovi duši. Pavel je strastno ljubil Zorko.

Čudil se je Bokaletov hlapec, ker se ni Pavel vozil s Poljančevimi, rekel pa ni ničesar.

Pusto in mrtvo se je zdelo Pavlu življenje tiste dni. In Zorka?

Evelina je zahvalila njo in Ivana za gostoljubnost in pustila Zorko samo domov, samo s kesanjem v srcu, z mračnim pogledom v prihodnost. Deklica si je bila v svesti, da ni prav ravnala, ker je slepo slušala zvito Evelino. Pavel je tako dober, plemenit človek! Oj, zakaj se je dala premotiti! Kako bi bilo mogoče vse poravnati? — Tako je premišljala Zorka ter brisala solze dan za dnevom z lepih očij. To so bili tožni dnevi, dolgi kot večnost. Vsako popoldne se je ozirala skozi okno na griško vas, ali ne prihaja že sem-le po bližnjici visok mladenič z lepo rumeno brado in živimi, kakor ogenj živimi očmi. Toda Pavla le ni bilo, revica se je ozirala zaman.

»Za Boga,« je vzdihovala, »saj mu vendar nisem ničesar nahudila. Če ga nisem čakala na potu, pa bi me bil lahko dobil na plesišču. Zakaj ga ni bilo tja? Brez njega mi je bilo itak dolgočasno. Jaz bi se morala hudovati, ne on.«

Tedaj pa je dvignila malo glavico, nestrpno vrgla črne kodre s čela in samovlastno vstala, govoreč: »Če je res takšen, naj le bo! Počakam še nekaj dnij, potem pa jaz pretržem . . .« Tu je žalost zopet premagala njeno samosvest.

Minila je zima, in zgodnja, suha pomlad se je širila čez hrib in plan. Zorka pa tedaj ni ogledovala cvetic po livadah, niti si napajala srca ob njih lepoti. Prav nič ji niso bile mari. Prosila je brata, naj ji dovoli, da pojde za nekaj časa k prijateljici v Trst. Hotela je z vtiski drugih krajev uničiti spomine prešlih dnij. In nekega dne jo je odpeljal vlak na zeleno morsko obalo ob sinji Adriji, kjer je bila pomlad že prav bogato razsula svoje darove po naravi.

Ker je bila Zorka prvokrat v velikem pomorskem mestu, se je zabavala tu prav dobro. Danes sta krenili s prijateljico na morje, jutri v divno okolico; ob slabem vremenu pa sta sedeli doma ali pa stikali po naravoslovnem in umetnostnem muzeju. Večere so jima krajšale največ društvene zabave, katerih sta se često udeleževali.

Obširno mesto ponuja tudi Slovencu mnogoterih zabav po raznovrstnih družbah.

Ali vse to ni moglo Zorke premotiti, da ne bi sleharni dan mislila na dom in se ne bi — seveda le na tihem — hudovala na Pavla. O neki priložnosti mu je bila doma pokazala jasno in nedvoumno, da ni prav nič več jezna; ali Pavel, trdovratni Pavel se ni zmenil za to. Kako je hudoben! Taki so moški! — Nekaj dnij potem je prejkala v svoji spalnici, jezeč se na moško neobčutljivost, na Evelino in na ves svet.

Dobra dva tedna je trajalo to življenje; vse okolo nje je bilo ničemurno, brezmiselno, mrtvo. Naposled pa se je v mladi glavici porodila srečna misel: K morju na jadransko obalo!

Sedaj je šele videla, kakšna sreča je bila to za-njo. Peti teden je bivala tu v prvem avstrijskem pristanišču, in kar nič več se ji ni tožilo po domačih dobrih. Celu pojmi o moški trdovratnosti so se ji nekoliko ublažili. Po svojih različnih posetih je spoznala mnogo one tržaške gospode, ki prihaja redno vsako jesen v večjem ali manjšem številu uživati na Grič sveži notranjski zrak. Na nekem zabavnem večeru se je seznanila z strojevodjo Slavičem, ki je dobro poznal njenega brata Antona. Službovala sta skupno. Moška njegova postava, krasna uniforma, zanimivi govor, vse to je ugajalo Zorki. — In vesela je bila Zorka vsega, prav srčno vesela, ker je vse kazalo, da je našla tu v Trstu poleg zgodnje pomladi tudi svojemu srcu novo življenje. Srečna misel!

Slaviču je ugajala neizkušena deklica, ona je pa prav vzpričo te neizkušenosti, nekaj pa vzpričo sovraštva do nezvestega Pavla mislila, da ji odseva iz Slavičevih oči ona sreča, katera ji je sijala iz Pavlovih v onih srečnih časih, da, v onih srečnih časih!

Z olajšanim srcem in docela potolažena se je vrnila Zorka o kresu domov. Že naprej se ji je dobro zdelo, kako hladnokrvno, kako ravnodušno in malomarno pogleda prvič Pavla. Navlašč — je sklenila sama s seboj — se bo sukala tako dolgo in tako okolo njega, da opazi on zaročni prstan na njeni roki. To bo gledal!

In vender ni bilo tako.

Kolikor se je tudi silila brezskrbno ubrati poteze na svojem licu, ni se ji posrečilo; Evelina jo je bila še premalo temeljito poučila v svojih umetnostih. Pavel jo je pozdravil spoštljivo in vljudno, kakor pozdravljamo ljudi, s katerimi nimamo nobenih posebnih zvez, in ona, Zorka, je zardela do samih las, spoznavši, da se je le smešila.

Ko je prišla domov, se je naslonila na posteljo in jokala zaradi sramote, morda tudi zaradi česa družega.

Zopet je prišla jesen, in zopet so prihajali tujci na Grič, uživati čisti zrak in občudovat divno okolico, po kateri je posebno s hriba Slemenena krasen razgled. Kmalu potem je prišel tudi Zorkin brat Anton in z njim Slavič. Praznovali so v poljanskem gradiču slovesno zaroko, svatbo so pa določili za bodoči predpust. Urediti je bilo treba še to in ono. Silil je pa za odložitev poroke najbolj Anton Poljanec; njemu namreč je novi ženin ugajal menda najmanj. Svaril je Zorko in ji očital pre nagljenost. Toda ona je vsakikrat pogledala nestrpno in dejala: »Ta ali nobeden!« Anton je ni nehal opominjati, da mora človek izbirati po svobodnem nagibu, s prosto voljo, ne pa morda pod vplivom maščevalnosti ali kake druge strasti, če se hoče nadejati sreče v zakonu. Zorke ne bi bil pregovoril niti sam Demosten.

Prišel je predpust, prišel tudi Slavič s svati, in poročila sta se. Slovesnega praznovanja ni bilo ne konca ne kraja. Zorka je bila Slavičeva soproga. Kako je Pavel prebil ta udarec, smo že povedali. —

Ko so se vrnile prve lastovke v našo domovino, se je preselila Zorka Slavičeva s soprogom v Pulj, kjer je bil zvršetek njene dozdnevne sreče in začetek trnjeve poti. Premagala je hudo mrzlico in doživela bridko izkušnjo, da znajo tudi moški varati prav po takih predpisih, le še nekoliko spretneje, kot je njo učila Evelina. Miroslav Slavič je bil namreč jezav, nestrpen in nespravljaliv soprog. Poleg tega je rad pogledal kozarcu do dna, kar seveda ni blažilo njegovega vedenja, marveč hujšalo — tedaj je bil celo surov.

Ni minilo niti četrto leta, in že je bila Zorka doma na Griču. Prostovoljno se je ločila od neljubega soproga. Anton je bil prej, dokler ga ni zvala dolžnost zopet na morje, večkrat pri njej v Pulju in jo tolažil, dasi je njega tudi srce bolelo, ko je videl sestro tako

nesrečno. Rad bi ji bil pomagal, tudi če bi imel sam vzeti njeno gorje na svoje rame. A kako?

Na dan obletnice Zorkine poroke — Zorka je bila že doma — je odjadral Slavič z istim parnikom, kakor Anton, v Vzhodnjo Indijo. Tedaj se je Zorki zvalil kamen od srca. Tolažila jo je vsaj misel, da je daleč od nje neljubljeni soprog.

Tako smo tedaj našli na Griču mlado gospo Slavičevo ob času, ko se je ravno na novo zopet vzbujala pomlad. Sleharni dan se je izprehajala po širnem vrtu, kjer je gorko solnce obudilo vsaki dan kako novo cvetko. A njej je minevala pomlad življenja brez cveta, brez nade radosti. In glej, tam-le so ona okna, kjer je nekoč sedevala in se kazala Pavlu, ki je upiral vanjo svoje žareče oči.

Tudi danes je Zorka tako sedela v hladnici na vrtu in premišljevala nedavno minole lepe čase; utrnila se ji je solza in ji kanila v krilo. Kdo se ne bi jokal, ko ni tolažbe od nikoder!

V tem hipu pa priteče k njej na vrt hišna in zakliče:

»Gospa! Telegram!«

Zorka se obrne, malomarno pretrga ovitek, čita in prebledi. Telegram se je glasil:

»Kalkuta. 30. aprila . . . .

Miroslav Slavič je umrl za kolero. Več o tem pismo.

Anton.«

»Bog daj mir njegovi duši! Rešena sem,« je vzdihnila Zorka, morda še preveč na glas. Zato se je boječe ozrla, je-li ni slišala hišna; ali ta je bila odšla, oddavši telegram, takoj po svojem opravilu.

Zorka je tihoma odšla v svoje stanovanje.

II.

Poletni večeri so se nekoliko ohladili. V žitu je pela prepelica, in lovci so ugibali, da bodo letos prepelice rejene, ako Bog da.

Letos je prišlo na Grič več Tržačanov. Ob nedeljah, ko so jih obiskovali znanci iz mesta, je bilo živo na Griču, kakor v malokaterem drugem trgu. Celo poljanski gradič ni bil brez tujcev.

Med tednom res pobijajo ti letoviščniki čas, kakor ga najbolje vedo in znajo, in še jim ga ostaje na izobilje. Lotijo se na dan gotovo sto iger, sto drugih zabav in prav toliko jih popuste nekončanih. Le malokatera se jim sponese. Ob nedeljah pa je drugače. Tedaj je pozdravljanja, vzklikanja, objemanja in poljubovanja, da bi dejal: zmešalo se jim je; ko se pa približa večer, potihne nekoliko neprenehljivi hrup. Zdaj bo mir, si misli marsikateri vaščan. Toda glej, kleka!

Zopet pozdravljanje, poslavljanje, objemanje in poljubovanje, pa tudi jok. Oh, te mestne ženske imajo solze pripravljene za vsako potrebo in nepotrebo, solze jim morajo biti prav navadna, vsakdanja priprava, tako nekako, kakor nam — žlica.

Navada je, da prirede vsako leto skupen izlet na bližnje Sleme, odkoder se lepo vidi daleč naokolo. Ni ti sicer treba napeti Bog ve koliko turistiških močij, da dospeš na vrh, vendar provzročča ta pot zlasti ženskam veliko težav, katere pa pozabijo občutljiva ženska srca takoj, ko se jim oko ozre z vrh Slemena nazaj v nižavo, kjer leži gorska vas in poleg vasi poljanski grad, njen zvesti tovariš.

Potem se začne prosta zabava z igrami, petjem, plesom, največ pa s krikom, kateremu se naposled privadijo celo ženske. V tem času ima jeden ali tudi več moških, katere je poljubila Muza — kuharica, opravila okolo velikega ognja s peko krompirja. Nosači so prinesli tudi drugega krepčila za želodec. Ko je pečen krompir, se začne malica, ki se zvrši potem s šaljivimi govori in napitnicami. Slednjič se zvrste — navadno sparoma kakor k poroki — zopet pojoč in vriskajoč navzdol.

Pripovedovanje o težavni poti, resničnih ali izmišljenih nezgodah, preizvrstni zabavi, pikantnih junakih in junakinjah, ki so si tajno in javno odkrivali ta dan srčna čutila, vse to se ne neha potem do skupne vrnitve v mesto.

Čudni ljudje so ti Tržačanje!

Jutri — tako so sklenili — bode letošnji izlet na Sleme. Mladi gospodiči in gospodične so že nekaj dnij prej željno pogledovali na vrh hriba in v duhu gotovo že stokrat in stokrat premerili pot tja gori in nazaj. Stari Boltež, ki slove med tujci kot griški »cicerone«, dasi ne ume on njih jezika in tudi Tržačani Bolteža ne, pripravlja stari oprtnjak pred hišo in neprenehoma zažiga pipo, ki se mu — kakor pravijo hudomušneži — tako drži ust, kakor nos obraza, če ne še trdneje. Jutri bo zopet kaj zaslužka. Tako misli starec in se spomni, da bi bilo dobro poiskati kje kako močno gorjačo, ne za-se, marveč za tržaške ženske, ki se prav rade prijemajo za palico, če jim jo kdo podaje od skale do skale. To pa ume Boltež mnogo spretneje, kot vsakdor drug. Saj ne trdi zastonj, da je bil že večkrat na Slemenu, kot v cerkvi. Tega mu seveda nihče ne verjame, ker vedo vsi, da je Boltež začasno opravljal tudi častno službo vaškega cerkovnika precej let.

Starec vstane, postavi koš na stran in gre iskat gorjače. Takoj pod vasjo ob potoku se ustavi in gleda po goščavi. Rezilo drži v

roki in je neprenehoma gladi po levi dlani, kakor brivec britev. Ko se ozre na tla pred-se, zapazi takoj pri nogah pripravno stvar, ki pa leži na tleh. Potegne iz listja in vidi, da so Pavlove vilice, s katerimi lovi včasih ribe. Nekaj časa jih drži v desnici, v levi obrača rezilo, z glavo pa kima na desno in levo, ko je pipa v njegovih brezzobih čeljustih prav vidno oponašala njegovo kimanje. Očitno je bilo, da ugiblje, ali bi vzel, ali bi pustil. Naposled se je odločil. Zmagala je poštena polovica starega Bolteža. Zatlačil je vilice zopet v listje in mrmral sam s seboj: »Saj pojdetta menda tudi učitelj in — Zorka!« Čut zadovoljnosti in kramarsko veselje obilne napojnine sta se mu naselila v staro srce. »Mhe! Tudi Zorka!« vzdihne veselo, a hipoma ga obide druga muha; jezno in odločno tleskne s krivcem po roki: »Seveda pojde! Kako pa da pojde!« Potem zahrkne tako na dolgo, kakor da ga že več desetletij muči naduha, in krene molče ob vodi v drugo stran. Spoznavši Pavlove vilice, se je spomnil starec nečesa družega, česar ni povedal še nikomur in tudi ne pove nikomur, kakor da je slišal na izpovedi. Obšla ga je zona, ko je stopal mimo malega tolmana med gostim vrbjem. Tolsti kleni so pomaljali glave nad vodo, hoteč dražiti starega Bolteža, ki se je včasih bavil tudi z ribjim lovom. »Človek, ali nas ne vidiš!« tako menda so klicale ribice starcu, potem so se pa zopet pogrezale v globino. Danes mu niso bile mari. Domislil se je nečesa iz nedavnih dnij, naglo stopil v bližnji grm, urezal palico in krenil hitro odtod. Pregrešni spomini so ga obletavali kakor muhe. —

Bilo je kakšna dva meseca poprej.

Vročina je pritiskala na ubogo človeštvo od jutra do večera. Če si se hotel naučiti hladnega zraka, si ga moral uloviti zvečer po solnčnem zahodu ali pa zjutraj ob zori.

Neko jasno poletno jutro je stopal Pavel z vilicami na rami in s sakom v roki ob vodi pod poljanskim gradičem. Grajski vrt se razteza na tej strani prav do grčastih starih vrb ob potoku. Seveda Pavlu ni bilo mari, kdo je na vrtu letos. Prejšnje čase mu je bil dobro znan, prejšnji časi so tudi krivi, da se več ne ozira nanj, rajše gleda v tolmun, kje pokaže klen svojo debelo glavo.

Žalostni spomini veselih dnij!

Pavel gleda v vodo in pazno zasleduje svoj plen. Lep, prav črn klen se je plazil po nasprotni strani struge. Počasi in varno vzame vilice z rame, pa meri in meri. Vedno bolj, so se približevali ostrí zobci namenjeni žrtvi. Čof! »Moja je!« je rekel navadno Pavel ob takih priložnostih, a danes ni rekel. V poslednjem hipu ga je nekaj

zmotilo. V grmovju tam mimo se je premikalo temno žensko krilo, ki je bilo vzrok, da vilice niso zadele. Ribica si je gotovo mislila: »Danes je za me še prezgodaj, dobiš lahko drugih.«

»Dobro jutro, gospa!« pozdravi glasno, ko se je ženska postava le še bližala bregu in ga zaupno pogledovala. Bila je vdova Slavičeva.

»Zgodaj lovite, zgodaj,« dostavi ona, vrnivši pozdrav.

»Častita gospa, tudi vam ugaja jutranji hlad, da ste tako zgodaj tukaj.«

»Tako je, tako,« reče in skloni glavico molče v pozdrav. Potem izgine na vrt.

Pavel je zrl za njo še dolgo in se ni prav nič hudoval zato, ker ga je motila med lovom. Njena prikazen se mu je zdela tako vzvišeno lepa! — Črna obleka se je ljubko prijemala vitke postave; obraz, upal nekoliko vsled skrbi, je popolnjeval celotno podobo mlade vdove. Toda v očeh je bil še nekdanji ogenj, ki je bil Pavlu tako dobro znan.

Slučaj je menda nanašal tako, da je Zorka še večkrat motila mladega ribiča ob potoku. Nekoč je celo stopila, opiraje se na njegove vilice, po brvici preko vode ter šla s Pavlom nekaj korakov ob bregu. Dospevši k velikemu tolmu med gostim vrbjem, sta se oba zagledala v vodo. Potem je vzela Zorka njemu vilice ter jih vdrla globoko v blato, se naslonila na-nje ter pogledala Pavla prav tako ljubeznivo kot nekdanje čase, in rekla:

»Pustite uboge ribice, naj se vesele življenja! Ali se vam nič ne smilijo? Trdosrčni človek, včasih niste bili taki.«

»Da, gospa, včasih je bilo res marsikaj drugače,« deje Pavel. »Srca človeška so nestanovitna.«

»Pavel!« vzklikne ona, kakor da jo je kača pičila. »Prevara, vse je bilo le prevara. Verjemite, da mi je Evelina razodela šele po nesrečni poroki —.« Končati ni mogla. Sklonila se je na vilice in bridko zaihtela. Tedaj je že stal Pavel pri njej in držal objeto v svojem naročju. —

Na drugi strani vode pa je stopal stari Boltež in se križaje čudil sedanjemu grešnemu svetu. Nikomur ni pravil tega dogodka, celo misel o njem se mu je zdela grešna. —

Tisto jutro potem, ko je bil skupni izlet na Sleme, je bil Boltež na vse zgodaj pokonci. Stopal je sem in tja po vasi s palico v roki, velel to in ono, prijel se pa ni najmanjše stvari. Poskrbel je marsikaj, da ne bo gospoda stradala na Slemenu. Polni koš je že oddal najetemu nosaču.

Nebo je kazalo, da bo dan lep, veder. Nobena meglica ni motila prijazne jednoličnosti nebeškega svoda.

Nekaj pred šesto uro se vzdigne družba in stopa z Boltežem na čelu, glasno žuboreč in govoreč, po travnikih v podnožje hribu, kjer se začnejo hribolaške težave. Starec se ni motil včeraj, ko je računal prav za gotovo, da pojmeta tudi Zorka in Pavel. Ona se je pridružila nekim Tržačankam, on je pa hodil takoj za Boltežem ter razkazoval izletnikom znamenitosti bližnje in daljnje okolice.

Preje, nego so dospeli na vrh, je spoznala marsikatera mestna gospodična, da notranjsko hribovje pa tržaški tratoar sta si celo nasprotni stvari. Mnogo moške pomoči je bilo treba, da je prišel ženski spol brez škode na Sleme. Bolteževa palica je bila gospem in gopicam še najzanesljivejša podpora. Boltež sam se je držal tako silno imenitno, da se gotovo še Mojses ni tako, ko je prepeljal Izraelce skozi Rdeče morje. Vedel se je kot izvežban hribolazec.

Na nekem mestu je pomagal tudi Pavel. Prehod sicer ni bil nevaren človeku, vaje našim hribom, ali z mestno gospodo je bilo drugače. Zorka je pustila tržaške tovarišice naprej, potem se pa krepko oprijela Pavlove roke ter stopala z njim varno preko ostrih skal. Bila je zgovorna in vesela kot nekdanj, ko se je veselila svoje in Pavlove ljubezni; le pozorno oko bi bilo našlo v njenih potezih sled prebitih bridkostij. Družba se je pomikala na vrh. Najurnejši mladeniči so že stali na robu, kričeč vihrali s pokrivali, z rutami, s solnčniki in sploh s čimer je kdo mogel. Vrišč je bil toliko večji, kolikor več potnikov se je pridruževalo gruči na vrhu. Naposled je bil takšen krik, kakor v boju, ko vzamejo vojaki z naskokom trdnjavo in preženejo sovražnika.

Lepo se je razvijala potem zabava na Slemenu.

Sprva se je sicer vsakdor zabaval po svoji volji, pozneje pa jih je izbrani reditelj oživil k skupni igri. Boltež je nekolikokrat stopil v goščavo po drv, potem so mu jih pa nanegli drugi moški, da jih je bilo skoro preveč. Ob dveh popoldne je bil obed pripravljen. Polagoma so se razvezali jeziki; družba je bila vedno bolj glasna. Krika, vika in ploskanja ni bilo konca ne kraja. Tedaj pa stopi med družbo Boltež, v jedni roki držeč palico, v drugi pipo, ter reče v pristni notranjski govoric:

»Prosim, gospodje in gospe, dež se bliža. Mokri bomo. Le urno za menoj.«

Zmešal jim je veselje. Solnce je sijalo še prav ljubeznivo na nebu, le od severa in zahoda sem so se kopicili temni oblaki. Boltež

je trdil, da odmeva tudi že grom, toda kdo ga je poslušal v veseli družbi!

Boltež je stal že na stezi, po kateri so bili prišli, ter kazal s palico in pipo sedaj na gorsko vas, sedaj na bližajoče se oblake.

Šele mogočni glas bližnjega groma jih je vzdramil, in tedaj se je začelo ono obupno drnjanje in klicanje na pomoč, ki sicer ne pomaga nikomur nič, zmeša pa vso družbo. Mestne ženske in pa gorska nevihta!

Ročno se je odpravila vsa družba domov. Strahoma so pričakovali plohe, morda tudi toče. Toda ni bilo hujšega, nego da se je močno razgrmelo in padlo nekaj prav debelih kapljic. Bojazen pred nevihto je pa vender toliko pomagala, da so gospe navzdol manj potrebovale moške pomoči, nego davi. Sila ni mila. Šlo je, kakor je šlo, samo da so bili prej blizu varne strehe. Vzdignil se je močan veter, razgnal oblake, in prej, nego so bili v vznožju Slemenu, se je zopet pokazalo prijazno večerno solnce in se prav ljubeznivo smehljalo vračajočim se izletnikom.

Pavel in Zorka nista mnogo govorila medpotoma; kdo bi se bil tudi mogel pogovarjati v toliki zmešnjavi! Ko so se potem razvrstili že v ravnini pod Slemenom ter korakali sparoma kakor v kadrilji, je povedala ona, da se v kratkem vrne Anton za nekaj dnij na dopust. Dolgo ga že ni bilo, in Pavel se je razveselil njegovega prihoda; saj mu je bil Anton od nekdanj zvest prijatelj.

»Ali veš kaj o Evelini?« vpraša po nekolikem premolku Zorko.

»Vem; zakaj si vprašal?«

»Ker bi rad vedel, kam jo je pripeljala njena umetnost.«

»V mesto jo je pripeljala. Tam je dolgo izbirala, pa ni ničesar izbrala. Oni dan sem celo slišala, da je zopet pri roditeljih v trgu s potrtem srcem in zavoženo bodočnostjo.«

Po teh besedah se oklene Zorka tesneje Pavla.

Izletniki so se bližali vasi; razšli so se, vsaki na svoje stanovanje. Pavel je spremil Zorko do brvice preko potoka, odkoder je čez vrt bližje v grad, kot drugod. Prav srčno sta se poslovila. Pavel je zadovoljno gledal za njo, ko je odhajala med pisanimi gredicami proti domu. Skozi vrbje je še prav natančno videl, kako ji je prihitel nasproti brat Anton. Slišal je tudi, ko je vprašal naglo in boječe: »Ali si dobila moj telegram iz Kalkute?«

»Dobila«, odvrne Zorka mirno in povese glavo, da zakrije rdečico; na ustnicah ji je še žarel Pavlov poljub.

Anton prebledi in reče: »Ne prestraši se! Tedaj sem se bil prenačil.«

»Kaj? — —« izpregovori Zorka. Več ni mogla. Brat jo je ujel, da se omedlevši ni sesedla na tla. Stal je kakor okamenel; pogled se mu je nestalno upiral sedaj v nje blede lice, sedaj proti vratom, beseda pa ni hotela z jezika.

V tem položaju ju najde Slavič, ki je s svojo navzočnostjo povedal mnogo več, nego vse Antonove besede.

Pavel pa je odšel na tihem po svojem potu. Slavičevega pohoda si ni mogel razložiti, kakor si ga ni mogel nihče. Skrivaj se je splazil mladenič v svoje stanovanje, od same sramote si pokrival oči in mrmral: »Prokleta usoda! Celó mrtvim sem menda na potu.«

* * *

Ko je bil parnik „Ettore“ zasidran pred Kalkuto, so imeli mornarji kakor navadno nekaj prostih dnij, in smeli so jih porabiti za razgledovanje okolice ali v kako drugo zabavo. Vsakdor se je veselil prostosti in jo tudi obrnil, kakor mu je bolje kazalo. Miroslav Slavič je prebil nekaj nočij v veseli družbi, kjer so uživali božje dari po potrebi, pa tudi čez potrebo. Tudi kart in razkošne zabave niso pogrešali.

Prav dobro se jim je godilo.

Slavič menda ni poznal onega izreka, ki pravi, da je dobrega kmalu preveč. Pil je in pil. Neprevidno si je hladil bolni želodec. In nekaj dnij pred odhodom iz пристanišča je omedlel na ulici. Lotila se ga je kolera. Tako so mislili tovariši, tako so dejali tudi stražniki, ki so ga veleli odnesti v bolnico za kužne bolnike.

In vrnivši se na krov, so Slavičevi tovariši naznanili, da je Slavič umrl za kolero. Takoj se je Anton prepeljal v mesto, brzojaviti sestri omenjeno novico.

Štiri dni potem je parnik vzdignil sidra in odšel počasi iz pristanišča ter se pomikal proti domovini.

Le malokdo se je še spominjal Slaviča.

Miroslav Slavič pa ni umrl, ampak je okrevail in bil kmalu zatem izpuščen iz opazovalnega oddelka bolnice. Prave kolere namreč niso našli pri njem, in zato so ga poslali zopet na prosto, kjer je spoznal strahoma, da je prišel prepozno. „Ettore“ je bil že izginil z obzorja kalkutskega zaliva. Kaj sedaj?

Slavič se je prijel za glavo, preklinjal kolero, bolnico in nesrečno pijančevanje. Sam v tujem mestu in tako daleč od domovine! Kakor besen je stopal nekaj časa ob morju, potem pa, videč, da menda vse to ne pomaga prav nič, je krenil v pomorski urad in vprašal, kdaj

odide katerikoli parnik v Avstro-Ogersko. Pokazala se je ugodna prilika; v treh ali štirih dneh pride iz Prednje Indije v luko drug avstrijski parnik. Sklenil 'ga je počakati, in na pomorski urad onega pristana, kjer se ustavi „Ettore“ na potu v Evropo, je brzojavil, da še živi; poleg tega je pa tudi poprosil kapitana, naj tega nikomur ne pravi. Hotel je namreč svoje tovariše iznenaditi, ko se vrne v Trst. Kapitan je bil mož beseda, in parnika sta dospela za nekaj mesecev skoraj hkrati v tržaško luko, ne da bi Anton kaj vedel o svojem svaku; na parniku, s katerim se je vozil Anton, so govorili samo še o „rajnem“ Slaviču.

Dospevši v Trst, se je odpravil Anton za nekaj tednov domov, za njim pa Slavič, ne da bi se bila videla. Na neki postaji ga je opazil Anton, a mislil je, da vidi le drugega, Slaviču podobnega človeka. Šele na poslednji postaji, kjer je bilo treba najeti voznika na Grič, se je pridružil Antonu Slavič. Kaj se je potem zgodilo, nam je že znano. —

Zorko je zgrabila silna vročinska bolezen, in več tednov se je borila s smrtjo. Le njena krepka narava je mogla ubraniti mlado življenje ter je ohraniti še za bodoče trpljenje. Slavič, nepoboljšljiv samogoltnež, se niti sedaj ni mnogo menil za-njo. Njegova zabava je bila: lov, karte in polna kupica. Tega seveda mu ni nihče v obraz povedal, kako so ga prezgodaj smatrali za mrtvega. Ko bi bil pa zašel med vaško ljudstvo, bi bil slišal raznovrstne govorice. In prav te govorice so bile tudi vzrok, da je Pavel takoj drugi dan po usodnem izletu na Sleme prosil za premeščenje z Griča.

Vodice so ga rešile vsaj hudobnih jezikov.

Odslej se je ogibal vsakeršne družbe ter živel popolnoma za svoj stan. Knjige so mu bile najljubše prijateljice, vzgoja mladine najlepša zabava, lastni uspehi pa najlepše plačilo. Dnevi so mu ginili jednolično, kakor mu je jednolično minevala tudi mladost. „Praznik imam le tedaj,“ tako je čestokrat trdil sam, „kadar me obiše kak tovariš.“

Ob takih prilikah pa je bil Pavel zelo gostoljuben, dobrovoljen in celo vesel.

III.

Minilo je odtlej deset let in morda še nekaj več. Pavel je še vedno v Vodica, kjer smo se z njim seznanili v začetku te povesti. Dozorel mož je, miren in resnoben; njegovo samstvo in samotarstvo pa je še vedno nerešena uganka vsem mladenkam, katerih oči se kaj rade ozirajo po zastavnem, mirno ljubeznivem samcu.

Vsem tem mladenkam na veliko začudenje in morda nekaterim tudi na tiho žalost je nekega dne Pavlova postrežnica, postarna, jezična ženica, raznašala po vasi novico, da misli učitelj ostaviti Vodice in sicer v prav kratkem času. In tako dobre volje, kakor je sedaj nekaj dnij gospod Pavel, ga ni videla še nikoli, in ga menda tudi še noben človek ni videl.

Po Vodicaх so ljudje ugibali, da mu morda ni ugajal kraj in ljudstvo, ali Bog vedi, kaj še. Ni jim bilo pogodi, da jih ostavlja. Toda prave niso uganili.

Neko jutro po veliki noči je bilo, ko je Pavlova postrežnica prihitela skoro brez sape v bližnjo hišo in takoj brez kakšnih zažrkov povedala, da se gospod Pavel — ženi. Tedaj je šlo po vasi od ust do ušes, kakor da bi vejal. Raznega govornjenja, ki pa ni bilo Pavlu prav nič mari, ni bilo konca.

Pred odhodom iz Vodice je obiskal prvikrat za svojega ondotnega bivanja vse bližnje tovariše. Radostnega lica je pripovedoval o svoji novi nameri, o svoji novi sreči, katero mu je pač vsakdor privoščil prav od srca. Pavel je bil zlata duša. Še dolgo potem, ko ni bilo več vodiškega samotarja, je bilo vsem žal, da so izgubili iz svoje bližine tako blagega tovariša.

Ko se je pomlad razgrnila po naših tratih in livadah, ko je ščinkovec spletal gnezdo s svojo družico; ko je slavček v tistem mraku začel ubirati mile večerne pesmi svoji izvoljenki: tedaj sta se ljubezen in sreča tudi Pavlu zopet nasmijala ter z milobno svetlobo obdala drugo polovico njegovega življenja.

Preselil se je zopet na Grič, katerega itak ni bil pravzaprav nikoli pozabil, k nekdanjim znancem med ljubljeni rod, katerega si je v prvi službi do malega vzgojil sam; vrnil se je k Ivanu Poljancu in njegovemu bratu Antonu, ki še vedno rad prihaja na dopust z vedno večjo nado, da se kmalu vrne za vedno; vrnil se je Pavel — k vdovi Zorki. Njenega soproga je bila pred nekaj meseci pobrala bolezen na morju, ne kolera, marveč bolezen, izvirajoča iz nezmerne življenja. Umrl je, toda ta pot zares.

Zorko je to rešilo nesrečnega jarma.

Sedaj je Pavlu izginil mračni oblak z vedrega čela, a tudi Zorki, četudi ne v cvetu mladih let, ki so ji prinesla samo žalost in bridkost, je zasijal v srce žarek tihe sreče, dasi skozi razvaline trpkih spominov.

Toda bolje pozno, nego nikoli.

Nekaj opazk k dr. Glaserja »Odgovoru«.

Moji oceni »Zgodovine slovenskega slovstva« (Lj. Zvon⁶ l. 1895., št. 4. in 5.) je dodal pisatelj nekaj pojasnil (Lj. Zvon⁶ št. 7. in 8.). Naj jim dostavim nekaj opomb.

V svoji oceni se nisem hotel spuščati v vse podrobnosti in naštevati vseh pisateljevih in tiskarskih pomot, četudi sem jih omenil — to je bila moja dolžnost — lepo številce; pač pa sem se hotel dotakniti pri tej priliki nekaterih večjih vprašanj, o katerih se nahajajo pri nas še zastareli nazori, in katerim se po mojem mnenju tudi dr. Glaser ni dovolj odločno uprl. — O mojih popravkih molči dr. Glaser in jim ne ugovarja. Čemu tedaj njegov »Odgovor«? Dr. Glaser je gotovo hotel braniti svoje nazore o pretvarajočem vplivu narodne poezije slovanske na evropski duh in zagovarjati svoje mnenje o slovanskem značaju.

Oglejmo si natančneje njegov odgovor.

Odgovor ima dva dela. V zadnjem (str. 512.—513.) razvija nekako svoj program bodočim zvezkom »Zgodovine sloven. slovstva«. O tem mi ni treba tu govoriti. V prvem delu, v pravem odgovoru, nam najprej pojasnjuje, kako je nastala nepreglednost knjige vsled tega, da so se neznatnim starejšim pisateljem, kakor sta n. pr. Tauffrer in Hasl, odkazali ravno tako posebni odstavki, kakor važnejšim književnim delavcem, in zakaj se brezpomembni bijografski podatki niso potisnili pod črto ali pa v opombe.

Omenil sem v oceni Glaserjeve knjige, da se mi ne dozdeva, da bi bila narodna poezija slovanska poleg iznajdb dala nov pravec naprej hitečemu evropskemu duhu. Tega ne morem verjeti: 1. ker se je navdušeno zanimanje za slovansko narodno poezijo v prvi polovici našega stoletja pojavilo šele po vplivu nemške romantike, in 2. ker ne morem nikjer zaslediti tistega novega pravca, katerega je baje dala slovan. narodna poezija evropskemu duhu. Dr. Glaser trdi, da je pri tem vprašanju med nama nespozumenje. Nekoliko ga je res, toda zakrivil ga nisem jaz. Ne narodne poezije kot take, pravi dr. Glaser v svojem odgovoru, nego slovansko narodno glasbo je imel pri tem v mislih: »Naravno je pa — tako piše — da se ta novi duh javlja bolj v glasovih kakor v besedah«. In potem ko je govoril o Slavjanskem, Smetani in Dvořaku, dostavlja: »V tem smislu razumevam ta novi pravec«. Vsakdor mi pritrdi, da, kedar govorimo o narodni poeziji slovanski — in še posebej v književni zgodovini — ne mislimo na narodno glasbo, nego na vsebino narodne poezije ter na duh in obliko te vsebine, in to tem bolj, ker se v onem času, ko je slovan. narodna poezija

najbolj slovela po Evropi, za melodijo slovanskih narodnih pesmij skoraj niso brigali. Če je tedaj dr. Glaser mislil v prvi vrsti na narodno slovan. glasbo ali muzikalno stran narodne poezije, bi bil moral to izrečno omeniti. Saj je dr. Glaserju gotovo znano, da se n. pr. mnoge izmed najlepših srbskih narodnih pesmij ne pevajo, nego recitujejo! — Mislil sem prej, da misli pisatelj na novejše ruske realiste, katerih vpliv je počel prodirati v svetovno književnost. Pa tudi pri teh se ne da lahko govoriti o vplivu narodne poezije; kajti svojih nazorov ti realisti ne zajemajo iz zakladnice narodne poezije, nego iz opazovanja ruskega življenja. O slovanski glasbi nisem kompetenten soditi, vendar se mi dozdeva, da ona še ni dala evropskemu duhu nove smeri in je niti ni utegnila dati, ker se je pričela preiskovati šele v novejšem času. In more-li sploh narodna glasba spraviti evropski duh v praktičnem XIX. stoletju v nov tir.?

O tem nisem dvomil, da se pisatelj vedoma ni popolnoma otrešel Herderjevih sentimentalnih nazorov o slovanskem značaju. Drugo vprašanje pa je, ali so ti nazori pravi. Dr. Glaser sicer trdi, da se narodova narava ali značaj ne izpremeni niti v stoletjih, in sklepa iz sedanjega značaja Slovanov na naše prednjike. Tej trditvi ne morem pritegniti. Da je kriva, o tem bi se lahko uveril pisatelj, če bi primerjal skrajnje pasivni značaj današnjih Slovakov in agresivni značaj Črnogorcev ali Bolgarov. Ni-li ta velika različnost v značaju omenjenih slovan. narodov dokaz, da se menja tudi narodov značaj po vplivu zgodovine, če sploh hočemo priznati jednak značaj starim Slovanom? Kakor smo materialno to, kar jemo, tako smo duševno večinoma to, kar doživimo. Zato ne smemo iz današnjega značaja nekaterih slovan. narodov, kateri so že zdavnaj izgubili svojo samostalnost, kateri so nekako pretkani od tujega vpliva, kar naravnost sklepati na prvotni značaj starih svobodnih Slovanov. Na ta način si tudi nikakor ne bi mogli ustvariti iz današnjih različnih slovan. značajev jednotnega značaja starih Slovanov. Pri tem moramo v prvi vrsti upoštevati stara tuja in domača poročila o naših pradedih. In zategadelj se tudi ne strinjam z Masarykom, nego z nekaterimi novejšimi ruskimi učenjaki. Da niso igrali Slovani nekdanj one uloge v zgodovini, kakor Germani, da se njih agresivnost ni tako vidno in krepko pojavila kakor pri germanskih narodih, temu ni vzrok slovanska miroljubnost ali mehkost, nego slovanska anarhija, pomanjkanje krepke in jednotne organizacije.

Pri staroslovenskem vprašanju omenja v odgovoru dr. Glaser Vondrákovih preiskav. Gotovo misli na njegovi razpravi »Zur Würdigung der altsloven. Wenzelslegende« in »Die Spuren der altkirchenslav. Evangelienübersetzung in der altböhm. Literatur«. Toda starosloven. vprašanje je od teh preiskav popolnoma neodvisno. Je-li slovan. bogoslužje prodrlo v stari

dobi tudi na Češko, in koliko se je tam gojilo, se-li res v staročeškem evangeljskem prevodu nahaja vpliv cerkvene slovenščine, in kako je ta vpliv prodrl v staro češčino, vse to ne hodi v poštev pri vprašanju, kje je domovina starega cerkvenega jezika.

Meni tudi to ni ugajalo, da je pisatelj v književni zgodovini ponatisnil različne prisege, dolžna pisma in odlomke iz beneškega volila etc. To pač ne spada v književno zgodovino, nego v hrestomatijo. Pisatelj to opravičuje s tem, da je tako hotel nekoliko seznaniti čitatelje s slovenskimi narečji. Toda pouk o sloven. narečjih in obrazce različnih narečij prepustimo obširni ali historični slovnici, v književni zgodovini ni prostora za take dijalektične obrazce. Dr. Glaser je celo teh mislij, da bi se v književni zgodovini morali ponatisniti vsi brizinski spomeniki, ker noben drug slovan. narod nima tako starih spomenikov, in dostavlja, da je pisal zgodovino slov. slovstva z vednim ozirom na to, da nas mogočnejši slovan, bratje začno bolj uvaževati. Dozdeva se mi, da je dovolj, da se v književni zgodovini ti spomeniki ocenijo in pokaže njih zveza s staronemško in posebno s cerkvenoslovan. pismenostjo; ravno v zadnjem obziru so velike važnosti. Ponatisniti kar vse te spomenike v taki knjigi, pa vender ne gre; saj ne pišemo knjiž. zgodovine zgolj za filologe. Da bi nas pa drugi slovan. narodi bolj uvaževali radi jedne očitne izpovedi, jedne homilije in jedne izpovedne molitve — najsi bodo tudi iz X. stol. — ki so zgolj prevodi in gotovo ne prvi poskusi slovanske pismenosti, tega ne verjamem, tega najbrž tudi dr. Glaser noče trditi. Če hoče to doseči, naj v prihodnjih zvezkih svoje knjige v krepkih potezah nariše ogromni in vsestranski napredek naše najnovejše književnosti v zadnjih štirih desetletjih, katera je res prava narodna književnost, ki prodira v vse sloje našega naroda, in v kateri se zrcali naš splošni napredek.

Dr. Glaser pravi, da ne ve, kje sta izdala Trinko in Jušič latinsko listino iz XII. stol. To mu rad povem. Ta res redka knjižica je izšla v Vidmu l. 1890.; najbrž ni našla pota v knjigotrštvo. Slovenskemu čitajočemu občinstvu je znana po poročilu Rutarjevem v »Ljubljanskem Zvonu« 1890. l. str. 701.—702.

S temi opazkami je za-me za vselej končana ta stvar.

V. Oblak.

L I S T E K.

† **Prof. Fran Celestin.** Prav nepričakovana izguba nas je zopet zadela: v Zagrebu je preminil dne 31. oktobra blagi rodoljub in učeni pisatelj *Fran Celestin*. Njemu je dolžan naš list že kot bivšemu sodelovalcu svojemu postaviti časten spomenik v svojih predalih. Zato prosimo častite naročnike, naj se za to pot zadovolje s to kratko opombo; v prihodnji številki pa ali v jedni prihodnjih številki jim postrežemo z obširnejšim nekrologom, katerega nam je obljubil napisati poklican veščak.

Wolfovega slovensko-nemškega slovarja je izšel triindvajseti, zadnji sešitek, ki obseza besede zapletka — žvrkljati in poleg naslovnega lista drugemu delu tudi še dodatkov in popravkov IX strani. S tem je završeno monumentalno delo, in prav iskreno bi čestitali njega neumornemu urejevalcu, prof. Pleteršniku, na tem zvršetku, ako bi kaj potreboval naših čestitk; pa saj mu lastna notranja zavest daje tako zadostilo in plačilo, kakeršnega mu ne bi mogel nihče dati. Pač lahko prav iz dna srca je vzdahnil, in zasvetil se mu je obraz kakor Levstikovemu živopiscu, tačas, ko je po dvanajstletnem prenapornem trudu položil pero iz rok. Ponosni čuti pa obhajajo tudi nas, Pleteršnikove rojake, ko vidimo pred seboj nagromadeno skladišnico triindvajsetih snopičev, svoj književni zaklad skoro samo suho zlato! Ali ni celo prav, da damo tudi primernega odduška temu upravičenemu ponosu? In popolnoma odobravamo, da je to menda že sedaj vdrgič storil prof. dr. Pajk v podlistku »Slov. Naroda«.

Ali »des Lebens ungemischte Freude« i. t. d.! Tudi to vzvišeno radost nam greni pomislek, da ta dragoceni zaklad, ki je vzdignjen med narodom, ne pride v roke zopet narodu, nego samo njega maloštevilnim izvoljenikom. Tu smo se dotaknili neke kočljive stvari, vemo to; toda mi se je ne prvi, nego so se je že pred nami drugi, a tudi mi se je ne moremo in nočemo ogniti, četudi vemo, da dregnemo v sršenovo gnezdo. Vsaki snopič nosi na čelu opombo, da je slovar »izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa«. Ali ni to nasprotje »in adiecto«, da tega slovarja, izdanega na troške našega mecena, samo drugi slovensko-nemški del, nevezan, velja 11, reci najrajt goldinarjev in 50 kr.? Popolnoma upravičene so torej trpke tožbe, ki nam prihajajo zlasti iz učiteljskih krogov o tej brezmiselni draginji, ki gotovo ne ustreza intencijam blagega pokojnika. Odtod menda tudi izvira optimistična nada tistih krogov, da se bo prodajal slovar skoro bolj po ceni. Ali kaj pa poreko potem prvotni naročniki? — Že tako se nam obeta od neke strani knjižni monopol, kateri je vzrok, da morejo naše klasike kupovati skoro samo naši bogatini ter jih poklanjati svojcem za božična darila. Sedaj so nas pa prijeli in oželi še od take strani, od katere smo se tega najmanj nadejali.

Brezmiselno smo imenovali tisto draginjo, in to po pravici; kajti če so si že hoteli dotičniki prihraniti troške, katere je namenil knezoškof Wolf za slovar, bi bili gotovo bolje uspeli, da so postavili ceno nižje po znanem amerškem načelu (»množica izda«), ki se zlasti v knjigotrštvu sijajno sponaša.

Velika pratika za prestopno leto 1896., ki ima 366 dnij. Na svetlo dala c. kr. kmetijska družba. V Ljubljani. Natisnili in založili J. Blasnik-ovi nasledniki. Cena 15 krajcarjev. — Ker smo v zadnji številki privoščili nekaj vrstic novi pratiki, torej jih ne moremo to pot odreči stari, da se nam ne bo očitalo, da pristransko razdeljujemo solnce in senco; in prošnji zaradi »blagohotne omembe« tem rajši ustrežemo, ker se je »stara« res tako pomladila, da smo kar ostrmeli. Istina, napredujemo na vseh progah, tudi v pratikarstvu. Bojimo se skoraj, da kmetiči

stare znanke ne spoznajo; tako se je nališpala. Na trdnem, finem popirju lično tiskana, interfolirana in v modrem krilu, tako se kaže to pot velika gramovnica našemu ljudstvu. In če pomislimo, da dobimo v njej poleg navadne pratikarske modrosti, vremenskega prorokovanja i. t. d. še nekaj poučnega beriva, z nekaterimi podobnicami okrašenega, in vse to za — 15 krajcarjev, tedaj je pač upravičen vzklik: »Mein Liebchen, was willst du noch mehr!«

Epizoda iz kulturne zgodovine goriške ali košček goriškega c. kr. gimnazija. Spisal *Andrej Marušič* (slede pisateljevi častni naslovi). V Gorici. Natisnila in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček. 1895. Str. 15 vel. 8°. Cena 10 kr., po pošti 15 kr. Čisti dobiček je namenjen v dobrodelen namen. Knjižica ta, posvečena Andreju baronu Winklerju, »za njegov sedemdesetletni rojstni god«, nam podaje jako značilen donesek k zgodovini bojev, ki jih bije ubogi naš narodič na vseh točkah okleščene in razkosanega svojega ozemlja in na vseh progah narodne prosvete. Samo jedna opomba nam bodi dovoljena, namreč, da ne odobravamo docela pasivne molčečnosti, katero je menda g. pisatelj smatral za jedino umestno v tistih težavnih razmerah. Res, da je srebrn govor, a zlat molk; toda prava beseda, o pravem času izgovorjena, je tudi zlata vredna.

Slovanska knjižnica (snopič 42.—43.) je prinesla izvirno povest »Smodin«, spisal *Dobravec* in — takoj bodi dostavljeno! — lep prevod zanimive vaske povesti iz življenja Slovakov: »Za negotovimi težnjami«, spisala *Ljudmila Podjavorinska*, poslovenil Anonym. — »Slovanska knjižnica« je začela v zadnjem času prinašati tudi slovenske izvirnike poleg prevodov. Ne ugovarjamo temu, saj kar je slovensko, je tudi slovansko; ne, celo odobravamo to, saj izide v sloven. knjištvu bore malo samostojnih leposlovnih del. Pisatelj je premalo, da bi zadoščali vsem potrebam naših leposlovnih in političnih listov ter polnili vedno na iztečaj zevajoče predale v knjigah naših dveh slovstvenih družb (oz. društev), razen tega je pa, žal, pri vseh književnih podjetjih »nervus rerum« tako pičel, da si ne upa nihče riskirati samozaložbe, zlasti še vsled premnogih bridkih izkušenj, da se trud in troški sploh nikdar ne povrnejo, ali pa le deloma po mnogih letih. Hvaležni smo zato založniku-tiskarju, g. Gabrščeku, da je odprl svojo »knjižnico« tudi onim — redkim — sloven. pisateljem, ki se trudijo s priznanja vredno pridnostjo in plodovitostjo, kakor ravno g. Dobravec, da poleg sodelovanja pri leposlovnih mesečnikih izroče tudi še »Goriški tiskarni« kako izvirno delo v natis in založbo. G. urednik »Sl. knj.« pa naj bi izbiral i med prevodi i med izvirniki pred vsem taka dela, ki so namenjena srednjemu stanu, odrasli mladini in — ženskam. S tem načinom bo lažje konkuriral z nemškimi beletrističnimi knjigami in časopisi, katerih založniki po naših pokrajinah opravljajo še vedno bogato žetev. Nikakor nismo absolutno proti preprostim kmetiškim, vaškim povestim; mislimo pa, da preveč ni nikjer dobro, in da naj bi skušal vplivati g. urednik na svoje sotrudnike v tem smislu, da ga zalagajo tudi s spisi moderne smeri, najnovejših snovij, elegantnejše tehnike. »Variatio delectat«: danes malo ovenjaka, jutri nekoliko belega kruha, pojutranjem celo košček potice, pa zopet od začetka! Doslej smo pa čitali v »Sl. knj.« — do nične malenkosti — same samcate »historiae rusticanae«, zato smo se teh — recimo — preobjeli. — Omenili smo to svojo misel, ker smo preverjeni, da ima »Sl. knj.« večino naročnikov med meščani, med inteligencijo, in večino naročnic med civilnim našim ženstvom.

Na podlagi teh uvodnih besed mislimo, da bi sodila Dobravčeva ¹⁾ povest »Smodin« (obsega 132 str.) nerazmerno bolj v »Koledar« ali v »Večernice« družbe

¹⁾ G. Dobravec je sotrudnik »Lj. Zvona«, »Dom in Svet« in »Edinostie«.

sv. Mohora, nego v »Sl. knj.« I v snovi i v tehniki je tako preprosta, navadna in vsakdanska, da bi imeli naši kmetiči v dolgih zimskih večerih, ko brne kolovrati in so oblegovani gorki zapečki, vsaj dvakrat toliko veselja, kot mi. Povest je zasnovana po ustnem izročilu med vipavskim ljudstvom ter se vrši ob l. 1854.—1859. Torišče ji je vas Podvelb nad Vipavo in nje okolica in bojišče ob Ticina na Laškem; junak je vojaški begun Peter Smodin, glavne postranske osebe so Rogljev Andrej, Smodinov tekmeč v ljubezni do mlinarjeve Lenke, častihlepni župan Rogelj in njegov resnicoljubni tekmeč Gorjanec. Ker nam ni pisatelj dovolj jasno narisal Smodinove prve mladosti, nam je nerazumljivo poslej vseskozi njegovo in županovo vedenje; zaman se silimo simpatizovati z junakom; čitatelju ostane do konca le navaden, nezanimiv rokovnjač, tat in morilec. Nejasen in neverjeten je Andrejev značaj, katerega se je trudil Dobravec zaman naslikati kot pravcatega — kavalirja v irhastih hlačah. Dobro narisani so Lenka, župan in stari Marko, dasi bi bil lahko tudi iz drugih oseb ustvaril pisatelj prav žive, realistične tipe, ako bi on sam o njih manj pisal in govoril, pa pustil njim več govoriti, pred vsem pa več delati. Z nekaterimi markantnimi prizori, z nekaterimi značilnimi dijalogi bi bil dosegel Dobravec vse, z gostobesednim pripovedovanjem, opisovanjem, premišljevanjem i. t. d. pa je dosegel jedva — nekoliko. — »Non multa, sed multum!« — Toliko vobče.

Izmed slovniških napak in nedoslednostij omenimo samo nekatere za vzgled; zginiti poleg izginiti; edin poleg jedin; jej poleg ji; nekdo poleg kedo; hkratu in hkrati, instrumental s prep. in brez nje; razježen od razjeziti se. Kmetiško ljudstvo ne pozna »častne besede«, pač pa »moško besedo«; pošten kmet je vedno »mož beseda«. Neprijeten vtisk napravi na čitatelja pogosto ponavljanje istih pridevnikov in glagolov: mila domovina, mile oči, mile besede, mila pesem i. t. d., cvetje diha, življenje diha, maj diha i. t. d. ali pa — »puhtie i. t. d. Neestetična je zveza dveh figur: kajti rep(!) ima ta božja hčerk(a)(!) o polzek kot jegulja (str. 25.); — ponočnjaki (fantje) so krulili(!) v Orešje; — Bela (neki potok) je v povodnji hinavska in zapeljiva(!) kot velikomestna deklica. Nelogični ali pa nerazumljivi so stavki: »Saj ji je bilo znano, da je mati v takih slučajih (rop cerkve, ki pa je bil baje prvi!) potrdila njeno živo vero . . . toda materi so že zvene le na uho trde besede očeta Roglja.« (str. 14). — »Mi(!) smo na samoti in mene(!) so moči popustile. Res, da se ni bati hudobnih ljudi, a jaz(!) se bojim, da se mi primeri pri delu kakšna nesreča.« (str. 15). — »Njemu je svet kazal roge po drugi strani.« — »Stavim, da lože utrpi tisto malenkost (t. j. nekaj stotakov), kot da bi vrgel iz polne žitnice vrabcu . . . samo jedno zrnce.« (str. 98.) — »Zamenjal si nesrečo s pogubljenjem.« (str. 100.) — » . . . ako bi se bil zares zagledal v one temne oči mlinarjeve Lenke (str. 85) . . . : saj je baš radi strastne ljubezni do Lenke postal Smodin begun, morilec in ropar!« — »ko so nameravali okrašt cerkev« (str. 90.); saj so jo vender v resnici! Glej str. 7.; posledice tega ropa je zrno vseh nadaljnjih zapletkov: ker sumničijo Smodina tatvine, ga vtakne Rogelj med vojake! — »Neki znan glas je Smodinu briznil kakor brencelj mimo ušes: ubijalec!« (str. 110.) — »Vrhovi jelš in hrastov . . . so si kimali med seboj(!), kako vedumno(!) jim je kar občuti pod njimi dvoje človeških src« (str. 6); »mlinska kolesa(!) pa pojo(!) svoj jednolični slavospev stricu Marku« (str. 62.) i. t. d. Glej Stritarjeve »Pogovore« o nedopustni personifikaciji mrtvih in živalskih ali rastlinskih bitij! — Ako dostavimo še, da je g. pisatelj v dijalogih često nespreten, v ločilih površen in v frazah pretiran, smo povedali po največjem vse. G. pisatelj ima bujno domiselnost in istinito pripovedovalen dar. Naj bi likal in likal le še svojo slovnico, proučeval logiko in si prisvojil po naj-

boljših modernih delih nekoliko elegance v stilu in tehniki! Kadar se mu to posreči, potem pa naj poišče novih, če hočete: modernih predmetov, in pozdravimo ga brez zadržka kot plodovitega in nadarjenega sloven. pisatelja!

Za negotovimi težnjami je novelistična povest, v kateri rešuje pisateljica s kratkimi, značilnimi prizori in jedrnatimi dvogovori psihološko uganko: zakaj ne najde žličarjeva Zuzka nikdar miru v domovini, nego hrepeni vedno po — ciganskem romanju od kraja do kraja po svetu? — Povest je res umetniško delo; jezik je čist in lep. — Kar je staviti le na rovaš stavcem ali korektorjem, tega ne omenimo. *Jos. Golob.*

Umno Čebelarstvo. Spisal *Jernej Černe*. V Ljubljani 1895. S 47 podobami. Založila c. kr. kmetijska družba kranjska. Natisnili J. Blasniki in nasledniki. Tako je naslov 70 strani obsejajoči knjižica, katero z veseljem pozdravljamo vsi slovenski čebelarji. Gospod Černe se je z njo izkazal pravega strokovnjaka.

Znan je sicer pregovor, da čebele niso obogatile še nikogar; toda koliko sladkih ur užije čebelar pri svojem pravilno nastavljenem ulnjaku, bodisi med opazovanjem teh pridnih živalic, ko mu čvrsto »hlačice nosijo« in nabirajo, rojijo i. t. d., bodisi tedaj, ko jim med odjemlje. — Če pa kak čebelar obuboža, gotovo niso jedino čebele krive nje-gove nesreče.

»Umno čebelarstvo« govori najprej o čebeli kot žuželki, o njenem življenju, o njenih boleznih in sovražnikih; potem popisuje razna bivališča čebel. Pagliaruzzijevih, Pavletičevih in Mašerovih panjev sicer ni omenil pisatelj, pa saj so podobni Dzierzonovemu kranjskemu ulju.

V tretjem oddelku, v katerem se razpravlja čebelarstvo orodje, naj bi se bila omenila tudi mrežasta vreča, ki je tako potrebna za prevažanje čebel. Četrti oddelek obsega nauk o praktičnem čebelarstvu.

Ker je vrhu tega knjižica spisana v prav čednem, umljivem jeziku, jo toplo pričamo vsakemu čebelarju. *R—ž.*

Knjižna naznanila. Uredništvo je tudi še prejelo: Andreas Freiherr von Čehovin, k. k. Artillerie-Hauptmann. Ein österreichischer Held. Biographische Skizze von *Johann Leban*, Oberlehrer in Vigaun ob Zirknitz bei Rakek in Krain. Preis 1 K (per Post 10 h mehr). 1895. Im Selbstverlage des Verfassers. Str. 60 mal. 8°. in podoba Čehovinova Ponatisk iz »Südsteierische Post«.

Poročilo Šentjakobsko-Trnovske ženske podružnice družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za leto 1895. V Ljubljani. Izdalo in založilo načelnštvo. 1895. Str. 15 vel. 8°.

Matice slovenske (XXX.) občni zbor se je zaradi potresa mogel sklicati šele na 26. dan meseca septembra t. l., a ker tačas ni bil sklepčen, se je moral vnovič sklicati na dan 3. meseca oktobra in je bil tedaj po pravilih sklepčen brez ozira na število udeležencev. O tem zborovanju so nam bili po prijaznosti Matičinega tajnika, g. Laha, na razpolaganju izvirni zapisniki, in iz njih naj podamo to, kar bi utegnulo naše čitatelje zanimati.

Matica je škodo, ki ji jo je povzročil potres, prebolela zlasti po trudoljubju tajnika g. Laha in hišnega oskrbnika, g. dr. Stareta, in pa ker je dobila 2000 gld. brezobrestnega posojila iz državne podpore. — Tožbam, izraženim v našem in v drugih listih in v privatnih krogih, češ da Matica podaje udom premalo leposlovnega in sploh zabavnega beriva, je odgovarjal g. predsednik tako-le: »Morebiti, da je bila ta tožba vsaj lani nekoliko upravičena. Ali gospodje društveniki naj bodo prepričani, da bi odbor prav rad tudi leposlovlju v društvenih knjigah odločil več prostora, ko bi imel pri-

mernih pripovednih spisov na razpolaganje. Toda povedati moram grenko resnico, da naši najboljši pesniki in pripovedniki Matico nekako žaljivo prezirajo . . . Slovenski pisatelji imajo za vse naše prošnje in pozive gluha ušesa. — Ako Matica zatorej ne izdaja toliko slovenskih leposlovnih knjig, kakor si jih nekateri želijo, to ni nje krivda, ampak vzrok temu so naši pisatelji, ki bi nas lahko izdatneje podpirali, pa nas nočejo, in lepo jih prosim, naj bi to vsaj v prihodnje storili.«

Skupno število društvnikov je od lani napredovalo za 170. Lani jih je udnino plačalo 2254 in letos tudi že 1530. Knjig izda Matica letos petero, namreč: 1. Letopis za l. 1895. Urednik prof. A. Bartel. 2. Zgodovina slov. slovstva. Sestavil dr. K. Glaser. II. zvezek. 3. Slovenske narodne pesmi. Zbral in uredil dr. K. Štrekelj. I. del. 4. Zabavne knjižnice IX. zvezek. Urednik prof. A. Tavčar. 5. Antona Kueza knjižnice II. zvezek. Urednik predsednik. Knjige so proračunljive nekako na 72 tiskanih pol.

Za prihodnje leto pripravlja odbor šestero knjig, namreč 1. Elektriko, s podobami. Spisuje ravnatelj J. Šubic. 2. Letopis za l. 1896. 3. Glaserjeve »Zgodovine slov. slovstva« III. zvezek. 4. Štrekeljeve zbirke narodnih pesmi II. zvezek. 5. S. Rutarja »Tržaško z okolico in Istro« ter 6. Antona Kueza knjižnice III. zvezek. — Pripravlja se tudi »Splošna zgodovina Slovencev« in nov popravljen natisk »Zemljevida slovenskih pokrajin.« — Vsled razpisa častne nagrade iz Jurčič-Tomšičeve ustanove je došla jedna povest, ki je sedaj v rokah ocenjevalcev.

Predsednikov ogovor, tajnikovo poročilo, računski sklep in proračun so bili brez ugovora odobreni. Dopolnilna volitev je imela ta-le izhod: Skoro jednoglasno so bili voljeni v odbor priporočeni gospodje: dr. Fr. Detela, dr. A. Gregorčič, S. Gregorčič, Fr. Hubad, A. Kržič, dr. L. Požar, A. Seneković, dr. J. Starč, I. Sušnik, I. Šubic in Fr. Wiesthaler.

Južnoslovanski listi. V srbskem »Delu« za mesec september smo čitali nekaj zanimivih razprav: »Česko pitanje«, napisal Piere Dareste, prevel s francoskega Živ. Živanović. »Pismo iz Bosne«, ekonomsko pitanje od Srbina Bosanca i. dr. Poleg tega prinaša list pesmi, povesti, kritike in veliko množico krajsih beležek.

— Vsi hrvaški listi so donesli v zadnjih številkah opise in slike prosvetne svečanosti, ki se je vršila pred kratkim v Zagrebu v prisotnosti Njegovega Veličanstva, cesarja in kralja, namreč ob otvorjenju hrvaškega Narodnega gledališča. Posebno krasno je bila opremljena »Nada«, ki je prinesla ob tej priliki (v 19. številki) spis Nikole Andrića »Prošlost hrv. narod. kazališta« in »Sa šetnje po Zagrebu« s slikami novega in starega zagrebškega gledališča, slike dostojanstvenikov hrvaških, intendanta, dramaturga, prvakov in prvakinj gledaliških in še nekaj drugih slik, katerim so predmet Zagreb in njegova okolica. — »Dom i svijet« je prinesel v 21. št. slike Zagreba v svečanostnem odelu za cesarjevega bivanja v Zagrebu. — Tudi »Vienac« je donesl nekaj slik in člankov, tičočih se te kulturne slave; med drugimi sceniški prolog k otvorjenju novega hrv. gledališča: »Slava umetnosti«, ki jo je zložil Štefan Miletić. — Zanimiva sta tudi članka: »Gundulić otac novije književnosti hrvaške i srbske« V. Milića in »Dioba gorskog Vijenca« katero je zabeležil nesmrtni pesnik Čengić-age in objavil Fr. K. Šegvić.

Ivan Filipović. V Zagrebu je preminil 28. okt. t. l. Ivan Filipović, hrvaški rodoljub, pesnik in književnik iz dobe duševnega preporoda hrvaškega naroda, vzoren učitelj in prvak učiteljstva. Rodil se je 23. junija l. 1823. Deloval je književno na beletrističkem, pedagoškem in novinarskem polju. Tudi pri nas so znani njegov »Hrv. nemški in nemško-hrv. rečnik«, »Kraljević Marko« in »Književna smotra«.

Izveštaj Matice hrvatske za upravnu godinu 1894. U Zagrebu 1895. Naklada Matice hrvatske.

Matica hrvaška je razposlala svojim članom izvestje, ki podaje imenik upravljalnega odbora, poverjenikov, umrlih članov-utemeljiteljev, članov, poročilo o letnem občnem zboru, pravila Mat. hrvaške, naznanilo poverjenikom in članom, književne natečaje in imenik knjig, katere je izdala dosedaj Mat. hrvaška.

Med sotrudniki nahajamo najboljše pisatelje hrvaške, a v odboru so skoro sami književniki na glasu. Tudi poverjeništvu je dobro osnovano. V prošlem letu je štela Matica hrvaška 354 poverjenikov, ki se trudijo v svojem krogu pridobiti čim več članov tej družbi. Lanjskega leta je imela Mat. hrv. ogromno število članov 11.315, med njimi tudi precejšnje število na slovenski zemlji, največ v Ajdovščini (18), Ilirski Bistrici (10), Celju (15), Gorici (51), Ljubljani (66), Mariboru (15), Metliki (17), Novem mestu (17), Sežani (15) in Trstu (70).

Prihodkov je imelo društvo blizu 40.000 gld., med njimi 1000 gld. od deželne vlade za redovita književna izdanja.

Hrvaška Matica ima svojo hišo v Zagrebu vredno 90.000 gld., temeljno glavnico 33.301 gld. 60 kr. in zaklad za podporo hrvaških književnikov 4983 gld. 79 kr. Razen tega upravlja zaklad grofa J. N. Draškovića, znašajoč 20.907 gld. 90 kr., Dušana Kotura znašajoč 4405 gld. 52 kr., in Veberjev, znašajoč 7042 gld. 12 kr. Obresti teh zakladov se porablja za nagrade vrednih književnih del. Do 31. decembra 1895. l. je razpisanih 850 gld. iz zaklada grofa J. N. Draškovića za najboljši spis, ki je sposoben doprinesiti k pravemu pouku o praktičnih predmetih, dvakrat po 350 gld. iz Koturovega zaklada za izvirno pripoved ali dramo, 300 gld. iz Veber-Tkalčevičevega zaklada za književno delo zabavne ali poučne vsebine.

Dalje ima Mat. hrv. 1279 gld. 22 kr. fonda za izdavanje narodnih pesmij hrvaških, prebitka pri zalogi za prevode grških in rimskih klasikov, za katero ji je naklonila deželna vlada podpore 2300 gld., potem pri zalogi za prevode novejših pesnikov in za hrvaško pesmarico 5793 gld. 80 kr. Inventar je vreden 1800 gld., zaloga knjig 17.000 gld. Izlirjivega dolga in gotovine je 4784 gld. 76 kr. Letos je dobila Mat. hrv. še nov zaklad Tereze pl. Tomašičeve, rojene Aurnhammer de Aurnstein, znašajoč 500 gld.

Veliko število članov, večina odborova in znamenita gmotna sredstva omogočujejo tej imenitni družbi, da more tako plodovito izvrševati svojo zadačo: širiti koristne nauke ter pospeševati hrvaško leposlovje. Za tri goldinarje letnega doneska poklanja Matica hrv. devet lepih, deloma obširnih in ilustrovanih knjig, ki mogo zanimati vsakega naobraženca strokovnjaka in nestrokovnjaka.

Kujige, katere je izdala Matica hrv. za leto 1894. smo že oznanili in deloma na kratko ocenili

Ponovno priporočamo Matico hrvaško vsem onim, ki so večji hrvaškemu jeziku, in onim, ki se žele na prijeten in lahek način izvežbati v tem krasnem jeziku.

R. P.

»Česka moderna«. Pod tem zaglavjem je prinesla praška revija »Rozhledy« v zadnji številki poziv, ki je za prosveto Čehov in Slovanov sploh prezanimiv, zajedno pa resnega premišljevanja vreden. Velika nezadovoljnost z vladajočimi razmerami v češki literaturi in politiki je združila v jedno falango dvanajstoric najboljših pisateljev mlade češke slovstvene generacije (na čelu jim J. S. Machar), zastopnike moderne kritike in nekatere reprezentante tako zvane rejalistične šole prof. Masaryka. Manifest razklada program »češke moderne« i na političnem, na socijalnem, i na slovstvenem polju. Glede slovstva naj navedemo sledeča, tudi za Slovence potrebna načela: »V kritiki zahtevamo to, za kar se bojujemo, in kar smo izvojevali: lastno prepričanje, prostost besede, brezobzirnost. Kritika hodi ustvarjajoča, umetniškoznanstveno delo; samo-

stojen »genre« v slovstvu, ki je po vrednosti drugim jednak. Mi zahtevamo individualnost: Mi zahtevamo individualnost i v kritiki, i v umetnosti. Umetnikov hočemo, ne odmevov tujih glasov, ne eklektikov in diletavov.

Individualnost nam je čez vse... Dandanes, ko se je zatekla estetika v učne knjige za srednje šole, ko pada vse staro v prah in se poraja nov svet, zahtevamo od umetnika: Bodi sam svoj, bodi ti sam! Mi ne naglašamo narodne barve nikjer: bodi le ti sam in — naš boš. — Mi ne poznamo nikakeršnih nacionalnih zemljevidov. Mi iščemo le umetnost, ki ne streže samo razkošju in izpreminjajočim se muham literarne mode. Nam ni moderno to, kar je ravno v modi: predvčerajšnjim rejalizem, včeraj naturalizem, danes simbolizem, *décadence*, jutri satanizem, okultizem... same efemerne fraze, ki vedno le za nekaj mesecev celo vrsto del nivelujejo in uniformujejo, in katere poslej literarni gigerli prav po opiče posnemajo. Umetnik daj svojemu delu svojo lastno kri, svoje možgane, samega sebe — ti, tvoji možgani, tvoja kri bodo živeli v njem, in tvoje delo bo živelo po njih.

Mi hočemo resnico v umetnosti, a ne tiste, ki fotografuje le zunanje stvari, ampak tisto, ki kaže pošteno tudi *notranjo* istino, kateri jedina jedincata norma je pisatelj — individij. — Naj bi premislili ta literarni program prav globoko i naši(e), — zlasti nekateri(e) starejši(e) — pisatelj(i); — morda se znebe poslej tiste šablonske starokopitnosti in malomeščanske ozkosrčnosti, ki je povod, da se zdi že vsaka pogumnejša, odkritosrčnejša beseda, vsaka novejša snov — »grozen greh«! — —

Fr. G-r.

Češka književnost. (Konec.) Realizem stopa v bran zoper historizem, pravzaprav samo proti prenapeti historizem. Stvar, ne zgodovina, stvar, ne razvoj je realizmu geslo. Branitelji zgoraj navedenih rokopisov so pristaši historizma. Starejši politiki znajo n. pr. navdušeno deklamovati, češ da so imeli Čehi literaturo (ona rokopisa) že v tistih časih, ko so bili naši sosedje Nemci še barbari, zabijo pa razmotrovati, zakaj da so Čehi sedaj slabši od Nemcev ravno v tej stroki. V prvi vrsti zahtevajo realisti, da se poglobi in dopolni literarna, znanstvena in filozofska izobrazenost. Naravno je, da se pečajo ravno realisti prav temeljito s prirodnimi in socialnimi vedami. V prejšnji dobi je bila priljubljena zlasti zgodovina, potem jezikoslovje in leposlovje; ali vse to je bilo dostopno samo nekaterim izbranim krogom. Realizem pa se protivi temu, da bi se z izobrazenostjo delal monopol, marveč skuša znanstveno in filozofsko izobrazenje raztegniti med kar najširše sloje.

Kot politik neguje Masaryk idejo avstrijske države. Češka politika ne more uspevati, če je ne vodi resnično in krepko zanimanje za usodo celokupne Avstrije. Ni res, da je za nas brez pomena, kako da se ustvarjajo razmere drugih dežel. Ni za nas brez pomena niti usoda drugih držav, tem manj pa usoda avstrijskih dežel, ker smo z le-temi tesno združeni, in ker smo zavisni od njih sodelovanja. Politiška taktika odgo-varjaj humanitatni ideji, t. j. uporabljaj v vsaki stroki socialne uprave vsa moderna sredstva. Vsaki narod ima v konstitucijski državi toliko svobode, da mu ni treba nasilstva v taktiki. Treba je le prizadevanja in delovanja; nikdar ne čakajmo z rokami navzkriž, da bi vlada ali drugi za nas kaj storili. Ni res, da je vsa češka preteklost zgolj boj zoper Nemce in zoper vlado; tako šibki niso bili Čehi nikoli in tudi še danes niso. Protivništvo nemško je igralo pri razvoju češkega naroda pač veliko, pa vender le podrejeno nalogo. Nismo tako majhni, kakor nam očitajo naši domoljubni deklamatorji. Zapomnimo si dobro Kollárjeve besede: »Man nimmt in der Welt sowie jeden Menschen, so auch jede Nation, wofür sie sich selbst gibt, aber sie muss sich auch für etwas geben.«

V novejši dobi je našla staronarodna smer odpor tudi v literaturi; kajti mladi pisatelji negujejo skrbno tudi kritiko. Med kritiki se odlikujejo posebno Krejčí, Procházka, Karásek, med kritiki-pesniki pa Machar.

Umetnost, posebno leposlovje in glasba, je dandanes še zmeraj najznamenitejši učitelj narodu, in v istini se ravno v umetnosti izraža najbolje češko mišljenje. Znanstveno delovanje je označeno posebno po jezikoslovju in po zgodovinskih študijah, dasi se odlikuje tudi v naravoslovju in v matematiki češki um po svoji izrednosti (Weyer, Seydler i. t. d.). Organizovano delovanje bode odstranilo vsako vrzel, ki se še kaže v češkem znanstvu. Naravno je, da mora zajemati tudi češki narod marsikaj pri drugih narodih, posebno to, v čemer so ga drugi narodi prehiteli. Varovati se je le napačnega eklekticizma in krive nesamostojnosti, ker ne služi nam vse, kar služi drugim. Nasprotno ni smeti opuščati ničesar le radi tega, ker je tuje. Čehe teži pač najbolj kulturno razmerje k Nemcem, in zato zavračajo mnogokaj, kar je nemškega, kot nečeško, a sprejemajo dosti francoskega, dasi je neumestno ali celo nevarno.

Narodni delavnosti in politiki bodi vselej geslo, da izkoriščaj vsakteri napredek in vsaktero pridobitev moderne kulture. Politiko je treba poglobiti, pojem narodnosti pa ne razločevati zgolj po jeziku, marveč razen tega tudi po obsegu kulturnih teženj, ki jih je naložila usoda narodu. Ni res, da je neuspehom v politiki iskati vzroka v značajih — iskati ga je ne samo v nedostatni izobrazbi narodne mase, ampak zlasti tudi v nedostatku gotovih in trdnih načel. Današnja politika pa bodi pred vsem — socialna.

Socialna vprašanje ne zadeva zgolj delavskega stanu, marveč vse vrste in sloje narodove. In to vprašanje se ne vrši samo s tem, da se pripozna delavcu volilna pravica; rešiti ga je s tem, da razsvetlimo in ogrejemo glave in srca vseh.

Ker se ne da tajiti, da se organizuje socialna demokracija, bodi to vsem v vzpodbudo, da se še bolj zavzamemo za široke mase narodove. Prazen je ugovor, češ, da je delavska stranka češka internacionalna in breznarodna. Ona se razvija prav tako, kakor se je razvijala literatura; kakor je bila le-ta odvisna od nemške, tako je tudi češki delavski stan odvisen od nemških socialnih demokratov; kar je bil Herder literatom, to je Marx delavcem. Neumestno je torej češkim delavcem očitati breznarodnost dotlej, dokler ne poda domača literatura in žurnalistika dovolj duševne hrane delavcu, ki ne premore stroškov za drago časopisje in drage knjige. Glavni problem socialnega vprašanja sloni nedvomno na npravstvenem preporodu; le-tu morejo in morajo tekmoovati razne stranke, če bodo v duhu resnice spopolnjevale ideal prednjikov in buditeljev — ideal humanitarnosti. Nasproti nemškim delavcem je organizovan češki delavski stan bolj federativno in avtonomistiški, nego centralizovan: delavci Nemčije. Tudi v tem se kaže narodni značaj — saj smo sinovi iste dežele, iste dobe in istih roditeljev, treba le, da se čutimo tudi vsi brate. To je dandanes glavni smisel Kollárjeve humanitarnosti.

—oe—

Vtiski z narodopisne razstave češkoslovske. (Konec.) Društva, s kolska, gasiteljska in druga, so zastopana v devetem oddelku in imajo več paviljonov, med katerimi se posebno odlikuje s kolski s svojo vkusno in praktično opravljeno telovadnico. — Šolstvu (jednajsti oddelek) je odmenjen umetniško izvršen paviljon, kateremu se že po zunanem pozna, da ima nekaj imenitnega pod streho. O češkem šolstvu, ki je na tako visoki stopinji, in katero goji narod kakor skrbna mati ljubo dete, bode slovenskemu občinstvu sploh in posebno tovarišem pač obširneje poročal strokovnjak-učitelj. — S češkim narodnim šolstvom sta v zvezi »pavilon milionový« in »tábor lidu vídeňských Čechů«. V obeh se nabira za češke narodne šole v jezikovno mešanih krajih.

(«Ustřední matice školská» in «Komenský»). V «milionovém» paviljonu se kaže kot great attraction milion drobiža po dva vinarja v stekleni skrinji. Poleg te skrinje je druga istega obsega, ki je bila prazna tja postavljena, in katero naj napolnijo ogledovalci z enako vsoto. V ta namen so na vseh štirih voglih žlebi, po katerih se spuščajo prineski, veliki in mali; vidi se boren drobiž poleg cekina, desetaka in stotaka. — Na tujem naseljeni Čehi, »zahrančiči«, imajo poseben oddelek (petnajsti). Po izreku »Co srdce poji, moře nerozdvoji« so se obilno udeležili ameriški Čehi, ki so postavili več velikih poslopij: elegantno mestno stanovanje bogatega ameriškega Čeha, farmo, model (v pravi velikosti) prve češke katoliške cerkve v St. Louisu in dr.

Delo in napredovanje češkega ljudstva na polju novejšega obrta kaže skupina E, ki se nahaja v posebni obrtni palači in v paviljonu za sladkorno industrijo.

Českoslovska narodopisna razstava je narodna razstava v pravem pomenu besede, ker v resnici in z veseljem sodeluje in nastopa ves narod: aristokrat in meščan, kmet in delavec, naroč iz Češke, Moravske, Šleske in Ogorske, pa tudi Dolnje Avstrije, Ruske in Amerike. Veselje nad lepo uspelim delom se bere na obrazu vsem tem vrlim ljudem, od učenih mož, ki vodijo podjetje, doli do tistih pohlevnih in pozabljenih, toda potrebnih ljudi, ki si služijo v razstavi vsakdanji kruh in radovoljno, z nepričakovano vlnudnostjo in postrežljivostjo dajejo pojasnila obiskovalcem. Tudi tem siromakom se pozna, da se radujejo napredka svojega naroda. Veselje se bere tudi na obrazih šolske mladine s kmetov, katere prihaja na stotine pod vodstvom svojih učiteljev in učiteljic v razstavo. Gostilničarji in drugi rodoljubi ji strežejo z jedjo, pijačo in darili. Kadar zaigrajo kje v bližini »Kde domov māj?«, se navduši mladina, in dečki in deklice poplačajo godce z živahnim ploskanjem. Starejši pa z veseljem in ponosom gledajo mladi, že zavedni naraščaj in ga vzpodbujajo z besedo in dejanjem. V spominu nam ostane kmetiško dekletko z ruto na glavi, ki je z živo gestikulacijo vzpodbudala krdele šolskih dečkov, da bi se bolj hrupno ploskali, ko so godci svirali omenjeno pesem.

Pomena narodopisne razstave českoslovske za kulturni napredek češkega naroda in za kulturo vobče pač ni treba posebej naglašati in razkladati. Ta kratka črtica zadostuj. Prvotni in glavni namen temu članku je bil, da bi vzbudil zanimanje za češko narodopisno razstavo zlasti pri tistem slovenskem občinstvu, katero ima čas in novce za vožnjo v Prago, o katerem je torej lahko pričakovati, da si samo natančneje ogleda, kar je tukaj površno omenjenega in ne omenjenega. Toda spis se je slučajno zakasnil. Vender se nadajamo, da tudi sedaj še komu dobro dojde, in da ni popolnoma izgubil aktualnosti; naj pa sedaj tistim, ki niso imeli ugodne prilike, da bi si bili sami ogledali razstavo, kolikor toliko pojasni važnost in velikost tega podjetja; opozori naj Slovence na bodoči narodopisni muzej češki in na obširno knjigo s podobami, v kateri bode, kakor smo že omenili, gradivo narodopisne razstave vednostno in umetniško obdelano, in katera se že pripravlja in oznanjuje. Sploh naj ta članek opozori bralce tega lista na kulturno prizadevanje čeških bratov in naj vzpodbode tiste, katerim je mogoče, da pri prvi priliki obiščejo Čeha pri domačem ognjišču v prijazni, starodavni Pragi.

Kdor še ni videl stare, romantične, ponosne Prage, bode imel tudi brez razstave dovolj ogledovati, in mislimo, da mu bodo mesto in prebivalci zelo ugajali. Praga se tuju takoj prikupi; nobenega še dosedaj nismo slišali, kj bi bil grajal to mesto. Kar smo mi videli večjih mest, se nam je Praga najbolj omilila. Pražani so nam izmed velikomeščanov najbolj simpatični. To je sicer subjektiven vtisk, vemo pa, da je še mnogo drugih, ki so o tem enakih mislij. Pražani so mirno-dostojnega in priljudnega vedenja;

prav po slovanski so dobronarčni in postrežljivi. Ves čas svojega dvakratnega bivanja v Pragi nismo ni videli, ni slišali najmanjše surovosti. Rekel bi, da je v Pragi nekak poseben blagodejen vzduh, obenem zgodovinsko-romantičen, velikomesten in modern, a vendar naroden.

»Narod sebi« — ponosni napis na pročelju narodnega gledališča, se v duhu človeku povsodi sveti, ko se izprehaja po Pragi ali si ogleduje razstavo. Res, to je narod, ki si sam pomaga, samostojno misli in dela; trezen, pa žilav narod, ki se dela resno loti in se zatopi vanje, potem pa z železno vztrajnostjo sega in naposled seže po sadu svoje marljivosti; češki narod ve, kaj hoče, in hodi, oprt na svojo vzgledno organizacijo in disciplino, dosledno svojo pot vkljub vsem oviram in zanjkam; češki narod je v bistvu jedin in združuje svoje sile, kadar gre za napredek, čast in pravice narodove, ravna se po izreku: »in necessariis unitas«. Vkljub tisočletni viharji zgodovini je ostal češki narod mlad in zdrav in bode imel gotovo še veliko, sijajno ulogo v zgodovini srednje Evrope. V vsej svoji zgodovini kažejo Čehi neumorno delavnost in prizadevanje za napredek in svobodo. Prikupljiva poteza v značaju češkega ljudstva je ta, da se živo in dejanski zanima za vedo in umetnost, seveda tudi za njiju prvi pogoj: gmotno blagostanje; Čeh je idealist in realist obenem. Čeh v resnici, ne v frazah, ljubi in spoštuje svojo narodnost in svoj materinski jezik; ne kakor —. Ali je doma, ali na tujem, ali je učenjak, ali delavec, dekla, ali elegantna dama, Čeh in Čehinja govorita — češki. To se zdi čudno — Slovencu. Po Pragi se ne sliši — kakor po L. — take zoprne mešanice, katero bi človek v božjem imenu izpregledal lepemu spolu ali neomikancu, nikakor pa moški inteligenciji in — pisateljem. — Toda pustimo primerjanje!

Kratka opomba naj se nam še dovoli. — Ako bi Slovenci srečno prebili sedanje žalostne in revne čase in stopili na potu narodne omike za korak naprej ter začeli misliti na neizogibno razstavo, ne bi mogli po našem prepričanju boljšega storiti, kot posnemati spretne Čeha in pripraviti narodopisno razstavo slovensko. — Vrto-glava misel! za — skeptike in počasneže. — Deželne razstave so vse po jednem kopitu, vse jednako puste; kdor je videl jedno, je videl vse. Za modernega človeka, ki je v razstavnih stvarih zelo razvajen ali naravnost blaziran, nima deželna razstava posebne mikavnosti. Narodopisna razstava pa je novost in zanimiva za domačina in za tujca, tudi ako ne bi bila prirejena na tako velikij podlagi, kakor češkoslovenska. Tako se seveda ne bi mogli izkazati, kakor so se Čehi, ni po množini, ni po kakovosti izloženega gradiva; vendar bi pokazali, koliko premoremo, ne več, ne manj; pokazali bi se sami sebi in tujcu, kakšni smo s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi. Vodila bi nas resnica; potem bi bila razstava gotovo zanimiva in poučna najbolj za nas same po izreku: »Spoznaj se!« — da podpiraš in vzpodbujaš, kar je dobrega, kar je slabega, pa zatreš.

Fr. Svetič.

Popravki.

Stran 693. na sredi: beri „razrušujoča“ nam, razsušujoča.

„ 693. „ „ „ oklepne „ sklepane.

„ 695. vr. 12. od zg. beri C_6H_6 . Oh nam. C_2H_5 OH.

„ 696. „ 1. „ „ „ Designollesovo nam. Designoltesovo.

„ 696. „ 5. „ „ „ Explosizs „ Explosiaes.